

Belgiernes forhold til EU

- Kampen for et fælles holdepunkt i en splittet stat

Julie Bossow

Copenhagen Business School

Cand.ling.merc. – Fransk og europæiske studier

Kandidatafhandling

Vejleder: Kathrine Ravn Jørgensen

Tegn: 163.524

Normalsider: 71,88

1 Résumé

La relation entre la Belgique et l'Union Européenne – La lutte d'une entente dans un état divisé

La Belgique et l'Union Européenne sont deux entités différentes. Pourtant, leur point commun est qu'elles sont formées de petites unités indépendantes et que l'ensemble forme une plus grande unité. Cette thèse examine la relation entre les Belges et l'UE et la raison pour laquelle cette relation peut être qualifiée positive, malgré les problèmes internes de la Belgique.

Ma question de recherche est : *Comment ont évolué les Belges linguistiquement, économiquement et politiquement depuis l'union du pays en 1830, et de quel degré cette évolution a affecté ce développement de la Belgique et la relation avec l'UE ?*

Pour examiner et répondre à ce problème, j'utilise une variété de concepts de nationalisme. L'analyse implique aussi des théories de l'intégration ; le fédéralisme, liberal intergovernmentalism et multi-level governance.

Depuis l'union de la Belgique, la langue a été un point de discorde entre la Flandre et la Wallonie. Le français étant la langue de l'élite dans les premières années de vie de la Belgique et a donc été faite la langue officielle du pays. Avec une grande population, qui parlait le néerlandais, une grande résistance naissait au sein du peuple flamand, qui plus tard a entraîné une égalité des langues, mais aussi un écart grandissant entre les populations de langue française et de langue néerlandaise.

L'économie est aussi un facteur qui a divisé les Belges. La croissance industrielle dans les grandes villes wallonnes fit de la région francophone l'une des plus riches en Europe. La majorité des Flamands étaient des agriculteurs et l'économie était mauvaise. Dans les années 1900, cette tendance s'est inversée et les grandes villes de Wallonie industrialisées ont connu une période de ralentissement économique à cause de la baisse de la demande des produits industriels. Les entreprises ont fermé et le chômage a augmenté. Le contraire est passé en Flandre et on a constaté une importante reprise de l'économie, portée par une industrie plus moderne. Aujourd'hui, la situation est similaire et les Flamands sont insatisfaits de leurs compatriotes wallons, qu'ils qualifient de paresseux et financièrement irresponsables.

La culture politique en Belgique est également un point de discorde qui divise le pays en deux. La Belgique est connue comme le pays le plus septentrional de l'Europe méridionale.

Ce fait peut être vérifié pour la Wallonie mais le cas de la Flandre est différent car ces deux régions sont gouvernées différemment. La culture politique de la Wallonie est plus semblable à ses voisins d'Europe du

Sud – la France en particulier, alors que la culture politique en Flandre rappelle plus à son voisin du nord, les Pays-Bas. Que deux cultures si différentes s'affrontent n'est donc pas surprenant.

Les lois linguistiques des années 1900 et les réformes de l'Etat (1993) créèrent une fédéralisation de la Belgique qui emmena, par conséquent, de la paix dans le pays, mais en même temps a distancé les Wallons et les Flamands plus que jamais.

La Belgique est l'un des pays fondateurs de l'Union européenne et les Belges sont pour l'appartenance à l'Union. Toutes les enquêtes officielles montrent que les Belges ont un sentiment positif vers l'UE et qu'ils ont beaucoup confiance à l'UE et à ses institutions. La confiance envers l'UE est beaucoup plus grande que la confiance envers des institutions nationales et fédérales. Avec la fédéralisation de la Belgique et le Traité de Lisbonne, les régions belges ont également une influence plus directe dans l'UE.

Pour conclure, je discuterai de l'avenir de la Belgique. Est-ce que la Belgique continuera sur la même voie? Quel sera l'avenir des régions en cas de séparation? Une intégration aux pays limitrophes ou une indépendance totale des régions? Est-ce qu'une division du pays changera la relation avec l'UE ?

Indholdsfortegnelse

1	RÉSUMÉ	1
	LA RELATION ENTRE LA BELGIQUE ET L'UNION EUROPEENNE – LA LUTTE D'UNE ENTENTE DANS UN ETAT DIVISE	1
2	INTRODUKTION	5
2.1	PROBLEMFORMULERING	5
2.2	METODE OG DISPOSITION	6
2.3	AFGRÆNSNING	7
3	TEORI	8
3.1	NATIONALISMEBEGREBER	8
3.1.1	BEGREBSAFKLARING	8
3.1.1.1	Nationalisme og regionalisme	8
3.1.1.2	Ethnie og nation	9
3.1.1.3	National identitet	10
3.1.2	ESSENTIALISME	10
3.1.3	KONSTRUKTIVISME	12
3.1.4	ETNOSYMBOLISME	14
3.2	INTEGRATIONSTEORIER	15
3.2.1	FØDERALISME	15
3.2.2	LIBERAL INTERGOVERNMENTALISME	16
3.2.3	MULTI-LEVEL GOVERNANCE	17
3.3	TEORIDISKUSSION	18
4	ANALYSE	20
4.1	SPROG I BELGIEN - EN SAMLENDE ELLER SPLITTENDE FAKTOR?	20
4.1.1	TIDEN OP TIL SAMLINGEN – NATIONAL FORVIRRING	20
4.1.2	FRANSK – ELITENS SPROG	21
4.1.3	DEN FLAMSKE BEVÆGELSE SER DAGENS LYS	22
4.1.4	SPROGLOVENE I 1960'ERNE	26
4.1.5	1970: EN NY BELGISK KONSTITUTION – SPROG OG FØDERALISME	26
4.1.6	BRUXELLES-HALLE-VILVOORDE	27
4.1.7	STATUS QUO	28
4.2	DEN ØKONOMISKE SITUATION – ET GEOGRAFISK DILEMMA	30
4.2.1	DEN BELGISKE ØKONOMI I EFTERKRIGSTIDEN	31
4.2.2	DEN ØKONOMISKE SITUATION EFTER 1970	32
4.3	POLITISK KULTUR – FLANDERN VS. VALLONIEN?	35
4.3.1	STATSREFORMERNE – VEJEN TIL EN FØDERAL STAT	35
4.3.2	KOMMUNERNE	36

4.3.3	EN FØDERAL STAT = MERE BORGERINDDRAGELSE?	37
4.3.4	POLITISKE PARTIER	38
4.3.4.1	Flamske partier	39
4.3.4.2	Vallonske partier	39
4.3.4.3	Tyske partier	40
4.3.5	2010: 541 DAGE UDEN REGERING - BELGIEN BLIVER VERDENSREKORDHOLDER	40
4.3.6	VALGET 2014: N-VA EN DEL AF REGERINGSKOALITIONEN FOR FØRSTE GANG	41
4.3.7	HØJREDREJEDE FLANDERN – VENSTREDREJEDE VALLONIEN, TO FORSKELLIGE KULTURER	42
4.4	BRUXELLES – BELGIENS OG EU'S HOVEDSTAD	45
4.4.1	FØDERALISMENS BETYDNING FOR FORHOLDET TIL EU	46
4.4.2	FLANDERN I EU'S REGIONSUDVALG	48
4.4.3	BELGISK ØKONOMI I EU'S SØGELYS	50
4.4.4	HOLDNINGEN TIL EU I DAG	51
4.5	FLANDERN OG VALLONIEN – BELGIENS ENDELIGT?	53
4.5.1	OPSPLITTELSE AF BELGIEN. LØSNINGEN PÅ DE POLITISKE OG ØKONOMISKE PROBLEMER?	55
5	DISKUSSION	58
6	KONKLUSION	61
7	LITTERATURLISTE	63
8	BILAG	77
8.1	BILAG 1: DE SKIFTENDE SPROGGRÆNSER	77
8.2	BILAG 2: TOSPROGETHED I PROVINSERNE I PERIODEN 1866-1947	78
8.3	BILAG 3: SPROGSAMFUND EFTER 1962	79
8.4	BILAG 4: BRUXELLES OG OMEGNSKommunerne	80
8.5	BILAG 5: BNP PER INDBYGGER FORDELT PÅ REGIONERNE	81
8.6	BILAG 6: ARBEJDSLØSHED INDDelt I REGIONER	82
8.7	BILAG 7: OVERSIGT OVER KOMPETENCER I HHV. SAMFUND, REGIONER OG STAT	83
8.8	BILAG 8: DET BELGISKE FØDERALE SYSTEM	84
8.9	BILAG 9: KOMPETENCEOMRÅDER	85
8.10	BILAG 10: VALGRESULTATER 2010 OG 2014	86
8.11	BILAG 11: TALLEYRANDS OPDELING AF BELGIEN	87
8.12	BILAG 12: UNDERSØGELSE AF SYNET PÅ BELGIENS FREMTID	88

2 Introduktion

Belgien og EU er to vidt forskellige enheder. Alligevel har de det tilfælles, at de er opbygget af mindre selvstændige enheder, som samlet udgør en større enhed. Denne kandidatafhandling vil belyse forholdet mellem belgierne og EU, og hvordan forholdet mellem disse tilsyneladende er positivt, taget Belgiens interne forhold taget i betragtning.

Belgien har gennem århundreder været opdelt i to næsten lige store grupperinger: Den flamske befolkning og den vallonske befolkning. Disse to grupper har hver deres sprog, flamsk (ca. 6,3 mio. indbyggere (Den Danske Ambassade i Belgien, 2013)), en dialekt af nederlandsk, heri omtalt som nederlandsk, og vallonsk (ca. 3,5 mio. indbyggere (Ibid.)) dialekt af fransk, dog med enkelte andre udtryk og talemåder, og oftest kendt som fransk. En mindre del af Belgien (ca. 70.000 indbyggere (Ibid.)) taler tysk. Disse tre dele udgør de tre sprogsamfund. Derudover er Belgien delt i tre regioner: Vallonien i syd, Flandern i nord og Bruxelles i centrum.

Sproget er centrum for konflikterne i Belgien, men er med årene overhalet indenom af de økonomiske forskelle i nord og syd.

EU er inddelt i 28 europæiske stater, hvori der er 24 officielle sprog. Dertil kommer omkring 500 mio. indbyggere, 11 forskellige møntenheder og otte institutioner (Europa-Parlamentet, Det Europæiske Råd, Rådet for Den Europæiske Union, Europa-Kommissionen, Den Europæiske Unions Domstol, Den Europæiske Revisionsret, Den Europæiske Centralbank og Den Europæiske Investeringsbank).

Flandern har i de seneste årtier haft en række bevægelser, der har arbejdet for en frigørelse fra Vallonien. Dette skyldes ikke mindst de sproglige forskelligheder, men i høj grad også de økonomiske og politiske forskelle. Hvis en sådan opdeling vil finde sted, vil to nye europæiske stater opstå. Men vil det løse flamlændernes ønske om at stoppe betalingen til det økonomisk mindre-privilegerede syd? Vil det nye syd nu være Sydeuropa i stedet for Vallonien?

2.1 Problemformulering

Belgierne er et splittet folk. Alligevel er belgierne i det store hele enige i europapolitikken, og de er overordnet positive over for den Europæiske Union. Problemformuleringen er derfor:

Hvordan har belgierne udviklet sig sprogligt, økonomisk og politisk siden landets samling i 1830, og i hvilken grad påvirker denne udvikling belgierne og deres forhold til EU?

Målet med kandidatafhandlingen er at få svar på min egen curiositet omkring Belgiens forhold til EU. Det har alle dage fascineret mig, at et land som Belgien formår at fungere på internationalt plan, samtidig med at stridighederne tager til på nationalt plan.

2.2 Metode og disposition

Kandidatafhandlingen vil tage afsæt i nationalismebegreberne *essentialisme*, *ethnosymbolisme* og *konstruktivisme* for at se på, hvorledes sproget, økonomien, historien og den politiske kultur i Belgien er opbygget. Disse begreber er valgt for at give et indblik i, hvordan Belgien er blevet en nation, men også i høj grad for at belyse hvordan forudsætningerne for at være en nation kan være medvirkende til, at Belgien kæmper for at holde sammen. Derudover kan nationalismebegreberne være med til at forklare Belgiens interne stridigheder, der blussede op efter samlingen i 1830 - en samling som havde til hensigt at ensarte det belgiske folk, men fik den modsatte virkning, nemlig en splittet stat hovedsageligt bestående af to nationer, der kæmper mod hinanden. En konstrueret stat, hvor man har skelet til det franske forbillede, og i sidste ende er endt med betydelig modstand fra den flamske bevægelse.

Udover de tre nationalismebegreber vil afhandlingen inddrage tre integrationsteorier; *føderalisme*, *liberal intergovernmentalisme* og *multi-level governance*. Disse tre teorier vil blive gennemgået for at give en basis for analysen af belgiernes forhold til EU. Netop disse tre integrationsteorier afspejler sig enten tydeligt i hhv. Belgiens- og EU's politiske-, administrative- og organisatoriske opbygning, eller er den diametrale modsætning til udviklingen i disse. Integrationsteorierne er desuden relevante set i den aktuelle debat om, hvorvidt enkelte regioner i EU ønsker løsrivelse af staten – senest i Skotland, hvor skotterne stemte om uafhængighed. Resultatet endte som bekendt med en kneben sejr til nej-siden. Også Catalonien i Spanien afholdt en ikke-bindende afstemning om uafhængighed. Afstemningen viste en meget overbevisende overvægt af ja-stemmer, men eftersom valget ikke var bindende, havde det ikke nogen reel konsekvens. Med udviklingen i Flandern, hvor uafhængighedspartier som N-VA vinder mere og mere indflydelse, er det ikke usandsynligt, at vi vil se en lignende afstemning i den kommende fremtid – altså ser vi en form for føderalisme, som tages til et nyt niveau.

Jeg har valgt at inddrage tre nationalismebegreber og tre integrationsteorier, da både Belgien og EU er komplekse i deres opståen og opbygning. Det er derfor ikke nok at bygge afhandlingen på et enkelt begreb eller en enkelt teori, da der ikke findes nogle begreber eller teorier, der er tilstrækkeligt dækkende for afhandlingens formål.

Efter den teoretiske gennemgang i afhandlingen følger en analyse og historisk gennemgang af de belgiske sprogforhold, økonomien og den politiske kultur. Til denne del af analysen anvendes de ovennævnte nationalismebegreber til at belyse, hvorledes sproget, økonomien og den politiske kultur har eller har haft en indvirkning på Belgien. Analysedelen er kronologisk opbygget og bygger på kvantitative og kvalitative data, idet Belgiens decentralisering gennem årene har haft stor betydning for belgiernes nationalfølelse. Til denne del anvendes empiri fra sekundære kilder såsom bøger, artikler, økonomiske årsoversigter og lovsamlinger.

For at sikre diversitet og en flersidet analyse, anvendes empiri på dansk, engelsk, fransk og nederlandsk. Dette gør sig desuden gældende gennem hele afhandlingen.

Anden del af analysen omhandler belgiernes forhold til EU, og vil ligeledes bygge på empiri fra sekundære kilder såsom bøger, artikler og officielle statistikker fra bl.a. Eurostat. Indsamling af primær data, såsom interviews og spørgeskemaundersøgelser, vil ikke give et retvisende indblik i de belgiske forhold, og dette er derfor udeladt i afhandlingen. For at se på, hvorvidt Belgien og EU har nogle af de samme træk, vil en mindre komparativ analyse med inddragelse af de ovennævnte integrationsteorier blive inddraget.

Sidste del omhandler en diskussion af Belgiens fremtid i et EU-perspektiv, set i lyset af resultaterne og empirien fra de to delanalyser.

2.3 Afgrænsning

Kandidatafhandlingen vil i den historiske gennemgang hovedsageligt fokusere på Belgien med inddragelse af EU, hvor det findes relevant. Dette skyldes, at Belgiens historie har mere relevans for kandidatafhandlingen end EU's historie. En gennemgang af EU's historie vil desuden blive for omfangsrig. Alment kendskab til EU og EU's historie må derfor forventes af læseren og interesserede i kandidatafhandlingen.

EU vil derimod blive behandlet i analysen, hvor dele af EU og EU's historie vil blive sammenlignet med Belgien, således at forskellighederne/fravigelserne kan blive analyseret. Der vil her være tale om en komparativ analyse af regeringsformerne.

I analysen vil jeg hovedsageligt fokusere på den flamske bevægelse, da denne har haft en større rolle i den belgiske historie end den vallonske bevægelse.

Med sin beskedne befolkningsstørrelse, vil jeg ikke analysere de tysktalende belgieres forhold. De tysktalendes belgieres forhold til, og plads, i det belgiske samfund er meget interessant, men er ikke relevant for denne afhandlings problemstilling.

3 Teori

3.1 Nationalismebegreber

Belgien er en ung nation, som opstod efter den belgiske revolution i 1830. For at kunne give et dybdegående indblik i belgiernes interne relationer, vil denne kandidatafhandling benytte sig af nationalismebegreberne *essentialisme*, *ethnosymbolisme* og *konstruktivisme*. Disse tre begreber har en forskellig tilgang til identitet og nationalisme, men er alle væsentlige i forhold til forståelsen af opbygningen af Belgien.

I analysen vil de tre anvendte teorier blive brugt til at skabe en større forståelse for hhv. de sproglige stridigheder, historien, de økonomiske forhold, samt den politiske kultur.

3.1.1 Begrebsafklaring

For at give en afklaring af anvendte begreber i opgaven vedrørende nationalisme, vil jeg i dette afsnit give en begrebsafklaring af *nationalisme* og *regionalisme*, *ethnie* og *nation* og *national identitet*, da disse vil blive anvendt i et større omfang i opgaven. Disse begreber vil hovedsageligt blive beskrevet ud fra professor emeritus i nationalisme og etnicitet, Anthony D. Smith, og kirkehistoriker, Adrian Hastings', betragtninger, idet disse har beskæftiget sig meget med nationalismebegreber, men er kommet frem til forskellige konklusioner.

3.1.1.1 Nationalisme og regionalisme

De seneste årtier har været præget af en debat om nationalisme - nationalt såvel som internationalt. Denne bevægelse har dog sin oprindelse fra tiden under Den Franske Revolution i slutningen af 1700-tallet (Smith 2006: 175).

Anthony D. Smith (2003: 9) beskriver nationalisme således: "An ideological movement for attaining and maintaining autonomy, unity and identity for a population which some of its members deem to constitute an actual or potential 'nation'." Altså definerer Smith nationalisme som værende en ideologisk bevægelse, som ønsker at opnå eller bibeholde et nationalt selvstyre, en national enhed og en national identitet for dets folk i en i forvejen eksisterende eller potentiel konstrueret stat.

Ifølge McCrone (2006: 239) er der i Flanderns tilfælde tale om: 'ethno-linguistic nationalism' – altså er der i Flandern tale om et *ethnie* bygget på sproget, i dette tilfælde nederlandsk, snarere end et regionalt tilhørsforhold, som vi ser i f.eks. Skotland.

Begrebet 'etnolingvistisk nationalisme' blev introduceret af Hobsbawm i 1992 i "*Nations and Nationalism since 1780. Programme, Myth, Reality*". Hobsbawm lægger meget vægt på sprog og dets forbindelse med etnicitet og nationalisme. Sproget kan dog både være det valgte nationalsprog, men også den kulturelle elites sprog eller et konstrueret sprog, som f.eks. nynorsk. Om dette siger Hobsbawm:

In fact, the mystical identification of nationality with a sort of platonic idea of the language, existing behind and above all its variant and imperfect versions is much more characteristic of the ideological construction of nationalist intellectuals, of whom Herder is the prophet, than of the actual grassroots users of the idiom. It is a literary and not an existential concept.

(Broomans 2008: 38-9)

3.1.1.2 *Ethnie og nation*

Ifølge Smith (2003: 26) er *ethnie*: "Et navngivet menneskeligt fællesskab knyttet til et hjemland; det besidder fælles oprindelsesmyter, fælles erindringer, et eller flere elementer af fælles kultur og et vist mål af solidaritet, i det mindste hos eliten." En *nation* definerer Smith således: "Et navngivet menneskeligt fællesskab, der bebor et hjemland og har fælles myter og en fælles historie, en fælles offentlig kultur, en enkelt økonomi og fælles rettigheder og pligter for alle medlemmer." (Ibid). *Ethnie* og *nation* kan være svære at skelne fra hinanden, så Smith har udarbejdet nedenstående tabel for at give et tydeligere billede af forskellene:

Tabel 1 Ethniers og nationers egenskaber	
<i>Ethnie</i>	<i>Nation</i>
Eget navn	Eget navn
Fælles myter vedrørende oprindelse osv.	Fælles myter
Fælles erindringer	Fælles historie
Karakteristiske kulturelle træk	Fælles offentlig kultur
Forbindelse til hjemland	Beboelse af hjemland
En vis grad af solidaritet (hos eliten)	Fælles rettigheder
	Enkelt økonomi

(Smith 2003: 27)

En *nation* er ikke en stat, da staten relaterer sig til institutioner, mens *nationen* relaterer sig til et menneskeligt fællesskab. Professor Benedict Anderson (konstruktivist) definerer *nationen* således: "Det er et forestillet politisk fællesskab – og forestillet i sagens natur som både begrænset og suverænt" (Smith 2003: 24). Smith mener desuden, at en *nation* hverken er en stat eller et *ethnie*, og at *nationen* ikke behøver at have sin egen stat, men at den vil stræbe efter en vis grad af selvbestemmelse og eget territorium (Smith 2003: 24-5).

Ifølge Adrian Hastings er vejen til at blive en *nation* gennem et fælles skriftsprog. Der er, ifølge ham, tre former for sprog: Det første er det talte sprog, det andet er det skrevne modersmål, og til sidst det universelle sprog. I flere tusinde år var det kun det talte sprog, som vi kendte til. Det betød, at vi havde uendeligt mange forskellige talte sprog i verden, som adskilte de enkelte *ethnier* fra hinanden. Det næste skridt i udviklingen

var udviklingen af det skrevne modersmål. Ifølge Hastings er det ikke nok, at en større gruppe begynder at skrive på samme sprog, indholdet er også en betydelig faktor, idet sproget skal være forståeligt for hele folket. Især religiøse (Biblen) og juridiske tekster bør skrives i et forståeligt sprog, så folket kan forstå dette, idet folket vil gå fra at være et *ethnie* til en nation (Hastings 1997: 19-20).

3.1.1.3 *National identitet*

Anthony D. Smith definerer national identitet således: "[...] the reproduction and reinterpretation of the pattern of symbols, myths, memories, values and traditions that form the heritage of the nation, and the identification of its members with that heritage." (Smith 2006: 175). Samtidig kan fokus på national identitet skabe en kløft mellem nationer. Dette ses i høj grad, fordi identiteten bygges på ensidede fortalte historiske begivenheder, nationale symboler, sprog, geografi og relationer til andre stater, som kan skabe et 'dem' og 'os'.

Nationalismeforskeren Benedict Anderson bruger termen 'imagined community', 'forestillede fællesskaber', til at beskrive, hvad der skal til for at skabe en reel nation. Fællesskabet er 'forestillet', fordi det ifølge Anderson er umuligt for en hel nations borgere at have personlig kontakt. Derfor bygges den fælles identitet på noget repræsentativt og forestillet, som er socialt konstrueret. Ud fra dette, og på tværs af sociale skel, kan man så skabe et 'deep, horizontal comradeship' (McCrone 2006: 240), altså et fællesskab, en national identitet.

Sproget er en uundgåelig faktor i diskussionen om national identitet – og især i Belgiens tilfælde. Johann Gottfried von Herder (1744-1803) var en af de første til at lægge vægt på sprogets betydning i forhold til den nationale identitet. Ifølge Herder bruges sproget især til at samle og adskille folk. Derudover bruges sproget til at huske fortiden, men også til at sikre fremtiden: "Those sharing a particular historical tradition grounded in language Herder identifies with a Volk or nationality, and it is in this essentially spiritual quality that he sees the most natural and organic basis for political association." (Mar-Molinero 2000: 7-8). Gellner moderer dette med sin tese, at et sprogfællesskab ikke nødvendigvis behøver at have sin egen stat. Dog ser man typisk, at flersprogede stater (såsom Belgien og Schweiz) har en mere eller mindre løs føderal inddeling af staten (Wright 2000: 70-1).

3.1.2 *Essentialisme*

Essentialismen (også kaldt *perennialisme*) bygger på idéen om, at enhver gruppe af mennesker har et etnisk forhold og en fælles historisk og kulturel baggrund, hvilket giver dem en national identitet, og gør dem forskellige fra andre grupper af mennesker, altså nationer. Ifølge essentialisterne har nationer eksisteret i flere århundreder. Hvor længe diskuteres dog til stadighed, men en stor del af essentialisterne mener, at

visse nationer kan spores tilbage til middelalderen, visse endda til oldtiden. Fælles for disse nationer er, at de kontinuerligt har udviklet sig i samme retning (Smith 2003: 73-5).

Ifølge Adrian Hastings (1997: 1-4) er de fire vigtigste elementer i europæisk historie: Nationer, etnicitet, nationalisme og religion. Disse fire elementer kan ikke adskilles og enkeltvis forklare udviklingen i europæisk historie. Derfor har Hastings opsat en række teser, der underbygger hans påstand om relevansen af de fire elementer.

Den første er vigtigheden af en nations modersmål. En nation kan ofte blive påvirket udefra af andre sprog, men vil ikke nødvendigvis gøre brug af disse, og dette vil derfor skabe en større national bevidsthed.

Den næste tese omhandler ethnie. Ifølge Hastings er ethnie en gruppe af mennesker med en fælles kulturel identitet og et fælles talt sprog.

Tredje tese er forskellene mellem etnicitet og en nation. Ifølge Hastings er en nation i højere grad selvbevidst end et ethnie. En nation kan derfor ofte være formet af flere ethnier, have sin egen litteratur, have eller ønsker at have en politisk identitet og selvstændighed. Derudover har de udviklet et religiøst og juridisk skriftsprog (Hastings 1997: 20-1).

Fjerde tese omhandler nationalstaten. Ifølge Hastings er denne: "a state which identifies itself in terms of one specific nation whose people are not seen simply as 'subjects' of the sovereign but as horizontally bonded society to whom the state in the sense belongs" (Hastings 1997: 3). En nationalstat forbinder derfor folket og staten, og nationalstatens geografiske grænser hænger derfor ofte sammen med det kulturelle fællesskab.

Nationalisme er Hastings næste tesepunkt. Hastings deler nationalisme op i to, hvor der hhv. er tale om teori og praksis. Som en politisk teori er det overordnet, at enhver nation skal have sin egen stat. I praksis er der tale om en overbevisning om, at ens egen ethnie eller nationale traditioner har en stor værdi, og derfor bør stå over andres. Hastings henviser til, at denne form for nationalisme ad flere omgange i historien har haft en tendens til at udvikle sig til imperialisme, i tilfælde hvor en nation har følt sig truet.

Sidste tese er religion, som ifølge Hastings er en uundgåelig del af mange kulturer, de fleste ethnier og visse stater. Hastings bruger i sin tese kristendommen som reference til sin påstand. Ifølge ham, var det Biblen, der skabte den oprindelige nation. Uden Biblen mener Hastings ikke, at nationer og nationalisme som vi kender dem i dag, ville have eksisteret.

Overordnet set lægger Hastings stor vægt på sprog og kristendommens betydning i dannelsen af en nation:

I will argue that ethnicities naturally turn into nations or integral elements within nations at the point when their specific vernacular moves from an oral to written usage to the extent

that it is being regularly employed for the production of a literature, and particularly for the translation of the Bible.

(Hastings 1997: 12)

Det er derfor i høj grad oversættelsen af Biblen i et forståeligt skriftsprog, som har udviklet ethnier til nationer. Hastings understreger dette ved at sammenligne Koranen og Biblen. Koranen er kun skrevet i et universelt sprog, arabisk, og er ikke gyldig, hvis den oversættes, hvorimod Biblen er oversat til flere hundrede sprog (Ibid: 179). På trods af at både muslimer og kristne nedstammer fra Abraham, tog de kristne, i modsætning til muslimerne, Den Hebraiske Bibel (Tanakh'en) til sig, som inden for kristendommen kendes som Det Gamle Testamente. Ifølge Hastings er dette grunden til, at islam ikke arbejder hen imod at skabe nationer, da man med Koranen ikke hører om en nation, som de kristne gør i Det Gamle Testamente. Med oversættelsen af Biblen begyndte det europæiske folk derfor at spejle sig i det jødiske folk, som det er beskrevet i Det Gamle Testamente. I Det Gamle Testamente beskrives Israel som et udvalgt folk i en samlet nation med et tempel og en konge, hvor templet i europæiske sammenhæng blev ændret til at være kirken (Ibid: 201).

3.1.3 Konstruktivisme

Konstruktivisme er essentialismens modsætning. Politikens filosofileksikon definerer konstruktivisme således:

[...] fænomener, som vi normalt opfatter som uafhængigt eksisterende, i virkeligheden er frembragt ("konstrueret") igennem menneskets tænkning, sprog og sociale praksisser, herunder videnskabelige. Konstruktivistiske positioner rummer typisk en påvisning af, at noget, som normalt opfattes som naturgivent, universelt eller ligefrem nødvendigt, i realiteten er "kontingent", det vil sige lokalt og historisk variabelt. Derudover peges der på en mere eller mindre præcist identificerbar "konstruktør", som er ansvarlig for de konstruerede fænomeners eksistens. Som regel er det samfundet, der gives denne rolle (såkaldt socialkonstruktivisme).

(Lübcke 2010: 389)

Dette bakkes op af Anthony D. Smith, som tilføjer, at ifølge konstruktivismen er nationer, nationalstater, nationale identiteter og det internationale samfund noget moderne. Disse har ikke altid eksisteret, og opstod først efter Den Franske Revolution i 1789. Konstruktivisterne har skelet til tidligere samfund som det antikke Grækenland og det republikanske Rom, men er enige om at nationsbegrebet først blev en realitet efter 1789. Det der skiller sig fra tidligere, er at man opbyggede en nation på et ideologisk grundlag, og gjorde nationen suveræn, samlet og unik (Smith 2001: 43-7).

Anthony D. Smith deler konstruktivismen ind i fem paradigmer, da der er nuanceforskelle inden for konstruktivismen:

- Den socioøkonomiske

- Den sociokulturelle
- Den politiske
- Den ideologiske
- Den konstruktionistiske.

Ifølge Anthony D. Smith er alle former for konstruktivisme legitime og bunder i det samme princip, den konstruerede nation (Ibid: 47-9).

I denne kandidatafhandling vil fokus være på den konstruktionistiske konstruktivisme. Her vægtes den sociale konstruktion af nationen. Blandt konstruktionisterne ses den britiske professor Eric Hobsbawm, som i sit værk *'The Invention of Tradition'*, er overbevist om traditionernes store indflydelse på en nation. Desuden mener han, at: "nationer (skylder) de 'opfundne traditioner' en hel del, da de er produkter af social manipulation og er skabt for at tjene den herskende klasses interesser ved at kanalisere de nyligt frigjorte massers energier." (Smith 2003: 72).

Hobsbawm hører til gruppen af konstruktivister, der mener, at nationer og nationalisme er moderne begreber. Hobsbawm argumenterer for, at begrebet "nation" først opstod i årene omkring revolutionskrigene. Faktisk mener han, at det først kan ses fra omkring 1830 (samme år som Belgien blev samlet), og fremefter under betegnelsen "nationalitetsprincippet" (Hobsbawm 1990: 18). Der er mange grunde til dette, men en af hovedsagerne er, at man i 1800-tallet begyndte at se mere udad. Der var ikke længere tale om bystater, men større territorier, der lidt efter lidt skabte en enighed om samhørighed inden for visse områder. Det kunne bl.a. dreje sig om sprog, etnicitet, historie og traditioner, der opdelte folkene.

Ifølge Hobsbawm, er 'opfundne traditioner' vigtige i opbygningen af en nation. Han definerer det således: "Inventing traditions [...] is essentially a process of formalization and ritualization, characterized by reference to the past, if only by imposing repetition" (Hobsbawm og Ranger 1983: 4). Hobsbawm argumenterer for, at man i de seneste 200 år har opfundet nye traditioner for nationens skyld. Han nævner i denne sammenhæng, at traditioner kan forekomme tidligere tilbage i tiden, men at de fleste er blevet moderniserede for at passe med samtiden. Man har derfor 'tilpasset' tidligere traditioner for at bruge dem til andre formål (Ibid: 5). De 'opfundne traditioner' implementeres i samfundet for at skabe social stabilitet og en generel accept af den politiske elites handlinger på folkets vegne. Alt dette for at undgå en revolution og dermed skabe uro i befolkningen.

Filosoffen og antropologen, Ernest Gellner, har i sine værker lagt hovedfokus på det sociokulturelle paradigme. Ifølge ham er nationalisme: "[...] primarily a political principle, which holds that the political and the national unit should be congruent" (Gellner 1983: 1). Ifølge Gellner er nationalisme først opstået som en

sociologisk nødvendighed i den moderne verden, idet tidligere herskere ikke havde et ønske om at gøre befolkningerne homogene. I det moderne, industrialiserede samfund ser det dog anderledes ud, og man ønsker i højere grad en mere homogen befolkning.

3.1.4 Etnosymbolisme

Etnosymbolismen er opstået som en reaktion på og kritik af konstruktivismen, og er på flere områder en blanding af essentialismen og konstruktivismen. Etnosymbolismen lægger vægt på vigtigheden af symboler, myter, værdier og traditioner for at skabe og bevare en moderne nationalstat. Ordet 'etnosymbolisme' kommer af 'ethnie', som betyder 'etnisk gruppe'.

Af anerkendte teoretikere inden for etnosymbolismen kan nævnes Anthony D. Smith. Ifølge ham er der en række problemer forbundet med konstruktivismen, men det primære er, at konstruktivister definerer nationer som værende konstruktivistiske, moderne nationer med tydelige karaktertræk fra det 18. og 19. århundredes europæiske nationer, hvilket gør definitionen eurocentrisk. I stedet foreslår han, at nationen defineres som en navngiven befolkning, der deler et historisk område, fælles myter og historiske minder, offentlig kultur, fælles økonomi og fælles juridiske rettigheder og pligter.

Smith anfægter også, at konstruktivismens fokus er på eliten i samfundet. Ifølge Smith bør der være en relation mellem eliten og 'folket', som går begge veje (Smith 2001: 57). Derudover er det essentielt at se på flere generationers ethnies ageren for at finde frem til fortidens, nutidens og fremtidens nationer. Denne tilgang kaldes 'la longue durée' (Ibid: 58).

Et andet aspekt inden for etnosymbolismen er det historiske/sociologiske, som gør, at man til stadighed har en fælles følelse af at høre til i et bestemt etnisk samfund og nation (Ibid: 59).

3.2 Integrationsteorier

3.2.1 Føderalisme

Europæisk føderalisme tilhører, sammen med funktionalisme, transnationalisme, neofunktionalisme og intergovernmentalisme, gruppen af de klassiske integrationsteorier, der har sin oprindelse i 1950'erne og 1960'erne (Kelstrup, Sindbjerg Martinsen og Wind 2012: 183).

På et mere globalt plan har føderalisme sin oprindelse i Althusius' "Politica" fra 1603, og blev sidenhen benyttet i beskrivelsen af USA's opbygning. I modsætning til den europæiske føderalisme, som den blev udtænkt oprindeligt ved EU's begyndelse, hvor man lagde vægt på, at borgerne havde to identiteter; den nationale og den europæiske, var den amerikanske føderalisme nærmere et fællesskab delt op i stater, som hver har en særegen identitet og borgerskab (McKay 1999: 15).

Jean Monnets oprindelige tanke med Kul- og Stålunionen var at skabe en europæisk føderation, da der efter de to verdenskrige var behov for et europæisk fællesskab, men også skabe en modvægt til Washington og Moskva:

In order to preserve the precariously peaceful relations, which exist in the world today and develop them into a lasting peace, we must change the European situation by uniting the Europeans. In this way, we shall eliminate the menace, which the division and weakness of Europe constitute for herself and for others. If we remain divided as we are, the Europeans will be left exposed to nationalist ambitions and will be forced, as happened in the past, to look for outside guarantees in order to protect themselves against each other – each one fearing the progress of the other as in the past.

(Haas 2004: 454-5).

Monnet lagde stor vægt på, at ønsket om en føderation skulle komme nedefra, da den ellers ikke ville være succesfuld (Ibid: 454-5).

På et mere nationalt plan ses også en form for føderalisme. Ifølge professor Ulrich Klöti (1997: 3) fra Universität Zürich er føderalisme:

- A territorially differentiated political organization
- Where citizens belong to two (or more) political units at two (or more) levels
- In which each level (i.e. the federation, the states, and the communes) can decide autonomously on certain policies and has its own tax base
- Where the federation makes sure that the union does not disintegrate
- Where the lower levels (in particular the states, Länder or provinces) participate in the decision-making at the superior level.

Schweiz, hvor Klöti har sine rødder, har mere end 150 års erfaring med at være en føderalistisk stat. Belgien derimod har først inden for de senere årtier arbejdet hen imod en mere føderalistisk struktur. Ligesom i det belgiske tilfælde, er Schweiz flersproget, og man har bl.a. med en føderalistisk opbygning af staten haft held til at undgå interne splittelser baseret på sprog. Dette er dog også det eneste sted, hvor en sammenligning mellem Schweiz og Belgien kan forekomme, idet Belgien er en meget ung stat, sammenlignet med Schweiz.

Arbejdet hen imod at blive en mere føderal stat er kommet nedefra. Det er hovedsageligt ønsket om en opsplitning af Belgien fra flamlændernes side, der har presset på, og har resulteret i mere regionalt selvstyre. Grundene hertil vil blive behandlet senere i specialet. Som i Belgiens tilfælde, beskriver professor Montserrat Guibernau (1999: 53) fra Queen Mary University of London, hvordan oprettelsen af en føderation ikke eliminerer en intern konflikt i staten: "The success of federal systems is not to be measured in terms of the elimination of social conflicts but instead, in their capacity to regulate and manage such conflicts." Det er derfor i endnu højere grad vanskeligt at skabe en føderal stat fra oven, idet en påtvungen opdeling uden folkelig opbakning vil kunne skabe yderligere konflikt.

Eftersom Belgien endnu ikke fungerer optimalt som en føderation, vil det være relevant at se på, hvilke faktorer, der kan spille ind i forhold til at true en føderation. Dan J. Kriek (Guibernau 1999: 53) opstiller disse tre trusler:

1. Muligheden for at en kulturel eller religiøs minoritet vil træde ud af sin oppositionsrolle for at løsrive sig.
2. Nogle gruppers dominans i føderationen vil skubbe på mod mere centralisering.
3. Afhængighed af en eller flere gruppers ressourcer.

Disse tre faktorer vil blive behandlet i dybden i et senere afsnit for at belyse Belgiens sprogpolitik, økonomi og politiske kultur.

3.2.2 Liberal intergovernmentalisme

Liberal intergovernmentalisme er af nyere dato, og tilhører integrationsteoriernes anden fase. Denne integrationsteori har sin oprindelse i første del af 1990'erne, hvor strukturen i EU, og især i Europa-Kommissionen, ændredes væsentligt med implementeringen af Maastricht-traktaten. Ved intergovernmentalisme forstås det, at supranationale institutioner ikke bør presse eller prøve at overtale medlemsstaterne til at acceptere en vis integrationshastighed, hvis den ikke stemmer overens med de nationale interesser (Eilstrup-Sangiovannin 2006: 185). Intergovernmentalister foretrækker, at flest mulige beslutninger foretages på nationalt plan, men kan dog i visse tilfælde 'acceptere', at nogle beslutninger foretages af internationale institutioner, hvis den enkelte medlemsstat har gavn af aftalen (Ibid: 185-6).

Politolog og professor, Andrew Moravcsik, er manden bag liberal intergovernmentalisme. Moravcsik har noteret sig en udvikling i EU, der viser, at supranationale aktører ofte er overflødige:

Governments generally find it easy to act as their own entrepreneurs and to impose distributional bargains through the use of traditional nonmilitary instruments of power politics, including credible unilateral vetoes, threats of exclusion, and financial side-payments. The distributive outcomes of negotiations have reflected not the preferences of supranational actors but the pattern of asymmetrical interdependence among preferences.

(Moravcsik 1998: 8).

Moravcsik (2006: 269-271) lister tre vigtige elementer inden for liberal intergovernmentalisme:

- Antagelsen af den rationelle stats adfærd
- En liberal teori omhandlende en national præferencedannelse
- En intergovernmental analyse af mellemstatslige forhandlinger

3.2.3 Multi-level governance

Ligesom liberal intergovernmentalisme tilhører multi-level governance anden fase af integrationsteorierne, og er ligeledes udviklet i begyndelsen af 1990'erne i lyset af udviklingen af den europæiske integration. Multi-level er en nyere tilgang til at regere/styre (heraf 'governance'), som er udviklet af politologerne Liesbet Hooghe og Gary Marks. Basis for multi-level governance er, at der er tale om et ikke-statsligt system uden regering, men som politisk og administrativt agerer som en stat. Systemet påvirkes fra flere sider, både formelt og uformelt, og fokuserer på samspillet mellem aktørerne (Kelstrup, Sindbjerg Martinsen og Wind 2012: 199-201). Ifølge Kelstrup, Sindbjerg Martinsen og Wind (2012: 200), er EU-systemet fra et multi-level governance-perspektiv karakteriseret ved tre forhold:

1. Beslutningstagningskompetencen er delt mellem forskellige niveauer og er ikke længere et statsligt monopol
2. Resultatet af regeringernes fælles beslutninger i EU-regi er, at den enkelte regering mister kontrol
3. De forskellige politiske arenaer er 'forbundne'

I EU-sammenhæng belyser multi-level governance den nye måde at regere i et forum, hvor der er mange stater, niveauer og områder at inddrage og tage hensyn til, og som i sidste ende har medført en centralisering af beslutningsprocessen. De fleste elementer inden for multi-level governance kan dog også overføres til føderale stater (Peters 2010: 121), hvorfor dette også er relevant i en sammenligning mellem EU og Belgien.

Ifølge Peters (Ibid) forstås multi-level governance bedst, hvis man er bekendt med implementeringen af EU-direktiver. Europa-Kommissionen har som den eneste EU-institution altid initiativret til at fremlægge forslag

til retsakter. Dog er det helt naturligt, at nationale aktører, samt f.eks. medlemmer af Europa-Parlamentet inden da har lobbyet sig til at få sat et bestemt emne på agendaen hos Kommissionen. I sig selv har EU dog ikke meget at skulle have sagt, da den endelige implementering af et direktiv udformes af den enkelte medlemsstat. Derfor bliver det i praksis medlemsstaterne, og i nogle tilfælde regionerne, der i sidste ende har indflydelse på direktivets udførsel på nationalt og regionalt plan. Det medfører, at man giver mere magt og indflydelse til magthavere på et lavere plan, og som hidtil ikke har haft stor indflydelse på implementering af lovgivning. I føderale lande som Belgien, betyder dette helt konkret, at man på områder, som vedrører de enkelte regioner, har mulighed for at implementere EU-direktiver på regionalt plan.

Det er altså kombinationen af en fælles beslutningsproces i EU med et bredt spektrum af arbejdsområder, der resulterer i en dyb sammenblanding af medlemslandenes nationale politiske niveauer med det europæiske. EU er et politisk system med et europæisk lag (Europa-Kommissionen, Det Europæiske Råd og Europa-Parlamentet), et nationalt lag (Belgiens regering) og et regionalt lag (Flandern, Vallonien og Bruxelles). Disse lag interagerer med hinanden på to måder: Først på tværs af forskellige forvaltningsniveauer (den vertikale dimension), og derefter med andre relevante aktører inden for samme niveau (den horisontale dimension) (Piattoni 2010: 83).

3.3 Teoridiskussion

I analysen vil alle ovennævnte nationalismebegreber og integrationsteorier blive anvendt. Dette skyldes, at der findes forskellige forklaringer på, hvordan stater og overnationale enheder opbygges, og hvad der motiverer udviklingen af disse.

Inden for nationalismebegreberne anvendes essentialismen, konstruktivismen og etnosymbolismen. Essentialismen og konstruktivismen er hinandens modsætninger, hvor etnosymbolismen er en blanding af essentialismen og konstruktivismen, men lægger sig mest op ad essentialismen. Essentialismen og etnosymbolismen adskiller sig fra konstruktivismen ved at gøre gældende, at mennesket har en etnisk og kulturel historie, som har skabt nogle naturligt opståede nationer, som har udviklet sig langsomt gennem flere århundreder. Konstruktivismen ser derimod nationen som en nyere og moderne konstruktion, som er opstået efter den franske revolution og napoleonskrigene og især i sammenhæng med industrialiseringen.

Ser vi på erindringer, myter og nationale symboler, lægger både konstruktivismen og etnosymbolismen vægt på disse, idet de er med til at forme nationen. I og med at essentialismen vægter sprog, sædvaner, historie og religion, har de mindre fokus på erindringer, myter og symboler, da disse er konstruerede, og derfor ikke har haft betydning for en nations opståen og opbygning.

Ifølge essentialismen er sprog en af de vigtigste dele i den nationale identitet. Sprog er også vigtigt inden for etnosymbolismen, idet det er et af flere symboler, som skaber en national identitet. I modsætning til essentialismen og etnosymbolismen ser konstruktivismen sproget som et redskab for eliten i opbygningen af en nation (dog er sproget valgt af eliten), men har ingen større relevans for den nationale identitet.

I afhandlingen anvendes integrationsteorierne føderalisme, liberal intergovernmentalisme og multi-level governance. Overordnet set minder føderalisme og multi-level governance meget om hinanden, multi-level governance er dog videreudviklet og tilpasset den nyere situation i EU.

Føderalismen er den eneste af de valgte teorier, der har rødder tilbage til EU's opstart. Idéen med føderalismen er at give borgerne to identiteter, i dette tilfælde den europæiske og den nationale, noget der har skræmt mange, og er en af grundene til euroskepsissens opståen, idet flere frygtede eller stadig frygter, at man vil miste sin nationale identitet ved et mere føderalt EU. I opposition til føderalismen har vi liberal intergovernmentalisme, som vægter de enkelte staters selvstændighed i EU, og ser nationalstaternes selvstændighed som en konsekvens og nødvendighed af den almene udvikling i EU. Set fra et liberalt intergovernmentalt synspunkt bør man ikke presse EU's medlemsstater til at ændre lovgivningen i de enkelte medlemsstater. Ideelt bør al lovgivning ske på nationalt niveau.

Føderalisme og multi-level governance minder meget om hinanden. Dog ser man inden for multi-level governance mere på interaktionen og samspillet mellem de forskellige aktører. Overordnet set er der i nyere tid en tendens til at tage mere hensyn til nationale spørgsmål, frem for europæiske. Det betyder derfor, at man er nødt til at give kompetencer på flere niveauer, overstatsligt, nationalt og regionalt, og i nogle tilfælde på kommunalt niveau.

Alle seks begreber og teorier vil blive anvendt i analysen af belgiernes forhold til EU.

4 Analyse

4.1 Sprog i Belgien - en samlende eller splittende faktor?

Languages can be deployed so as to unite or divide people, to promote or impede communication. Each of us is extremely sensitive to nuances of language that serve as key markers of group identity. [...] Language thus plays a major in distinguishing Us from Them, in shaping group loyalty, and in making distance from others.

(Phillipson 2003: 25)

Hvornår fransk og nederlandsk kom til det geografisk afgrænsede område, som vi i dag kender som Belgien, er historikerne ikke enige om. Dog er det sikkert, at området i flere årtusinder har været sprogligt opdelt, da man allerede i jernalderen, hvor området var en del af Gallien (ca. 200 f.Kr. – 274 e.Kr.) talte galloromansk i den sydlige del, hvorimod man i den nordlige del var præget af den germanske sprogstamme.

Skriftsproget så man først i det ottende århundrede i det belgiske område. På dette tidspunkt gik grænsen mellem det latinske og germanske sprogområde på nogenlunde samme sted, som vi kender det i dag – fra den franske vestkyst i nord, gennem Belgien på en næsten lige horisontal linje til Tyskland.¹ I omkring 1700 år eksisterede denne sproglige grænse uden at man etablerede en fysisk, politisk grænse. Adlen talte latin, og man tillod, at folket talte deres indbyrdes dialekter (Haim 1995: 16-8).

4.1.1 Tiden op til samlingen – national forvirring

Belgien blev samlet i 1830, og er derfor en meget ung nationalstat. Inden samlingen havde området haft skiftende herskere. I midten af 1500-tallet var det en del af Nederlandene, som dengang bestod af det, vi i dag betegner som Benelux. Nederlandene var delt i en østrigsk og spansk del, som var styret af den spanske konge, Filip II. Den nordlige, og rige del, af Nederlandene var calvinister. Dette var den stærkt katolske konge ikke tilfreds med, og det endte i en borgerkrig, hvor kongen bl.a. bandlyste hele befolkningen for kætteri. Udfaldet af borgerkrigen blev, at de syv nordligste provinser (svarer omtrent til det vi i dag kender som Holland) i Nederlandene den 26. juli 1581 erklærede sig uafhængige, og skabte Republikken Nederlandene (Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, latin: Belgica Foederat). Republikken blev dog først anerkendt som en selvstændig stat i 1648 under den Westfalske Fred. I mellemtiden havde den sydlige del af Nederlandene skiftet navn til De Spanske Nederlande. Ved delingen af det habsburgske rige i 1713, overgik de sydlige Nederlande til østrigsk overherredømme og kom nu til at hedde De Østrigske Nederlande. Fra 1797 blev det belgiske område indlemmet i Frankrig under Revolutions- og Napoleonskrigene. Ved Wienerkongressen i 1815 blev De Østrigske Nederlande endnu engang samlet med Holland. Dette varede

¹ Se bilag 1.

dog kun til 1830, hvor folket i den sydlige del af De Østrigske Nederlande løsrev sig fra Holland, og skabte en selvstændig stat, Belgien (Belien 2005a: 1-45).

4.1.2 Fransk – elitens sprog

I store dele af Europa var fransk fra Ludvig XIV's tid (1600-tallet) blevet et prestigefyldt sprog, som taltes af adlen og det bedre borgerskab. Det samme gjorde sig gældende i Belgien, også i det ellers nederlandsksprogede Flandern, ved Belgiens samling i 1830. Inden samlingen var nederlandsk landets kultursprog med eget skriftsprog (D'Haenens 2001: 71). Alligevel oplevede flamlænderne flere gange, at de var tvunget til at tale fransk. Under Napolens herredømme pålagde man værnepligt for alle unge mænd. Mange belgiere blev derfor tvunget til at kæmpe i Napoleonskrigene, og alle politiske friheder blev suspenderet. I Flandern blev det nederlandske sprog undertrykt, og pressen måtte ikke udgive publikationer på nederlandsk (belgium.be 2014).

Samlingen af Belgien 1830 kom efter en revolution, der bl.a. skyldtes uenighed mellem de liberale og katolikkerne på den ene side, og calvinisterne på den anden. De fleste af de liberale talte fransk, på trods af, at de boede i et nederlandsktalende område, og de kæmpede bl.a. for sprogfrihed, noget calvinisterne ikke ønskede at give de liberale og katolikkerne, som også hovedsageligt talte fransk. Dette endte i en mindre væbnet revolution, som betød at Belgien blev selvstændig den 4. oktober 1830. Efter revolutionen kom de liberale til magten i Belgien. Belgien blev en konstruktion med 'opfundne traditioner', som blev implementeret for at skabe social stabilitet og en generel accept af den fransksprogede, politiske elites handlinger på det belgiske folks vegne. Dette skulle dog vise sig at slå fejl, da belgierne ikke er et ethnie med et fælles tale- og skriftsprog, og man har derfor, allerede i 1830, nogle meget svære forudsætninger for at samle det belgiske folk.

I den nye belgiske forfatning i 1830 indførte man sprogfrihed, men det officielle sprog var fransk, så alt administrativt, såsom regeringen, domstolene, hæren etc. kun benyttede sig af fransk. Fransk blev indført, idet de liberale mente, at de efter mange års knæfald for calvinisterne, og dermed det nederlandske sprog, ville forfranske landet (Mørkøv Christiansen 1982: 6-8). Fransk var altså blevet en måde, hvorpå man kunne adskille sig fra hollænderne ved at skabe en kulturel konstruktion af landet i form af et sprog (De Wever 2008: 50). Derudover var det naturligvis bekvemt, at liberalisterne selv talte fransk (Mørkøv Christiansen 1982: 8).

Med fransk som det officielle sprog mente man, at man ville få bedre anerkendelse internationalt, da man på dette tidspunkt så op til Frankrig og fransk kultur. Som en ung nation, var det vigtigt for den belgiske elite, at man ville kunne opnå en respekt udadtil, idet fransk var et prestigøst kulturelt sprog. For at understrege sprogets prestige, fastholdt man, at undervisningen i de ældste klasser og på universitetet foregik på fransk,

hvorimod man i enkelte tilfælde tillod nederlandsk i områder med nederlandsktalende børn fra arbejderklassen (De Wever 2008: 50).

Charles Rogier (1800-1885), som var premierminister i Belgien i perioden 1847-1852 og 1857-1868, skrev i et brev til den daværende britiske premierminister, Lord Palmerston:

Les premiers principes d'une bonne administration sont basés sur l'emploi exclusif d'une langue, et il est évident que la seule langue des Belges doit être le français. Pour arriver à ce résultat, il est nécessaire que toutes les fonctions civiles et militaires soient confiées à des Wallons et à des Luxembourgeois ; de cette manière, les Flamands, privés temporairement des avantages attachés à ces emplois, seront contraints d'apprendre le français, et l'on détruira ainsi à peu l'élément germanique en Belgique.

(Université Laval 2014)

Charles Rogier, hvis familie stammede fra Frankrig, var kendt for sit had til Holland og Flandern og havde været en vigtig aktør i revolutionen i 1830. Den flamske bevægelse var ikke begejstret for ham, da han var fortalende for en forfranskning af hele Belgien, men især Bruxelles, der i 1800-tallet overvejende var beboet af flamsktalende. Hvorvidt brevets ordlyd er korrekt, diskuteres til stadighed, men med Rogiers generelle holdning til hhv. fransk og nederlandsk, virker det ikke usandsynligt, at Rogier har udtalt sig nedladende omkring nederlandsk og en potentiel germanisering på belgisk territorium. Rogiers kærlighed til fransk skal ses i kontekst til hans opvækst i Liège, hvor han senere blev en del af den politiske elite, der kæmpede for et samlet Belgien med fransk som nationalsprog i 1830.

Efter samlingen af Belgien var Flandern hovedsageligt beboet af fattige bønder, mens Vallonien nød godt af industrialiseringen, idet Vallonien på dette tidspunkt oplevede den største vækst på det europæiske fastland. Dette gjorde, at en større del af befolkningen flyttede til Vallonien. Tilbage i Flandern var de nederlandsktalende fattige bønder og det fransktalende borgerskab i byerne. Borgerskabet så ned på nederlandsk og insisterede derfor på, at alt foregik på fransk, på trods af at størstedelen af befolkningen i Flandern talte nederlandsk (på dette tidspunkt talte ca. 60 % af hele den belgiske befolkning nederlandsk, 95 % i Flandern) (Ceuppens og Foblets 2007: 104) og (De Wever 2008: 50). Bønderne måtte derfor til at lære fransk for at kunne begå sig i samfundet. Der findes mange eksempler på, at misforståelser opstod pga. sproglige forhindringer i bl.a. retssystemet, idet den tiltalte ikke forstod, hvad dommeren sagde (Mørkøv Christiansen 1982: 8).

4.1.3 Den flamske bevægelse ser dagens lys

Idet fransk blev det officielle sprog i den nye stat, skabtes den flamske bevægelse. Denne bevægelse var ikke en samlet organisation, men bestod mere af forskellige kulturelle, sproglige, økonomiske og politiske

aktiviteter, som blev udført af en bred gruppe af flamlændere, som havde det tilfælles, at de ville sikre det flamske sprog (nederlandsk), kultur og/eller politik (Ceuppens og Foblets 2007: 103-4).

Bevægelsen opnåede sympati fra den lavere gejstlige stand i Flandern, idet de hjalp bevægelsen med at gøre de nederlandsktalende mere bevidste om deres flamske ophav, og de vækkede dermed en nationalfølelse hos en stor del af flamlænderne. Den rigere del af den gejstlige stand støttede bevægelsen i et meget begrænset omfang, men støttede dog bevægelsen i at gøre flamlænderne mere flamsksindede, da man håbede, at dette ville sikre, at de forblev katolikker, og ikke calvinister som hollænderne i nord. I modsætning til, hvad man havde forventet, skulle det vise sig, at det var svært at overbevise bønderne i de tyndtbefolkede områder om, at de skulle gå ind i kampen for den nationale sag, idet de ikke mærkede meget til forfranskningen af Belgien (Ceuppens og Foblets 2007: 104). Bevægelsens missionærer blev kaldt *flamingants*, og bestod hovedsageligt af præster, forfattere, poeter og lærere, der alle nærede en kærlighed til det nederlandske sprog (De Wever 2008: 51). Ordet 'flamingant' blev opfundet af de fransktalende som en fornærmelse, men bevægelsen tog ordet til sig, da de mente, at ordet ærede det flamske. Flaminganterne tilhørte den mere ekstreme del af den flamske bevægelse, og krævede en anerkendelse af det nederlandske sprog i Belgien. Kun hvis dette skete, ville flaminganterne være loyale over for Belgien (Belien 2005a: 85-6).

Den flamske bevægelses *flamingants* var stærkt prægede af Herder, som mente, at sproget spillede en vigtig rolle for den nationale identitet, da sproget både kan bruges til at samle og splitte et folk. Afdelingen af *flamingants* i Ghent blev tilmed kendt for deres slogan: 'De Tael is Gansch het Volk'². Ifølge Hastings tese er flamlænderne derfor et ethnie, men også en nation, idet de består af en gruppe af mennesker med en fælles kulturel identitet og et fælles tale- og skriftsprog. Det er dog også muligt for to eller flere ethnier at "vokse sammen" og blive ét, men de kan også blive splittet. Dette er tilfældet med Nederlandene og Belgien, som oprindeligt var et ethnie, men blev splittet pga. religionsforskelle. Ethnier er derfor ikke nødvendigvis begrænsede af politisk, afgrænsede barrierer, men af socio-kulturelle grænser, hvoraf sproget (dog med plads til forskellige dialekter) udgør den vigtigste brik i et ethnie (Hastings 1997: 173-4).

Ydermere brugte den flamske bevægelse referencer til middelalderens Belgien som statspropaganda, hvor man havde en rig kultur med anerkendte forfattere og malere, for at vække nationalfølelsen over for flamlænderne. Denne reference til tidligere tider var også en måde, hvorpå man prøvede at skabe en følelse af, at Flandern havde dybe rødder, og dermed var langt ældre end Belgien som en helhed, som tydeligt følger Herders tese om, at sproget bruges til at huske fortiden, men også til at sikre fremtiden. Den belgiske revolutionær og flamingant, Hendrik Conscience (1812-1883), skrev i 1838 bogen "De Leeuw Van

² Sproget er hele folket.

Vlaanderen”³: ”Wij Vlamingen hebben een geschiedenis, een voorleden tijd als Land en als volk.”⁴ (Conscience 1838: 10). Derudover argumenterede man for, at Belgien befandt sig på en skillevej mellem den germanske og latinske kultur, hvilket dermed legitimerede, at man kæmpede for det flamske, både sprogligt og kulturelt, under påskud af, at det var en form for belgisk patriotisme (De Wever 2008: 51-2). Consciences tilgang til den nationale identitet i Flandern er derfor et typisk eksempel på Anthony D. Smiths definition af national identitet, hvor man gengiver symboler, myter, erindringer, værdier og traditioner for at forme en nations arv og dennes folk.

Samtidig med at man følte, at fransk havde taget over i Belgien, opstod der en intern diskussion blandt de nederlandsktalende. De meget sprogligt detaljeorienterede flamlændere mente ikke, at man burde følge den hollandske stavemåde, og at man derfor skulle skabe sit eget flamske særpræg, da en standardisering af det hollandske ville være upatriotisk. Flaminganterne mente derimod, at man burde beholde den hollandske stavemåde, idet det ville styrke sproget, hvis flere talte og skrev det samme sprog. Dette var efter germansk forbillede med Det Tyske Forbund, hvor tysk var spredt over 20 stater. Man mente desuden, at det ville være naturligt at følge det tyske eksempel, da hollandsk var en videreudvikling af plattysk, og man derfor tilhørte den samme germanske sprogstamme (Ibid: 52).

Fra 1873-1895 lykkedes det flamlænderne at kæmpe sig til visse rettigheder i forhold til at gøre Flandern tosproget. Dette gjaldt bl.a. inden for kriminalretten, at ekstern kommunikation fra staten skulle være på nederlandsk eller tosproget, mønter og pengesedler blev tosprogede. Dette var en stor sejr for flamlændernes, men den flamske bevægelses ønske om at få nederlandsk anerkendt på lige fod med fransk lykkedes dog ikke. Nederlandsk forblev et andenrangssprog, og generel diskrimination over for de nederlandsktalende fandt stadig sted i høj grad, da man manglede politisk opbakning til at ændre dette (Ibid: 55). Som jeg vil gå mere i dybden med i et senere afsnit, var økonomien i 1800-tallets Flandern meget kritisk, og flere levede på sultegrænsen, noget som var i stærk kontrast til det industrialiserede og rige Vallonien. På trods af denne mærkbare forskel, udnyttede den flamske bevægelse ikke denne ulighed til at skabe sympati for bevægelsens sager. Dette skyldes i høj grad, at bevægelsen havde sine rødder blandt konservative, patriarkalske katolikker, som ikke interesserede sig for sociale forhold. Deres mål for at ligestille nederlandsk med fransk var snarere en del af et større katolsk mål om at beskytte befolkningen mod modernismen (Ibid: 56-7).

I slutningen af 1800-tallet nåede den flamske bevægelse ud til en bredere del af befolkningen og fik derfor mere politisk indflydelse. Dette mandede ud i lighedsloven (*Gelijkheidswet De Vriendt-Coremans/Loi*

³ Den flamske løve.

⁴ Vi flamlændere har en fælles historie, en fortid, som et land og som et folk.

Coremans-De Vriendt) i 1898, hvor nederlandsk blev anerkendt som nationalsprog på lige fod med fransk (D'Haenens 2001: 71). På trods af denne sejr til de nederlandsktalende, blev flamlænderne til stadighed diskrimineret pga. sproget på arbejdspladserne, i uddannelsessystemet og generelt i kontakten med det offentlige system. Dette vækkede en mere flamsk nationalistisk flamme i bevægelsen, som nu udvidede sprogkampen til også at omhandle kampen for kulturel lighed. Der blev nu talt om en flamsk identitet, som stammede fra den flamske ethnie, som var anderledes end den belgiske identitet, på trods af at man mente, at en belgisk stat ikke ville kunne eksistere uden et flamsk ethnie (O'Neill 2000: 116).

Både 1. og 2. verdenskrig forværrede forholdet mellem flamlænderne og vallonerne. Under 1. verdenskrig udnyttede tyskerne, at man internt i Belgien havde stridigheder, og man fik derfor overtalt en gruppe ekstremister, 'aktivisterne', fra den flamske bevægelse til at sympatisere med tyskerne, mod at man gjorde Gent Universitet 100 % flamsk. Derudover satte tyskerne sig på nogle af de vigtige administrative poster i Vallonien. Den væsentligste grund til forværringen mellem flamlænderne under 1. verdenskrig skyldtes dog, at de højest rangerende officerer i den belgiske hær var fransktalende, hvorimod soldaterne var nederlandsktalende, og de forstod derfor ikke hinanden. Dette førte til nogle fatale misforståelser, som endte med at koste mange flamske soldater livet (Mørkøv Christiansen 1982: 10-13).

Under 2. verdenskrig var det endnu engang hovedsageligt flamlænderne, der var på tyskernes side, da man håbede, at tyskerne ville bakke op om en flamsk stat. Man har også set flere tilfælde af flamlændere, der meldte sig ind i nazistpartiet for dermed at kunne likvidere medlemmer af det fransktalende bourgeoisie i Belgien (Ibid: 14).

Allerede i 1846 begyndte man at indføre sprogtællinger for at se, hvor mange der talte hhv. fransk, nederlandsk og tysk. Dette skulle ved lov gentages hvert 10. år. Senere brugte man disse optællinger til at beslutte, om det administrative sprog i kommunen skulle være fransk, nederlandsk eller tysk. Kun ved en påvisning af, at der var 50 % af to sprog i en kommune, tillod man en tosproget administration (Ibid: 21-2). Efter 2. verdenskrig begyndte man at gå mere i dybden med undersøgelserne om indbyggernes sprog. Helt konkret spurgte man den enkelte borger, hvilket sprog de hovedsageligt benyttede sig af, og om de talte og/eller forstod flere af de nationale sprog. En af de mest bemærkelsesværdige, men dog ikke overraskende, resultater af optællingerne var, at der var sket en større stigning i tosprogede. I 1866 var 6,5 % af belgierne tosprogede. Denne befolkningsgruppe var steget til 18,1 % i 1947, med en tydelig overvægt af tosprogede i Flandern⁵ (McRae 1986: 37-9), en helt klar konsekvens af den førte sprogpolitik.

⁵ Se bilag 2.

4.1.4 Sproglovene i 1960'erne

Efter store protester mod sprogtællingerne, hvor flere flamske borgmestre havde nægtet at administrere spørgeskemaerne til sprogtællingerne, gik man i tænkeboks for at finde en ny måde, hvorpå man kunne fastlægge administrationssproget i de enkelte kommuner. Dette mandede ud i den første sproglov i 1962, som delte Belgien ind i fire sprogsamfund; nederlandsk i Flandern, fransk i Vallonien, nederlandsk og fransk i Bruxelles, og tysk i en mindre del af Vallonien, der grænser op mod Tyskland⁶.

Sprogstriden var dog langt fra slut med denne inddeling af sprogsamfundene. I 1966 begyndte de studerende på Leuven Universitet, der ligger i Flandern, at protestere imod, at universitetet var tosproget. Universitetet blev etableret i 1425 og var derfor det ældste i det daværende Nederlandene. Katolske biskopper administrerede universitetet, hvor sproget oprindeligt var latin. I 1800-tallet ændrede man dog dette til fransk, da biskopperne mente, at dette var modersmålet i området. Med tiden oprettede man enkelte kurser på nederlandsk, hvilket betød, at universitetet i 1930'erne var tosproget. Efter Flandern officielt var blevet nederlandsksproget, ville de studerende imidlertid ikke acceptere, at et universitet i Flandern alligevel var tosproget. De studerende og enkelte professorer boykottede undervisningen, hvilket resulterede i en skrivelse fra kardinal Suenens, hvori han gav de studerende og professorerne ordre til at stoppe protesterne. Kirkens indblanding havde imidlertid ikke den samme anseelse, og dette blev ignoreret, hvilket resulterede i, at biskopperne gav efter i foråret 1968, og alle franske kurser blev forbudt (Belien 2005a: 282-3). Den største konsekvens heraf, var dog ikke, at universitetet blev flamsk, men at striden medførte en total omvæltning af det politiske system, som vil blive behandlet i et senere afsnit.

4.1.5 1970: En ny belgisk konstitution – sprog og føderalisme

I 1970 besluttede den belgiske regering, at en ændring af konstitutionen ville være bedst for alle parter. Denne ændring skulle indebære en føderalistisk omstrukturering af landet med mere magt til de enkelte regioner. Bruxelles-regionen blev indskrænket til 19 kommuner. Indskrænkelsen af Bruxelles var et ønske fra Flandern, idet der var en tydelig vækst af velhavende fransktalende i Bruxelles, som med tiden havde bosat sig i flere af de attraktive omkringliggende forstæder i den flamske provins Vlaams-Brabant, som omkredser Bruxelles. Flamlænderne ønskede denne indskrænkning, idet man frygtede, at fransk ville blive yderligere udbredt, samtidig med, at man frygtede, at Bruxelles officielt ville blive fransksproget. Bruxelles forblev tosproget på trods af den store andel af fransktalende i regionen.

Ved Belgiens samling var størstedelen af indbyggerne i Bruxelles flamlændere. I 1970 var under 30 % flamlændere. Alligevel blev det aftalt, at halvdelen af topjobbene i den offentlige sektor i Bruxelles skulle

⁶ Se bilag 3.

besættes af flamlændere. Til gengæld accepterede flamlænderne, at det samme skulle gøre sig gældende på nationalt niveau, hvor halvdelen af regeringens ministre skulle være fransktalende. Dette ligestillingsprincip blev ligeledes indført for dommerne ved Belgiens højesteret, militærets officerer, belgiske diplomater og ledende embedsmænd (Belien 2005a: 283).

En yderligere konsekvens af konstitutionsændringen i 1970 var en såkaldt 'dobbelstruktur', som ville gøre den nye belgiske føderale struktur unik. Dermed delte man Belgien op i tre kulturelle samfund; det flamske, det franske og det tyske. Derudover delte man landet ind i tre regioner; Flandern, Vallonien og Bruxelles. Med disse opdelinger differentierede man mellem identitet og territorium (Beheydt 1995: 52-3).

4.1.6 Bruxelles-Halle-Vilvoorde

Bekymringen om forfranskningen af Bruxelles blussede op i midten af 1990'erne. En stadig voksende andel af fransktalende belgiere flyttede til Bruxelles' grønne forstæder, som befandt sig på flamsk territorium. I 2009 var flertallet af indbyggerne i de seks forstadskommuner⁷ fransktalende (mellem 50 og 80 % af indbyggerne). Derfor er et flertal af politikerne og administrationen fransktalende, men skal ifølge loven tale og skrive på nederlandsk i officielle sammenhænge. Fra den fransktalende befolkning i forstadskommunerne var der derfor et stort ønske om, at kommunerne blev tosprogede ligesom i Bruxelles, eller ligefrem udvidede Bruxelles' kommunegrænse, så de seks omtalte kommuner kunne indtræde i Bruxelles kommune. Dette mødte stor afstand fra de flamske partier, flamsk-nationalistiske bevægelser og den nederlandstalende befolkning generelt, idet man var bange for en yderligere forfranskning, noget man havde oplevet med Bruxelles, som førhen var overvejende flamsk. Flamlænderne henstillede til, at de fransktalende accepterede, at de befandt sig i Flandern, og dermed også at det var en enkeltsproget region.

På opfordring af forskellige belgiske politikere, er spørgsmålet om hvorvidt den sproglige udformning i Belgien er diskriminerende over for de sproglige minoriteter i regionerne, flere gange blevet diskuteret i Europarådet (1998, 2001, 2005 og 2009). Udfaldet af diskussionerne er endt i flere rapporter, der har konkluderet, at den fransktalende "minoritet" i Bruxelles' forstæder bliver diskrimineret.

Bruxelles er tosproget på trods af, at der efterhånden er en overvægt af fransktalende. Derfor skal alt i regionen være på fransk og nederlandsk. I sympati med den fransktalende minoritet i forstadskommunerne, og for at lægge et pres på Flandern, "truede" de fransktalende i Bruxelles flamlænderne med, at de ville reducere brugen af nederlandsk på officielt niveau i Bruxelles (De Winter og Baudewyns 2009: 291-4).

I 2003 blev valgkredsen Bruxelles-Halle-Vilvoorde kendt grundlovsstridig af Belgiens forfatningsdomstol. Dette skyldtes, at man ikke overholdt princippet om ligeberettigelse mellem sproggrupperne. I dette tilfælde

⁷ Wemmel, Kraainem, Wezembeek-Oppem, Drogenbos, Linkebeek og Sint-Genesius Rode. Se desuden bilag 4.

skyldtes det, at de fransktalende i Flamsk-Brabant kunne stemme på fransktalende partier, men at flamlændere bosat i Vallonien ikke kunne stemme på flamske partier. For at løse denne strid, gav man politikerne fire år til at komme frem til et kompromis. Dette indledte flere regeringskriser, der bl.a. betød, at parlamentsvalget i 2007, der var fastsat til d. 24. juni 2007 (også deadline for en løsning for Bruxelles-Halle-Vilvoorde), blev fremskyndet til d. 10. juni 2007, så den siddende regering "slap" for at tage sig af spørgsmålet.

Også valget i 2010 kom før tid pga. Bruxelles-Halle-Vilvoorde, idet premierminister, Yves Leterme, trak sig i kraft af stridighederne om valgdistriktet. Valget blev afholdt d. 13. juni 2010, og indledte en rekordlang regeringsfri periode på 541 dage, som vil blive beskrevet yderligere i et senere afsnit.

I september 2011 kom man endelig frem til et kompromis, som endte ud i en statsreform, der trådte i kraft d. 22. august 2012.

Følgende punkter var en del af aftalen:

- Valgdistriktet Bruxelles-Halle-Vilvoorde blev delt i to. Det ene kom til at tilhøre Flamsk-Brabant, det andet Hovedstadsregionen Bruxelles
- Med tiden vil man etablere en nederlandsktalende anklagemyndighed, som bl.a. har dommere på to sprog
- Bruxelles' offentlige anklager vil bestå af både en fransktalende offentlig anklager, og en nederlandsktalende vice-offentlig anklager
- Bruxelles' domstole deles op i hhv. fransktalende og nederlandsktalende med egne dommere
- Befolkningen i Flamsk-Brabant (de seks facilitetskommuner undtaget) kan kun stemme på politikere på opstillingslisten for Flamsk-Brabant
- Befolkningen i facilitetskommunerne kan vælge i mellem opstillingslisterne i Flamsk-Brabant og Hovedstadsregionen Bruxelles
- Befolkningen i Bruxelles kan kun stemme på de opstillede lister i Hovedstadsregionen Bruxelles (Belgium.be 2012e).

4.1.7 Status quo

I 2015 er Bruxelles stadigvæk centrum for den største konflikt i sprogstriden i Belgien. En stadig større andel af indbyggerne i Bruxelles taler fransk, og flere flytter ud i forstæderne i Flandern uden for Bruxelles. Med de aktuelle sprogløve skaber dette konflikter, da fransk bl.a. ikke må tales i skolegårde og på kommunekontorerne på trods af den stigende fransktalende befolkning (Larsen og Eriksen 2011: 20-1). Derudover betyder det bl.a. at alle politirapporter skal skrives på nederlandsk, at valgmateriale kun må være

på nederlandsk og at byrådsmøderne ikke må foregå på andet end nederlandsk. Der er tilmed regler om, at 75 % af alle bøger og film på biblioteket skal være på nederlandsk (Daley 2010). I enkelte kommuner, som har fået status af tosproget, ses det til tider, at de tosprogede vejskilte overmales, så den franske tekst ikke kan ses (Ibid: 20-1).

Den flamske bevægelse er stadig til stede i Belgien, omend på en mindre militant facon. To flamske partier, N-VA (Nieuw-Vlaamse Alliantie) og VB (Vlaams Belang) er åbne for en opdeling af Belgien, så Flandern bliver selvstændig. At være flamingant er stadig en betegnelse, der bruges om de flamske nationalister. Visse politikere fra N-VA har udtalt, at de er stolte af at være flamingant, hvorimod vallonske politikere bruger denne betegnelse som en negativ kvalitet. Da det efter det nationale valg i maj 2014 kom frem, at N-VA med den kontroversielle formand, Bart De Wever, i front, var blevet en del af regeringskoalitionen, var der ikke kun rosende ord tilovers fra den tidligere vallonske, socialistiske social- og sundhedsminister, Laurette Onkelinx: "Faites-moi confiance, mais on sait, évidemment, que c'est un nationaliste flamingant qui déteste les francophones"⁸ (L'Echo 2014).

Som en delkonklusion på afsnittet om sproget i Belgien, giver det god mening at gentage Hastings fjerde tese omhandlende nationalstaten, som ifølge Hastings er: "a state which identifies itself in terms of one specific nation whose people are not seen simply as 'subjects' of the sovereign but as horizontally bonded society to whom the state in the sense belongs" (Hastings 1997: 3). Af det kan det konkret konkluderes, at Belgien ikke er en nationalstat, idet den belgiske befolkning er stærkt splittet sprogligt, og at det kulturelle fællesskab ikke er afgrænset af staten, men af regioner og sproglige fællesskaber.

Sprogstridighederne er dog ikke den eneste grund til, at belgierne er splittede, økonomien spiller også en væsentlig rolle, hvorfor dette vil blive behandlet i næste afsnit.

⁸ Tro mig, vi ved jo alle, at han er en nationalistisk flamingant, som hader de frankofone.

4.2 Den økonomiske situation – et geografisk dilemma

Set i et længere historisk perspektiv har den positive økonomiske situation i Belgien taget en drejning fra nord mod syd, og igen fra syd mod nord. Dette har været med til at skabe en meget negativ stemning i landet.

Allerede før Belgiens samling i 1830 var der vækst i området. Da Belgien var under fransk herredømme med Napoleon ved roret, begyndte industrien i Belgien at blomstre. Dette gjaldt især i Vallonien, hvor dampmaskiner og maskiner blev smuglet ind i Belgien, og britiske indvandrere startede flere fabrikker (belgium.be 2014). Vallonien blev den mest industrialiserede region på det europæiske kontinent og var det første land på det europæiske fastland, der tog del i den industrielle revolution ved udvinding af råstoffer som kul og stål (Hemerijk, Unger og Visser 2000: 176). Gent var den eneste industrielle by i Flandern.

Havnen i Antwerpen nød dog godt af den franske besættelse og den blomstrende industri i Vallonien (belgium.be 2014). Inden den franske besættelse var Antwerpen ikke den store handelsby, idet den havde stået stille i to århundreder pga. tidligere stridigheder, som havde lukket for muligheden for at benytte sig af havnen, da man havde spærret Schelde-floden. Antwerpen var i 1500- og 1600-tallet en driftig handelsby som en del af Nederlandenes guldalder. Kunst, kultur, tekstil, bogtrykkeri og handel med resten af det europæiske kontinent gjorde Antwerpen til et økonomisk centrum.

I 1803 besøgte en af Napoleons konsuler Antwerpen, og tog tilbage til Napoleon med meldingen om, at Antwerpen var en ruin, og allermest mindede om en afrikansk landsby. Napoleon valgte at ophæve spærringen af Schelde-floden for at få gang i handlen i Antwerpen, men også for at skræmme England. Samtidig forbød Napoleon al handel med England, hvilket medførte en opblomstring i den belgiske økonomi. Landbruget havde også gavn af den engelske blokade. Man begyndte at dyrke sukkerroer, da man ikke kunne skaffe sukker andetsteds fra, da man hidtil havde købt det gennem England, som havde det fra Vestindien. Den største gevinst ved blokaden var dog den voksende industri, der af naturlige årsager ikke havde konkurrence fra det industrialiserede England. De vigtigste industriområder var kul- og jern, som bl.a. blev brugt til at bygge dampmaskiner og våben, samt tekstil, da man mekaniserede bomuldsindustrien (Feilberg 1987: 85).

Efter slaget ved Waterloo i Belgien i 1815, hvor Napoleon blev besejret, blev det belgiske område en del af De Østrigske Nederlande. Det betød, at blokaden mod det engelske marked blev ophævet, og der var nu konkurrence i industrien. Til Belgiens held havde De Østrigske Nederlande flere kolonier, hvor de kunne afsætte deres varer, og industrien blev derfor ved med at blomstre. Den daværende prins af Oranien, Wilhelm I, var meget interesseret i den belgiske industrialisering, så i 1822 finansierede han moderniseringen af kul- og metalindustrien i Liège og Namur i Vallonien (Feilberg 1987: 90-1) og gav samtidig en økonomisk

indsprøjtning til at udvide infrastrukturen med oprettelsen af Société Générale de Belgique, som fra 1830-1850 fungerede som Belgiens nationalbank og i eftertiden som et nationalt investeringsselskab, der hjalp til med at finansiere nationale projekter (Deschouwer 2012: 217).

I 1850 var den økonomiske situation i Flandern meget kritisk, og halvdelen af befolkningen fik økonomisk hjælp af staten. Dette skyldtes i høj grad, at de højt betalte jobs var besat af de fransktalende, da dette var det officielle sprog, og det var derfor svært for flamlænderne at tjene nok til at kunne forsøge sig selv og familien. Samtidig betød efterdønningerne af den industrielle revolution, at hjemmeindustrien i Flandern var døende, og at landbruget var inde i en alvorlig krise, fordi det var umuligt at konkurrere med industrien. Det betød at mange bønder ikke kunne få tingene til at hænge sammen økonomisk. En konsekvens heraf var sult, tyfus og kolera. Ikke overraskende blev det almindeligt at tale om: "fattige/arme Flandern", og udtrykket: "det belgiske spørgsmål" blev synonym med det socioøkonomiske problem i Flandern (De Wever 2008: 56).

På grund af sin stærke industri havde Vallonien nydt godt af den økonomiske revolution og var i 1910 den tredjestørste handelsnation i verden – noget Flandern (bortset fra Antwerpen, og i mindre grad Gent) ikke mærkede noget til, da Flandern hovedsageligt bestod af landbrug (Mouton 2001: 127).

De første tegn på en afmatning i den gode vallonske økonomi fandt sted i mellemkrigstiden, hvor Flandern så småt begyndte at udvikle sig med hjælp fra investeringer fra bl.a. Société Générale de Belgique, la Banque de Bruxelles og Algemene Bank Vereniging, som hjalp det flamske bourgeoisie med at etablere virksomheder. Dette gjorde, at kun den vallonske del af Belgien led under krakket i 1929. Den nyfundne økonomiske interesse i Flandern ledte til oprettelsen af 'Vlaams Economisch Verbond', hvor det erklærede mål var: "La puissance économique qui jusqu'ici se trouve encore entre les mains de nos adversaires, passe lentement mais sûrement aux mains de Flamands convaincus et conscients qui l'emploieront à revigorer et fortifier la communauté flamande"⁹ (Bayenet, Capron og Liégeois 2007: 204-205). Meget naturligt så flamlænderne med længsel tilbage på guldalderen, hvor Antwerpen og resten af Flandern klarede sig godt økonomisk pga. en blomstrende kultur og handel. Ifølge Hastings (1997: 167) er dette en naturlig reaktion for et ethnie i en konstrueret stat. Vallonerne følte sig presset af flamlænderne, idet flamlænderne som ethnie fremstod stærkere med deres fælles reference til guldalderen.

4.2.1 Den belgiske økonomi i efterkrigstiden

Ligesom resten af Europa, kæmpede Belgien økonomisk efter de to verdenskrige, og efter mange år som økonomisk overlegen, sammenlignet med Flandern, begyndte Vallonien at opleve en reel nedgang i

⁹ Den økonomiske magt som, indtil nu, stadig er i hænderne på vore modstandere, overgår langsomt, men sikkert, i hænderne på de selvsikre og bevidste flamlændere, der søger at puste nyt liv i og styrke det flamske fællesskab.

økonomien. Industrien, som man tidligere havde skabt en utrolig vækst med, var forældet, og nye sektorer vandt frem. Kul blev således erstattet af olie, infrastrukturen var ude af takt med tiden, og økonomien i Vallonien led et voldsomt knæk. Samtidig havde en lav fødselsrate i Vallonien gennem flere årtier, betydet at vallonerne blev færre og flamlænderne flere. Det betød, at regeringen og parlamentet var overrepræsenteret af flamlændere, og viljen til at gribe ind økonomisk i Vallonien virkede til at være fraværende (Feilberg 1987: 130-1).

I 1948 oprettedes Benelux Economische Unie/Union Économique Benelux, som er en toldunionen mellem Belgien, Holland og Luxembourg. Toldunionen var en forgænger for EU, der fritog landene fra told på handel mellem landene samt en ensartede tolden over for tredjelande (Benelux Parlement 2014).

4.2.2 Den økonomiske situation efter 1970

Med den voksende internationale handel i Belgien, blev det i 1988 umuligt for den belgiske stat at opretholde Société Générale de Belgique, og man solgte det derfor til franske Suez. Bankdelen forblev belgisk, og blev en del af Fortis. Med finanskrisen i 2008 kom Fortis i store økonomiske vanskeligheder, som gjorde det umuligt for staten at blive ved med at holde liv i banken, og man solgte den derfor til franske BNP Paribas. Inden for de seneste årtier har Belgien måttet erkende, at de var nødt til at give slip på flere statsejede virksomheder pga. økonomiske problemer. Det drejer sig bl.a. om luftfartselskabet SABENA, som i 2001 gik konkurs, men ved hjælp fra Société Générale de Belgique netop overlevede og skiftede navn til Brussels Airlines. Luftfartselskabet kunne dog ikke klare sig alene på markedet og måtte senere gå sammen med Virgin Airlines for senere at blive opkøbt af Lufthansa (Deschouwer 2012: 217).

Belgiens økonomi er meget åben, og 80 % af BNP'et udgøres af import og eksport, hvilket er langt den højeste andel i hele EU. En nylig undersøgelse viste desuden, at Belgien er det mest globaliserede land i verden, når det kommer til økonomiske, sociale og politiske kriterier. Belgien er verdens største eksportør af medicin, plastik og tæpper. Antwerpen er desuden det største knudepunkt for diamanthandel. I 2012 arbejdede 75 % af den belgiske befolkning i servicesektoren (hovedsageligt i Flandern), 23 % i industrien, og 2 % i landbruget. I modsætning til tidligere, hvor økonomien hovedsageligt var udgjort af sværindustrien, består den nu i højere grad af den lette industri og service (Hemerijk, Unger og Visser 2000: 176). Størstedelen af den belgiske industri består af små- og mellemstore virksomheder (Belgium.be 2012a: 13).

Grundet landets størrelse og geografiske placering har Belgien altid lagt vægt på frihandel og en god konkurrenceevne. Derudover har havnen i Antwerpen alle dage været en af de største i verden og dermed en af hovedportene til det internationale marked (Hemerijk, Unger og Visser 2000: 176). I dag er havnen i Antwerpen den andenstørste i Europa (Rotterdam er den største), og på verdensplan er den den 13. største havn. Også havnen i Liège i Vallonien er en vigtig havn i europæisk sammenhæng. Pga. den centrale placering

i Europa og veludviklede infrastruktur, har mange multinationale selskaber valgt at placere deres europæiske hovedsæde i Belgien (Belgium.be 2012a: 14).

Som det har været tilfældet gennem hele Belgiens historie, er der store økonomiske forskelle i landet. Den rigeste region er for tiden Flandern, hvis BNP per indbygger i 2008 blev målt til 32.200 € pr. år. Sammenlignet hermed var den på 23.500 € i Vallonien.¹⁰ Flanderns rigdom vendte efter 2. verdenskrig, hvor Flandern i 1955 kun stod for 45 % af landets BNP, til nu hvor Flandern står for 55 %. Det er en stor vending og viser tydeligt, hvor stærk Flanderns økonomi er. Til sammenligning udgør Valloniens andel 25 % og Bruxelles' 20 % (Deschouwer 2012: 221).

Forskellen i økonomien mellem nord og syd skal også ses i den førte økonomiske politik. Siden føderaliseringen af Belgien har regionerne fået mere økonomisk frihed. Flandern har typisk haft et borgerligt, liberalistisk styre, hvor Vallonien altid har haft en overvægt af socialister ved magten. Dette har naturligvis ført til to forskellige måder at anskue den nationale økonomi på, hvor man i Flandern har set staten som en formidler, der gør det attraktivt for virksomheder at investere i Flandern, hvorimod man i Vallonien har set på staten som en vigtig økonomisk omfordeler og arbejdsgiver. Deschouwer (2012: 221-2) nævner et aktuelt eksempel på en tydeliggørelse af forskellene mellem den flamske og vallonske økonomipolitik. Da SABENA i 2001 gik konkurs, men blev reddet af Brussels Airlines, ville Vallonien gerne investere i selskabet for at hjælpe det på vej. Dette ville Flandern ikke, idet man ikke mente, at det var et statsanliggende at investere i et luftfartsselskab. I stedet for ville Flandern investere i infrastrukturen, så man dermed gjorde lufthavnen i Bruxelles mere attraktiv, og dermed mere tiltrækkende for flere private virksomheder. Et andet eksempel på forskellene i økonomipolitikken er hvor meget regionerne hjælper virksomhederne økonomisk. Vallonien subsidierer i meget højere grad sine virksomheder, så de kan klare sig økonomisk med ekstra støtte til den gamle industrisektor (Ibid: 223).

Den økonomiske forskel mellem nord og syd har gjort, at Flandern omfordeler omkring 2 milliarder euro årligt til Bruxelles og Vallonien. Det højrenationalistiske separatistparti, N-VA, vurderer dog, at det løber op i omkring 11 milliarder euro årligt, hvis man tæller den sociale sikring med i regnestykket. Denne økonomiske overførsel fra nord til syd har skabt yderligere splid mellem regionerne. Det er ikke usædvanligt, at vallonerne bliver betegnet som dovne, som lever af det hårdtarbejdende flamlænderes penge, og at det vallonske system er ineffektivt og dybt korrupt. Derfor ønsker flere flamlændere mere økonomisk uafhængighed, deres egne sociale sikring og egen rådighed over arbejdsmarkedet, infrastruktur, forskning, udenrigshandel og udviklingsbistand. Nogle ønsker tilmed eget politi og retssystem. Vallonerne ønsker en bedre finansiering af

¹⁰ Se bilag 5.

de nuværende kompetencer, især inden for uddannelse. Borgerne i Bruxelles ønsker generelt flere ressourcer (De Winter og Baudewyns 2009: 294).

Ledigheden i Belgien svinger mellem 7-8 %, og den seneste opgørelse af ledigheden fra 2012 var på 7,6 %.¹¹ Ledigheden er dog meget forskellig fra region til region. Ledigheden er f.eks. dobbelt så høj i Vallonien, som den er i Flandern. Dette skyldes de seneste årtiers lukninger af industrivirksomheder, der beskæftigede sig med de områder, der oprindeligt fik industrien til at blomstre i Vallonien, nemlig kul og stål. Udviklingen har gjort, at der ikke er så stor efterspørgsel efter denne form for industri, hvilket har resulteret i lukninger af store vallonske virksomheder, og det har dermed ramt det vallonske arbejdsmarked hårdt. Samtidig er væksten steget betydeligt i Flandern, hvor nyere former for industri er blevet udviklet. Bruxelles-regionens arbejdsløshed var på hele 17,5 %. Dette skyldes, at mange jobs i Bruxelles er besat af udlændinge, som er udsendt af deres hjemland. Derudover tager over 350.000 flamlændere og vallonere dagligt turen til Bruxelles for at arbejde. Faktisk er der flere jobs, end der er arbejdssøgende, men disse jobs er hovedsageligt inden for administration og servicesektoren pga. tilstedeværelsen af mange internationale organisationer samt EU og FN. Jobbene i Bruxelles er derfor meget specifikke, og passer derfor ikke demografisk til Bruxelles' øvrige befolkning. Jobkravene i Bruxelles er generelt også mere krævende, da det ofte kræves, at man behersker regionens to officielle sprog, fransk og nederlandsk, og derudover også helst engelsk, hvorfor det hovedsageligt er flamlænderne, der kan besætte disse job (Deschouwer 2012: 219-220).

Fagforeningerne i Belgien anses for at være de stærkeste uden for Skandinavien, men er også opdelt sprogligt og regionalt, hvorfor de nationale centrale fagforeninger er meget svage sammenlignet med andre europæiske lande (Hemerijk, Unger og Visser 2000: 176). Som det typisk ses, er fagforeningerne er stærkt knyttede til de politiske partier. Netop disse vil blive behandlet i næste afsnit, som omhandler den politiske kultur i Belgien.

¹¹ Se bilag 6.

4.3 Politisk kultur – Flandern vs. Vallonien?

Belgiens første forfatning blev færdigudarbejdet og underskrevet d. 7. februar 1831. I udarbejdelsen af forfatningen havde man skelet til de franske og hollandske forfatninger samt de britiske forfatningskonventioner, uden at det blev en direkte afskrift af disse. De vigtigste elementer fra forfatningen fra 1831 er stadig gældende i dag. Ligesom Danmark er Belgien et konstitutionelt monarki med en tredeling af magten: Den udøvende, den lovgivende og den dømmende magt. Derudover er frihed og lighed to vigtige punkter fra 1831, som stadig er gældende (belgium.be 2009b).

4.3.1 Statsreformerne – vejen til en føderal stat

Belgien har gennem årene udviklet sig til en føderal stat. Dette er sket via reformer, der har medført en stigende magt til regionerne og svækket det nationale styre. Som bekræftet i et tidligere afsnit fandt første reform sted i 1970. Denne reform inddelte Belgien i tre kulturelle samfund, et ønske fra flamsk side, da man ønskede mere selvstændighed inden for sproglige- og kulturelle forhold i regionen. Derudover etablerede man desuden forgængerne for de nuværende tre regioner, Flandern, Vallonien og Hovedstadsregionen Bruxelles, som består af fastsatte territoriale områder. Disse blev oprettet med ønske fra de fransktalende i Vallonien og Bruxelles, da man ønskede at give disse økonomisk selvstændighed. Ligesom Jean Monnet ønskede, at et føderalt EU skulle komme nedefra, var dette også tilfældet for Belgien. I Belgien var borgerne ikke enige om præmisserne for opbygningen af Belgien, men endemålet – en belgisk, føderal stat – var der konsensus omkring.

I 1980 fandt den anden reform sted. Her udbyggede man kompetencerne i de kulturelle samfund med at omhandle sundhed og sociale forhold. Da man også beskæftigede sig med andet end kultur, ændrede man navnet til bare at være sprogsamfund. Det betød, at man fra 1980 havde det flamske samfund (Vlaamse Gemeenschap), det franske samfund (Communauté Française) og det tysktalende samfund (Deutschsprachige Gemeinschaft). Disse samfund fik desuden et parlament og en regering. For at gøre forvirringen større, oprettede man desuden to regioner; Flandern og Vallonien. Disse havde også et parlament og en regering. Dog valgte man i Flandern at samle samfundets og regionens parlament og regering, så der kun er et enkelt, som både gælder for det flamske samfund og regionen Flandern. Pga. sproglige stridigheder var Hovedstadsregionen Bruxelles endnu ikke en realitet i 1980 (Belgium.be 2012b).

Den tredje reform blev forhandlet i 1988-89, og omhandlede hovedsageligt oprettelsen af Hovedstadsregionen Bruxelles. Bruxelles fik også sit eget parlament og regering. Med den tredje reform gav man også mere magt til regionerne og samfundene. Samfundene fik ansvaret for uddannelse, og regionerne transport og offentligt arbejde.

Den fjerde reform fandt sted i 1993, og gjorde officielt Belgien til en føderal stat. Den første artikel i den belgiske forfatning skiftede fra: 'La Belgique est divisée en provinces'¹² til: 'La Belgique est un État fédéral qui se compose des communautés et des régions'¹³ (Belgium.be 2012c).¹⁴

Efter de fire reformer, der mandede ud i en føderalisering af Belgien i 1993, har yderligere to statsreformer udvidet kompetencerne på føderalt plan. Den femte reform fra 2001 gav endnu engang mere magt til samfundene og regionerne. Regionerne fik ansvaret for kommunerne og provinserne, samt spørgsmål angående landbrug, fiskeri og handel med udlandet. På det økonomiske område blev udviklingsbistand, kontrol med udgifterne til valg og tilskud til de politiske partier både regionernes og samfundenes ansvar. Anden del af den femte reform fra 2001 omhandler Bruxelles. Man bestemte hvordan der skulle afsættes et bestemt antal pladser til begge sprogsamfund i Hovedstadsregionen Bruxelles' parlament (Belgium.be 2012d).

Den sjette og seneste reform blev forhandlet i 2011. Den omhandler opdelingen af Bruxelles-Halle-Vilvoorde (Belgium.be 2012e), som gennem flere år har skabt konflikter og er blevet behandlet i dybden i et tidligere afsnit.

4.3.2 Kommunerne

Historisk set har byerne i Belgien været stærke, og anerkendelsen af kommunernes magt har fra landets begyndelse været indskrevet i konstitutionen. Pga. af den stigende befolkningstilvækst oprettedes flere kommuner, og man nåede i 1928 op på 2675 belgiske kommuner, det højeste antal kommuner i Belgiens historie. Pga. industrialiseringen og de sociale ændringer i landet, indså man, at kommunernes kompetencer skulle revideres, og at en kommunesammenlægning ville være en del af løsningen. Dette skete dog først i 1958, idet 2. verdenskrig forsinkede processen. Løsningen blev, at kommunerne ikke måtte være på under 2500 indbyggere, hvilket reducerede antallet af kommuner til 2359. I 1977 blev disse reduceret til 595, dog med stor protest fra befolkningen. I 1983 reducerede man igen kommunerne til 589, idet man inddrog Antwerpens omegnskommuner til at blive en del af Antwerpen, så den dannede en enkelt storkommune. Siden 1983 har antallet af kommuner været stabilt, og de færreste har under 10.000 indbyggere. Med statsreformerne har man ikke ændret i kommunernes kompetenceområder, da disse i forvejen havde en lang række ansvarsområder (Plees 2005: 47-51).

¹² Belgien er inddelt i provinser.

¹³ Belgien er en føderal stat, som består af samfund og regioner.

¹⁴ Se desuden bilag 7, 8 og 9 for en oversigt over det belgiske, føderale system efter 1993.

4.3.3 En føderal stat = Mere borgerinddragelse?

Hvad har overgangen til en føderal stat betydet for det belgiske folk – føler de f.eks. at ændringen i statens udformning har givet dem mere indflydelse? På trods af at tilliden til regeringen, efter flere skandaler, er meget lav, at undersøgelser viser, at færre melder sig ind i de politiske partier, og at den vedvarende sprogkonflikt ikke synes at ende, tyder det på, at staten har haft for øje at inddrage borgerne i beslutningsprocesserne siden 1970. Ifølge Plees (2005: 61-3) har fem initiativer medført mere borgerinddragelse i Belgien; borgerkonsultationer, borgerundersøgelser, rådgivende råd, ad hoc-initiativer og individuel kontakt med borgerne.

- Folkeafstemninger er ikke blevet anvendt mange gange i Belgiens historie. Faktisk har den eneste folkeafstemning fundet sted i 1950, hvor man med et knebent flertal accepterede at Kong Leopold III vendte hjem til Belgien efter at have levet i eksil i udlandet fra 1944. Efter den ydmygelse er folkeafstemninger derfor ikke en officiel metode til at skabe politiske beslutninger på nationalt og regionalt niveau, og det har derfor ikke været brugt siden. Man har derimod lavet borgerkonsultationer, som dog kun er lovlige på kommunalt niveau. Disse konsultationer er i realiteten folkeafstemninger, men er udskrevet af byrådet, og det påkræves ikke, at byrådet følger afstemningens resultat. Deltagelse i borgerkonsultationerne er ikke et krav, i modsætning til valg til parlamentet ol., hvor udeblivelse straffes med bøde.
- I 1995 indførte man borgerundersøgelser i håbet om at komme tættere på borgerne, og derved forbedre servicen i det offentlige. Undersøgelserne er forskelligt udformet og kan f.eks. være interviews eller elektroniske spørgeskemaer, som både kan være rettet mod alle borgerne i kommunen eller en bestemt målgruppe.
- Rådgivende råd er en tredje metode til at inddrage borgerne. Disse findes på både regionalt, samfunds- og kommunalt niveau og består af en gruppe eksperter inden for et givent område, som både giver råd både ud fra egen viden og erfaring. Rådene kan omhandle alt fra sport til immigration.
- Ad hoc-initiativer kan f.eks. være kommunale møder, hvor man inviterer en gruppe borgere til at stille spørgsmål til kommunens administration om et givent emne. Disse kan sammenlignes med borgermøder/høringer i Danmark.
- Individuel kontakt med borgerne er naturligvis en vigtig instans for at komme tættere på borgerne, og at give dem indflydelse. Det er meget almindeligt, at de belgiske borgmestre én gang ugentligt inviterer borgere til at møde op på rådhuset og stille spørgsmål omkring relevante emner i kommunen.

I Vallonien har omkring 15 borgerundersøgelser fundet sted. Det har omhandlet alt fra bygning af storcentre og installation af vindmøller til om byen Mons skulle stille sig til rådighed som kandidat til at blive Europæisk Kulturhovedstad i 2015 (Hermans 2015). Borgerdeltagelsen ligger omkring 10 %, men undersøgelser viser, at der er en lille fremgang, selvom der er lang vej endnu (Plees 2005: 61-4). Undersøgelserne er kun gyldige, hvis minimum 10-20 % af borgerne i kommunen deltager (Sénat 2002). Hvorvidt den øgede deltagelse i samfundsdebatten skyldes de ovennævnte tiltag, er endnu ikke undersøgt, men det vil være svært at bestride, at følelsen af at demokratiet er kommet tættere på belgierne, vil give en større lyst til at deltage aktivt i samfundet.

4.3.4 Politiske partier

Som det blev nævnt i et tidligere afsnit, er medlemstallene i de belgiske partier nedadgående. Dette kan skyldes den generelle udvikling, som ses i mange lande, hvor man engagerer sig i en sag, frem for et helt parti, at man ikke føler sig "hjemme i et parti" eller noget helt tredje. I Belgien er det dog meget usandsynligt, at man ikke finder et parti, der passer nogenlunde med ens interesser, da der er rigtig mange partier at vælge imellem. På trods af den faldende medlemstilslutning til partierne, har de politiske partier en stor magt i samfundet, man taler derfor om, at Belgien er et 'partikrati', idet de politiske partier er de vigtigste aktører og holdes blandt andet i live med en statsstøtte på mere end 75 % (Deschouwer 2012: 109). Den store indflydelse skyldes bl.a. at partierne er organiserede i sociale, økonomiske og kulturelle organisationer. Et eksempel på dette er inden for forsikringsbranchen. Alle belgiere skal være medlem af det, vi tidligere kendte som sygekasser (svarer til Sygeforsikringen Danmark i dag), som refunderer en vis procentdel af omkostningerne ved lægebesøg. Belgierne kan selv vælge mellem en lang række sygekasser, der for de flestes vedkommende er enten knyttet op på et politisk parti eller en religion (Ibid: 78). Således kan man f.eks. være medlem af Solidarité Mutuelle Socialiste, Mutuelle Libérale, Christelijk Ziekenfonds, Neutraal Ziekenfonds etc.

Ligesom størstedelen af Europa har Belgien tre 'gamle' partier, som alle har deres oprindelse i 1800-tallet. I Belgien drejer det sig om Kristendemokraterne, De Liberale og Socialisterne. Med tiden er flere kommet til, men de er alle 'i familie' med et af de gamle partier. Indtil valget i 2010 var et af de gamle partier det største i Belgien. I visse perioder har de gamle partier haft mindre tilslutning på bekostning af nyere partier. Historisk set var det i 1930'erne, hvor fascisterne vandt frem, i slutningen af 1940'erne hvor Kommunisterne havde en stor vælertilslutning, 1960'erne og 1970'erne var præget af regionale partier, i 1980'erne blev grønne partier populære, i 1990'erne var det de højreorienterede, regionale partier, der havde fremgang, og ved valget i 2010 så man, hvordan det flamske parti, N-VA, vandt frem og blev det største parti i Belgien (Ibid 78-80).

Efter urolighederne på Leuven Universitet i slutningen af 1960'erne tog de politiske partier konsekvensen af den sproglige uenighed i landet og delte partierne op i fransktalende og nederlandsktalende – i få tilfælde også i tysk. Disse kaldes søsterpartier og er:

- Socialisterne (Socialistische Partij Anders og Parti Socialiste)
- Kristendemokraterne (Christen-Democratisch en Vlaams og Centre démocrate humaniste)
- De liberale (Open Vlaamse Liberalen en Democraten og Mouvement Réformateur)
- De grønne (Groen og Ecolo)

Siden 1970 har søsterpartierne altid siddet sammen i enten regeringen eller oppositionen på det føderale niveau. Regionspartierne har i nogle tilfælde været en del af regeringen, men aldrig med deres sproglige modsætning, da man ifølge Dandoy (2014) ikke finder deciderede søsterpartier på regionalt plan, idet de hver især kæmper for regionernes egen økonomi og selvstændighed.

Med den føderale udvikling gjorde man det gældende, at man i Flandern kun kan stemme på flamske partier, i Vallonien vallonske partier, og i Bruxelles både flamske og vallonske partier. Nationale partier er stort set ikke-eksisterende og har ingen reel indflydelse.

4.3.4.1 *Flamske partier*

- Christen-Democratisch en Vlaams/CD&V (Kristendemokratiske og flamske)
- Groen (Grøn)
- Libertair, Direct, Democratisch/LDD (Libertarianer, Direkte, Demokratisk)
- Nieuw-Vlaamse Alliantie/N-VA (Ny Flamsk Alliance)
- Open Vlaamse Liberalen en Democraten/Open Vld (Åbne Flamske Liberale og Demokrater)
- Socialistische Partij Anders/sp.a (Anderledes Socialistisk Parti)
- Vlaams Belang/VB (Flamsk Interesse)

4.3.4.2 *Vallonske partier*

- Centre Démocrate Humaniste/CdH (Humanistisk Demokratisk Centrum)
- Ecolo (Miljø)
- Fédéralistes Démocrates Francophones/FDF (Frankofone Demokratiske Føderalister)
- Mouvement Réformateur/MR (Reformbevægelsen)
- Mouvement des Citoyens pour le Changement/MCC (Borgernes Bevægelse for Forandring)
- Parti Socialiste/PS (Socialistpartiet)

4.3.4.3 Tyske partier

- Christlich Soziale Partei/CSP (Kristne Sociale Parti)
- Partei für Freiheit und Fortschritt/PFF (Parti for Frihed og Fremskridt)
- Pro Deutschsprachige Gemeinschaft/ProDG (For Tysksproget Fællesskab)

4.3.5 2010: 541 dage uden regering - Belgien bliver verdensrekordholder

Parlamentsvalget i 2010 kom før tid. Efter uendelige diskussioner om en løsning på inddelingen af valgdistriktet Bruxelles-Halle-Vilvoorde, indgav den daværende premierminister fra det flamske parti CD&V, Yves Leterme,¹⁵ sin afsked. Dette skete seks dage efter, at det flamske, liberaldemokratiske parti, Open Vld, trak sig fra regeringen pga. mistillid til regeringen, grundet den uløste strid i Bruxelles-Halle-Vilvoorde. Med et regeringsparti og en premierminister fattigere, resulterede dette i, at Kong Albert II udskrev valg til afholdelse den 13. juni 2010 (Stender og Batchelor 2010).

Valget den 13. juni 2010 forløb med stor mediedækning. I hele verden fulgte man med, da man mente, at valget ville afgøre Belgiens videre skæbne – ville stridighederne medføre en opsplnitning af Belgien? Resultatet af valget endte ikke i en opsplnitning, men skabte heller ikke et bedre sammenhold blandt belgierne. Med 27 mandater¹⁶ vandt N-VA's karismatiske formand, Bart De Wever. Lige efter ham kom de fransktalende socialister, PS, med formanden, Elio di Rupo, i spidsen. Bart de Wever annoncerede, at han ville indgå i forhandlinger med PS om at forme en regering. På trods af N-VA's valgsejr, tydede alt på, at Elio di Rupo ville blive den næste premierminister, da det flamske socialistiske søsterparti, sp.a, ville kunne tilføje 14 mandater til PS' 26 mandater. Derudover hjalp det heller ikke N-VA, at de ikke havde et vallonsk søsterparti (Fallon 2010). Forhandlingerne skulle vise sig at vare længere, end noget land nogensinde har været ude for. 541 dage var Belgien uden en regering, inden man d. 6. december kom til enighed. Regeringen endte med at bestå af de liberale, socialisterne og kristendemokraterne fra både Flandern og Vallonien med vallonske Elio di Rupo som premierminister – N-VA fik altså ingen indflydelse på trods af sit høje antal mandater. Den lange tid uden en regering skyldtes bl.a. at N-VA insisterede på sin plads i regeringen, men også at vallonerne og flamlænderne ikke kunne blive enige om fordelingen af ministerposter. Det er ved lov bestemt, at de fransktalende partier skal have halvdelen af ministerposterne, og den anden halvdel skal gå til de flamsktalende. Premierministeren tælles ikke med, hvorfor et af sprogsamfundene i hver regeringsperiode vil have et flertal.

¹⁵ Yves Leterme var før sin tid som premierminister en kontroversiel mand. På trods af sin baggrund med en fransksproget far og en nederlandsktalende mor, forstod han flere gange at provokere de fransktalende valloner. Dette var bl.a. tilfældet i 2006, hvor han udtalte, at grunden til at de fransktalende var dårlige til at tale nederlandsk, skyldtes deres manglende intellekt (Expatica 2008).

¹⁶ Se bilag 10.

4.3.6 Valget 2014: N-VA en del af regeringskoalitionen for første gang

Den 25. maj 2014 skulle belgierne til stemmeurnerne igen. Alle meningsmålinger pegede på, at N-VA ville gå endnu mere frem, og at der igen ville blive tale om en valggyser. Mellem valgene i 2010 og 2014 havde N-VA og Bart De Wever opnået yderligere oprejsning, da N-VA vandt stort ved kommunalvalgene i Flandern i 2012, og det resulterede i en borgmesterpost til Bart De Wever i Flanderns største by, Antwerpen. Man så derfor, at den separatistiske udvikling fortsatte. Ifølge den flamske, politiske journalist, Tim Pauwels, ønsker omkring 10-20 % af den flamske befolkning fuld selvstændighed, mens op mod 30 % ønsker mere selvstændighed til Flandern. Derudover er retorikken ikke forbedret, og vallonerne må fortsat lægge ører til flamlændernes klagesang om Valloniens skrantende økonomi og underkendelse af deres eksistens. Bart De Wever har f.eks. udtalt, at han ikke anså de fransktalende i Flandern for et egentligt mindretal, men snarere for immigranter (Henriksen 2014).

Valgets helt store vinder blev også N-VA, som fik 33 mandater,¹⁷ hvilket var seks mere end ved sidste valg. Endnu engang skulle N-VA's valgsejr skabe problemer i udformningen af en regering. Denne gang virkede det dog mere realistisk, at Bart De Wevers parti ville få indflydelse, og han blev flere gange spået til at blive Belgiens næste premierminister. Dette skulle dog ikke ende med at blive udfaldet af regeringsforhandlingerne.

Næsten fem måneder (138 dage) tog det at forhandle regeringsposterne på plads i denne omgang. Med regeringsgrundlagets overskrift: "Un engagement économique, un projet social"¹⁸ (Chancellerie du Premier Ministre 2015a) blev den nye regering den 11. oktober 2014, med den nye premierminister, Charles Michel, fra det vallonske, liberale parti, Mouvement Réformateur, i front, præsenteret for den belgiske befolkning (Chancellerie du Premier Ministre 2015b). Udover premierministerens eget parti, MR, bestod den belgiske regering af de flamske kristendemokrater, CD&V, de flamske liberale, Open VLD og N-VA, som er det første regeringsparti i Belgiens historie, som ikke tilhører "de gamle" partiretninger. Den ene ministerpost, som N-VA fik forhandlet sig frem til, gik til Johan Van Overtveldt som landets finansminister (Blyth 2014).

Valgdagen den 25. maj 2014 var også dagen for europaparlamentsvalget. Ligesom ved Belgiens parlamentsvalg, deles mandaterne efter sprogsamfundene. Således stemmer de nederlandsktalende om 12 mandater, mens de fransktalende stemmer om otte, og de tysktalende om et enkelt mandat. Udfaldet af europaparlamentsvalget viste tydeligt, at belgierne stemte efter nationale overbevisninger. Professor ved Vrije Universitet i Bruxelles, Dave Sinardet, forklarer her, hvorfor N-VA fik en markant vælgertilslutning ved europaparlamentsvalget: "N-VA er meget populært på det nationale niveau, og derfor fik de også mange

¹⁷ Se bilag 10.

¹⁸ Et økonomisk engagement, et socialt projekt.

stemmer ved EU-parlamentsvalget, selvom de ikke har en klar dagsorden for EU eller kendte ansigter til at bære deres valgkampagne frem.” N-VA er således ikke anti-EU. Belgiens eneste reelle anti-EU-parti, Vlaams Belang, mistede et mandat (Rasmussen 2014), og tendensen med en større modstand mod EU i resten af Europa er tilsyneladende ikke smittet af på belgierne.

4.3.7 Højredrejede Flandern – venstredrejede Vallonien, to forskellige kulturer

Ifølge den flamske journalist, Tim Pauwels, er der to forskellige politiske kulturer i Belgien:

Regeringen bliver ofte set som for venstreorienteret i Flandern. I Vallonien går PS tilbage på bekostning af mere venstreorienterede partier, fordi det, regeringen allerede har gennemført, bliver betragtet som meget konservativt/neoliberalt. Der er derfor en forskel i forventningsniveauet med et mere højreorienteret politisk landskab i Flandern og mere venstreorienteret i det fransktalende Belgien.

(Henriksen 2014).

Men det er ikke kun ideologierne, der er forskellige, men hele kulturen omkring det at føre politik. Vallonien har ikke kun sproget tilfælles med Frankrig, men i høj grad også mentaliteten og den politiske kultur. En negativ konsekvens af dette er hyppigheden af nepotisme, bestikkelse og korrupcion, som man i flere årtier har kæmpet med i Vallonien, og som i høj grad øger mistilliden til vallonerne fra flamsk side.

Historisk set har der siden Belgiens samling været en form for lyssky bestikkelse. Belgiens første konge, Leopold I, startede i hemmelighed i 1831 sin egen avis, 'L'Indépendant', hvis redaktør var den katolske politiker, Nothomb. Som konsekvens af kongens ejerskab, fulgte det, at Nothomb ikke måtte udgive noget, som ikke var godkendt af kongen, og der måtte ikke blive skrevet noget om den kongelige familie. I 1858 startede kongen endnu en avis, 'L'Echo du Parlement'. Dette skyldtes, at et nyt liberalt parti var opstået, og at deres tilhængere også skulle have en avis. Med kongen som hemmelig ejer af aviserne på begge politiske fløje kunne han kontrollere hele den politiske scene i Belgien, uden at offentligheden kendte til det (Belien 2005a: 55).

I nyere tid har man også set, hvordan penge og magt har spillet en stor rolle i den politiske verden. Flere bestikkelsessager ramte de belgiske politikere, især de vallonske. I juli 1991 blev PS' formand, André Cools, dræbt på en parkeringsplads i Liège, formentlig fordi han havde afpresset en partifælle, Alain Van der Biest. Skæbnen ville, at Van der Biest begik selvmord i 2002, så mordet på Cools blev aldrig opklaret. Efter mordet på Cools i 1991, fandt man frem til, at Cools havde nogle fortrolige oplysninger omkring forhandlingerne om nogle helikoptere til det belgiske forsvar i 1988. I 1988 havde luftfartsfirmaerne Agusta og Dassault bestukket flere vallonske og flamske socialistiske politikere for at sørge for, at den belgiske stat indkøbte nogle bestemte helikoptere fra Agusta til forsvaret. Denne sag blev kaldt Agusta-Dassault-skandalen, og efterforskningen gik i gang i januar 1993. I januar 1993 fik Valloniens ministerpræsident, Guy Spitaels, og

indenrigsminister i Vallonien, Guy Mathot, fjernet deres immunitet. Samtidig gik Guy Coëme af, som indtil da var vice-premierminister og transportminister i Vallonien. I marts samme år forlod også Frank Vandebroucke sin post som udenrigsminister i den føderale regering. Endnu mere dramatisk blev det, da NATOs belgiske generalsekretær, Willy Claes, fratrådte den 20. oktober 1995 pga. sin rolle i Agusta-Dassault-skandalen. Vandebroucke og Claes var flamske socialister, og de resterende tiltalte i sagen var vallonske socialister. Endnu et mystisk dødsfald i skandalen fandt sted i marts 1995, da en forsvarsgeneral, som var dybt involveret i skandalen, pludselig døde af uforklarlige årsager på sit hotelværelse (Ibid: 278-9).

Det er dog ikke kun socialisterne, der formåede at skabe røre i 1980 og 90'erne. Også kristendemokraterne havde deres at kæmpe med. Den tidligere premierminister, Paul Vanden Boyenants, blev i 1985 idømt tre års fængsel for bedrageri og skatteunddragelse. Pga. sin fortid som premierminister, mente dommeren dog, at Vanden Boyenants kunne undslippe sin dom, fordi han havde tjent sit land. Vanden Boyenants selv mente ikke, at han havde begået en forbrydelse, da han ikke havde stjålet fra nogen, kun staten, noget hans konservative tilhængere elskede ham for (Ibid: 279).

Belgiens værste korruptionsskandale har dog fundet sted i det vallonske system. Overførselsindkomsterne var i flere årtier præget af afpresning og korruption. Det var blevet en del af den politiske kultur i Vallonien. Ifølge Belien (2005a: 279-280) gav politikerne i Vallonien det indtryk, at hvis man stemte på dem, ville de ikke blande sig i, om man modtog for meget i sociale ydelser. På samme tid fik politikerne myndighed til at føre politik uden vælgerens indblanding. Denne form for korruption blev resten af Belgien bekendt med i 2001, da en hollandsk journalist besøgte Borinage i Hainaut-provinsen. Herfra berettede hun, at hun havde mødt usædvanligt mange familier, hvor flere generationer ikke var i arbejde, men levede af overførselsindkomst, noget familierne var meget tilfredse med: "Once the miners were exploited by the state; now we exploit the state". Journalisten fandt desuden frem til, at de fleste stemte på PS, da de havde lovet vallonerne, at overførslerne ville fortsætte, og at finansieringen ville komme fra Flandern. Ikke overraskende var arbejdsløsheden i Vallonien meget høj, og med 16 % arbejdsløse (6 % i Flandern) i 2000 søgte de vallonske myndigheder om økonomisk hjælp fra EU. I Borinage og andre dele af Hainaut var arbejdsløsheden på 30 %. Denne ansøgning kom i kølvandet på flere år med økonomisk hjælp fra EU. Hainaut-provinsen grænser op til den flamske region, hvor man på daværende tidspunkt havde problemer med at finde arbejdsdygtige folk. På trods af dette forsvarede den vallonske beskæftigelsesminister sine borgere: "Notwithstanding the free traffic of employees within Europe, no one can be forced to go and work across the linguistic border" (Ibid: 280).

Efter korruptionsskandalerne i 1980'erne og 1990'erne var tilliden til den belgiske administration meget dårlig. Dette viste sig i en Eurobarometer-undersøgelse, hvor man undersøgte befolkningens opfattelse af

korruption i medlemsstaterne. Hele 78 % af belgierne mente, at korruption var et stort problem i Belgien. 82 % mente, at der var korruption i administrationen (Håkansson 2013: 180). Opfattelsen af omfanget tyder dog på at være ændret. I den seneste rapport fra EU omkring korruption i medlemslandene, viste de seneste undersøgelser fra Eurobarometer, at 67 % af belgierne mente, at korruption fandt sted i landet, og var væsentligt under EU-gennemsnittet på 76 %. Ligesom opfattelsen af, hvor meget korruption, der finder sted i Belgien, er der også færre belgiere (12 %) end det europæiske gennemsnit (26 %), der oplever korruption i hverdagen (Europa-Kommissionen 2014: 3). Ifølge en undersøgelse fra 2008, er der også en væsentlig forskel på, hvordan man ser på korruption i hhv. Vallonien og Flandern. I undersøgelsen, hvor man undersøgte borgernes syn på kvalitet, saglighed og omfanget af korruption i det offentlige, blev Vallonien nr. 82 ud af 172 regioner i EU. Flandern blev nr. 21 (Håkansson 2013: 177). Undersøgelsen viser derfor et tydeligt billede af, at tilliden til det offentlige er langt højere i Flandern end i Vallonien.

Forebyggelsen af korruption er overladt til regionerne, og der er derfor ikke en føderal strategi for, hvordan korruption skal undgås. Flandern bliver fremhævet som en region, der har en gennearbejdet strategi, der inkluderer tre områder: Forebyggelse, kontrol og opklaring, og reaktion og straf. EU-rapporten kritiserer derimod, at Vallonien og Bruxelles ikke har udformet nogle officielle strategier for, hvordan man skaber mere gennemsigtighed og bekæmper korruption (Europa-Kommissionen 2014a: 5). Det leder os videre til næste afsnit omkring Bruxelles og belgiernes forhold til EU.

4.4 Bruxelles – Belgiens og EU's hovedstad

La Belgique, bonne fille, toujours partante pour un compromis, jamais un mot plus haut que l'autre. Il y a quelques années, un ministre belge a tout de même émis des doutes sur les choix de la Commission européenne. Il y a d'abord eu un moment de sidération générale, un peu comme si on attendait la peste noire qui allait forcément s'abattre sur l'impudent qui avait osé briser un tabou : dire du mal de la Commission. Puis, y compris dans son parti, les critiques se sont multipliées. Tout cela pour dire qu'en Belgique, on a l'âme européenne, c'est profond, c'est génétique, c'est viscéral.¹⁹

(Blanpain 2014)

Med sin centrale placering i Europa er Belgien et naturligt medlem af EU. Samtidig har det en lille, men åben økonomi og en stor samhandel med sine europæiske naboer. Derudover har de fleste EU-institutioner adresse i Bruxelles. Officielt har EU ikke en hovedstad, men den store koncentration af institutioner og lobbyister i Bruxelles, gør Bruxelles til EU's uofficielle hovedstad. Belgien var et af de oprindelige, seks lande, der oprettede Kul- og Stålionen, og har aldrig bedt befolkningen om at tage stilling til medlemskabet af EU.

Den belgiske forhandler, og en af grundlæggerne af EU, Paul-Henri Spaak, satte mange vigtige fodaftryk i udformningen af Kul- og Stålionen. Spaak voksede op i Bruxelles i en politisk familie, hvor flere familiemedlemmer havde bestridt vigtige politiske poster i Belgien. I 1938 blev Spaak den første socialistiske premierminister i Belgien og var i senere regeringer både udenrigs- og premierminister (Europa.eu 2015b). Spaak var en af grundlæggerne af Benelux, forløberen til EU, som var en toldunion mellem Belgien, Holland og Luxembourg. Benelux viste sig at være svær at implementere i de tre lande pga. landenes forskellige politiske- og økonomiske systemer, men Spaak var overbevist om, at på trods af at landene ikke var ens, ville ønsket om et fælles marked få det til at lykkes. Ønsket om et fælles indre marked og et tættere europæisk samarbejde var Spaaks kæpheste. Efter offentliggørelsen af Schuman-erklæringen i 1950 udtrykte Spaak i *Foreign Affairs*, hvad han mente om et samlet Europa efter to verdenskrige:

For my part – and I say this in plain words, based upon reasoning as valid for an Englishman or a Frenchman as for a Belgian – I say that I prefer to prevent war and, if it comes, to win it under a foreign command rather than lose it under my own national command. The task we must accomplish is a common task. Our task is together to defend a certain civilization, a certain way of life and a certain philosophy. Each nation must contribute its share to this common task; each can do this effectively only if all our individual efforts are merged in a single effort.

¹⁹ Belgien, den gode pige, altid villig til at gå på kompromis, råber aldrig højere end de andre. For nogle år siden satte en belgisk minister alligevel spørgsmålstegn ved valget af Europa-Kommissionen. Først var der stille, som om vi forventede den sorte død, der uundgåeligt ville overgå den uforskammethed, fordi han vovede at bryde et tabu; at tale ondt om Kommissionen. Selv i hans parti blev kritikerne mangedoblet. Alt dette for at sige, at den europæiske sjæl er en del af Belgien, den er dyb, den er genetisk, den er en naturlighed.

(Spaak 1950: 99)

Spaaks positive holdning til et europæisk samarbejde var bakket op af de belgiske partier; kun kommunistpartiet var imod Schuman-erklæringen, da de mente, at USA stod bag erklæringen, samt at en samling af Europa tidligere var afprøvet af skikkelser som Karl den Store, Napoleon og Hitler.

En undersøgelse fra 1957 viser, at 82,9 % af de adspurgte belgiere mente, at Kul- og Stålfællesskabet var skabt af økonomiske-, tekniske- og sociale årsager, 8,8 % mente at årsagen til oprettelsen var politisk og ideologisk, og kun 0,8 % mente, at oprettelsen skyldtes militære årsager (Duchenne 2015).

4.4.1 Føderalismens betydning for forholdet til EU

Blandt belgierne er der en almen forståelse for, at flere nationale kompetencer gives til EU. Dette skyldes i høj grad den retning, Belgien er gået i. Samtidig med at EU har udviklet sig, har Belgien udviklet sig til en decentraliseret, føderal stat. Belgien deltager i alle områder af EU og er således en del af Schengen-samarbejdet, eurozonen, og deltager i opbygningen af et fælles, europæisk forsvar – i modsætning til f.eks. Danmark, som ikke deltager i de to sidstnævnte. Alligevel har EU's retning skabt nogle mindre udfordringer, da en stor del af kompetenceområderne til EU, i Belgiens tilfælde, vedrører regionerne og sprogsamfundene. Dette foregår dog forholdsvis gnidningsfrit, da det belgiske udenrigsministerium har nedsat en afdeling, der sørger for, at de rigtige føderale niveauer deltager i de rigtige EU-forhandlinger. Med den føderale opbygning, følger Belgien princippet: 'in foro interno in foro externo'. Det betyder, at de interne kompetencer, som hhv. regionerne og sprogsamfundene besidder, også skal udføres af disse eksternt (Deschouwer 2012: 237-8).

Efter Lissabontraktatens ikrafttræden i 2009 bliver nærhedsprincippet/subsidaritetsprincippet kontrolleret af de nationale parlamenter. Pga. Belgiens føderale opbygning har man dog givet de føderale niveauer nogle af de nationale kompetencer, som det står beskrevet i Lissabontraktatens 51. erklæring (2009: 376):

Belgien præciserer, at såvel deputeretkammeret og senatet i det føderale parlament som sprogfællesskabernes og regionernes parlamentariske forsamlinger i henhold til belgisk forfatningsret handler som dele af det nationale parlamentariske system eller kamre i det nationale parlament i forbindelse med de beføjelser, der udøves af Unionen.

Idet Belgien er en føderal stat, har visse bestemmelser inden for EU direkte betydning for regionerne og sprogsamfundene, og ikke den føderale stat. Derfor er der visse tilfælde, hvor ministrene for regionerne og sprogsamfundene deltager i forhandlingerne i EU-regi – enten alene eller med en minister fra det føderale niveau. Dette blev bestemt den 8. marts 1994 med henblik på at tildele visse beføjelser til regionerne og sprogsamfundene, når det pågældende EU-spørgsmål vedrører en føderal kompetence og/eller de føderale enheder. Bestemmelsen fra 1994 giver regionerne og sprogsamfundene mulighed for at repræsentere Belgien i internationale- og overnationale institutioner og især på møder i Rådet. Ministre fra regionerne og sprogsamfundene kan deltage i forhandlingerne i EU i følgende tilfælde:

- Hvis et EU-spørgsmål giver enekompetence til regionerne eller sprogsamfundene, deltager regionen eller sprogsamfundets minister.
- Hvis et EU-spørgsmål både vedrører staten, regionerne og sprogsamfundene, men:
 - sagen overvejende vedrører det føderale niveau, er den føderale minister ansvarlig, men ledsages af en person fra regionerne eller sprogsamfundene.
 - sagen overvejende vedrører regionerne/sprogsamfundene, er en regions- eller sprogsamfundsminister ansvarlig, men ledsages af en føderal minister (Royaume de Belgique 1994).

Princippet om 'in foro interno in foro externo' tager Klötis sidste punkt om opfattelsen af føderalisme:

"Where the lower levels (in particular the states, Länder or provinces) participate in the decision-making at the superior level" videre til et højere niveau, så de føderale enheder ikke kun har indflydelse på nationalt -, men også internationalt niveau.

Derudover kan strukturen, hvor alle føderale niveauer af Belgien forhandler med EU, bekræfte multi-level governance-teorien, da alle niveauer har en vis form for indflydelse. Hvis vi tager udgangspunkt i Kelstrup, Sindbjerg Martinsen og Winds karakteristika af multi-level governance (2012: 200), bekræftes det, at EU i samarbejdet med Belgien i høj grad foregår ved brug af multi-level governance:

1. Beslutningstagningskompetencen er delt mellem forskellige niveauer, og er ikke længere et statsligt monopol. Både regionerne og sprogsamfundene forhandler i Rådet – den nationale regering har ikke monopol på dette.
2. Resultatet af regeringernes fælles beslutninger i EU-regi er, at den enkelte regering mister kontrol. Med Lissabontraktaten i 2009 fik regionerne (og, i Belgiens tilfælde, sprogsamfundene) mere magt på bekostning af Belgiens nationale regering.
3. De forskellige politiske arenaer er 'forbundne'. Ved visse EU-forhandlinger inddrages flere føderale niveauer.

Også den føderale opbygning af Belgien må menes at have haft betydning på forholdet til EU, og hvilken retning man ser EU arbejde hen imod. Siden 1990'erne har Belgien arbejdet for, at EU blev en mere overstatslig og føderal union. Ønsket om en mere føderal union har dog skabt problemer for landet. I 1994 stod den daværende premierminister, Jean-Luc Dehaene, til at blive formand for Europa-Kommissionen. Dette fik den britiske premierminister, John Major, dog forpurret, da han nedlagde veto med den begrundelse, at Dehaene ønskede mere europæisk integration, som ikke kunne accepteres af det britiske folk. Den belgiske befolkning vil sandsynligvis ikke se mere europæisk integration som et problem, nærmere

tværtimod, men fra et britisk synspunkt vil et mere overstatsligt og føderalt EU være den største frygt for EU's udvikling (Deschouwer 2012: 233).

I andet halvår af 2001 havde Belgien formandskabet i EU. Belgien er kendt for at holde nogle succesfulde formandsskaber (især formandskabet i andet halvår 2010 fik ros, på trods af at det fandt sted i perioden uden en belgisk regering), og formandskabet i 2001 var ingen undtagelse. Under ledelse af den belgiske premierminister, Guy Verhofstadt, fremførte man Laeken-erklæringen, som havde til mål at sætte ord på EU's fremtid, og som var inddelt i fire emner:

- Fordeling og definition af kompetence
- Forenkling af traktaterne
- Institutionel arkitektur
- Forberedelse af en forfatning for Europas borgere (Europa.eu 2015a).

Især emnet 'forberedelse af en forfatning for Europas borgere' skabte stor debat i de europæiske lande, og mange europæiske borgere frygtede, hvad en forfatning ville have af konsekvenser for det nationale statsborgerskab, og om det ville medføre, at EU fik flere beføjelser. Forfatningen blev som bekendt droppet, efter at både franskmændene og hollænderne stemte imod ved en folkeafstemning. Eftersom Belgien ikke benytter sig af folkeafstemninger, var denne mulighed ikke oppe at vende, men selve spørgsmålet om, hvorvidt man støttede en europæisk forfatning, medførte heller ikke en stor diskussion. Udkastet til forfatningen blev godkendt uden større kritik fra hverken føderalt, regionalt eller sprogsamfundsniveau. Det eneste parti, der stemte imod, var Vlaams Belang, som historisk set er det eneste EU-kritiske parti i Belgien. Den daværende opposition fremførte enkelte kritikpunkter af traktaten, der dog mest virkede som en måde at spænde lidt ben for regeringen, da oppositionen ellers var EU-positiv (Deschouwer 2012: 233-4).

4.4.2 Flandern i EU's regionsudvalg

Det Europæiske Regionsudvalg, som blev oprettet i 1994, er EU's forsamling af regionale og lokale repræsentanter. Udvalget består af 350 medlemmer, hvoraf de 12 er belgiske (heraf fire flamlændere), og består af regionsrådsformænd, borgmestre og folkevalgte repræsentanter for regioner og byer fra alle EU's medlemsstater. Regionsudvalget er rådgivende, og har til opgave at fremsætte lokale og regionale synspunkter om EU-lovgivningen. Det gør det ved at afgive udtalelser om Kommissionens forslag.

De forskellige traktater har udvidet Regionsudvalgets rolle. Med Lissabontraktaten blev det besluttet, at Regionsudvalget skal høres under hele lovgivningsprocessen på følgende områder (Committee of the Regions 2015):

- Økonomisk og social samhørighed

- Transeuropæiske net
- Sundhed
- Uddannelse og kultur
- Beskæftigelse
- Socialpolitik
- Miljø
- Erhvervsuddannelse
- Transport
- Civilbeskyttelse
- Klimaændringer
- Energi

Ud over en præcisering af udvalgets kompetenceområder, blev det med Lissabontraktaten muligt for Regionsudvalget at indbringe ny EU-lovgivning for EU-Domstolen, hvis denne ikke overholder nærhedsprincippet. Derudover blev retten til lokalt og regionalt selvstyre indarbejdet i traktaten. Det betyder helt konkret, at man ved udarbejdelsen af ny EU-lovgivning skal tage hensyn til de lokale og regionale myndigheders kompetencer (Regionsudvalget 2009).

Med Regionsrådets udvidede kompetencer er multi-level governance blevet tydeligere. Efter Lissabontraktatens ikrafttræden, agerer Regionsrådet ikke kun som rådgivende, men har også fået magt i form af at kunne indbringe lovgivning for EU-Domstolen. Hermed har endnu et niveau, regionerne, politisk indflydelse på EU.

På trods af de udvidede kompetencer til Regionsrådet er alle dog langt fra tilfredse, og flere mener, at regionernes magt og indflydelse i EU ikke er vidtgående nok. I forhandlingerne op til Lissabontraktaten i 2009 havde flere håbet, at regionerne ville blive en vigtig aktør i EU. Med en rådgivende rolle, er dette dog ikke tilfældet. I anledning af 20-året for Regionsrådet i 2014, udtalte ECR-gruppens²⁰ formand, Gordon Keymer:

We must not make policies with our heads in the clouds and lose sight of our feet. Local and regional authorities implement approximately 70% of EU legislation. We know what works and what does not. We know what would create new burdens and what would effectively address challenges on the ground. Let us revise the EU treaties and give the Committee of the Regions a voice in the EU policy-making process. The CoR must be given the power to amend and delay EU regulations.

(European Conservatives and Reformists Group 2014)

²⁰ ECR= European Conservatives and Reformists. Gruppe i Europaparlamentet og Regionsrådet, som er konservativ, anti-føderalistisk og euroskeptisk. Består bl.a. af Det Konservative Parti fra UK og Dansk Folkeparti.

Retten til at ændre og udsætte EU-lovgivning, som ECR ønsker det, er endnu ikke muligt, men er ikke udelukket på et senere tidspunkt, hvis man ønsker at gøre EU mere borgernært. For belgierne, og især flamlænderne, vil mere magt til regionerne være at foretrække. I modsætning til Danmark, hvor regionernes magt med tiden er reduceret, er regionernes magt og indflydelse i Belgien steget i takt med føderaliseringen af landet. Det vil derfor give god mening for belgierne, hvis de kan forhandle direkte med EU på regionalt niveau. I tilfældet med Flandern vil dette også betyde, at regionen vil opnå en større følelse af selvstændighed, men vigtigst af alt: Flamlænderne vil have større indflydelse på den økonomiske politik.

4.4.3 Belgisk økonomi i EU's søgelys

Belgien har i de seneste to årtier fået advarsler fra EU pga. den offentlige gæld. Med Lissabon-strategien i 2000 fremlagde man i EU en strategi for EU's medlemslande. Målet var at gøre EU til "den mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi i verden, en økonomi, der kan skabe en holdbar økonomisk vækst med flere og bedre job og større social samhørighed". Et af kriterierne var, at Belgien nåede en beskæftigelsesgrad²¹ på 70 % i 2010. Med 64 % (under OECD-gennemsnittet på 65 %) (OECD 2015a) i 2014, har Belgien endnu ikke nået målet. Til sammenligning er beskæftigelsesgraden i Danmark på 73 % (OECD 2015b). Som beskrevet i kapitlet om Belgiens økonomi skyldes den lavere beskæftigelsesgrad flere ting, men uligheden i regionerne har en væsentlig indvirkning på beskæftigelsesgraden. Derudover har pensionsalderen haft en betydning. For få år siden var pensionsalderen i Belgien for hhv. kvinder og mænd på 60 og 65 år, men er nu på 65 år for begge køn. Problemet ligger dog i, at mange belgiere går på pension før tid, hvorfor pensionsalderen i 2012 for mænd var på 59,6 år og 58,7 år for kvinder og var langt under OECD-gennemsnittet på 64,2 år for mænd og 63,1 år for kvinder.

Den sidste belgiske regering, med socialisten Elio di Rupo i spidsen, gennemførte i 2011 en sparepakke til 13,12 milliarder euro. Dette kom i kølvandet på endnu en advarsel fra EU, men også fordi Belgien blev nedgraderet i Standard and Poor's' kreditrangering, hvor Belgien gik fra AA+ til AA (Cadle 2012). For at råde yderligere bod på den offentlige gæld, aftalte den nuværende belgiske regering i efteråret 2014 en gradvis forøgelse af pensionsalderen til 66 år i 2025 og 67 år i 2030 (Reuters 2014).

Den offentlige gæld voksede voldsomt i 1970'erne og 1980'erne pga. ikke-finansierede budgetter, den finansielle krise i 1970'erne og generel politisk uro, der fokuserede på indførelsen af nye statsreformer,²² og, set i bakspejlet, ikke i høj nok grad på økonomien. I 1993 nåede den offentlige gæld sit højeste med 138 % af BNP. Med Maastricht-traktatens konvergenskrav gav Belgiens høje gæld problemer. Kravet til ØMU-landene var bl.a. at den offentlige gæld maksimum måtte være på 60 % af BNP. Man arbejdede derfor på at nå de 60

²¹ Procentdel af de 15-64-årige i et lønnet job.

²² Se kapitel 4.3 om belgisk politik og statsreformerne.

%. I 2000 var målet langt fra nået (111,3 %) (The Economist 2015), men Belgien fik alligevel lov til at deltage i eurozonen, fordi de havde vist en vilje til at nedbringe gælden, og var på vej i den rigtige retning. Først i 2003 kom gælden under 100 %, men blev øget igen efter finanskrisen i 2008, og var i 2014 på 105,4 % (The Economist 2015).

At Belgien ikke levede op til alle EU's konvergenskrav ville umiddelbart være en naturlig kilde til debat blandt de belgiske partier, men denne udeblev stort set. Få kritikere på den yderste venstrefløj kritiserede gælden, men ellers lød kritikken på, at ØMU-samarbejdet ikke gik hurtigere (Deschouwer 2012: 214).

4.4.4 Holdningen til EU i dag

At EU er en del af den belgiske sjæl, er man ikke i tvivl om, når man bevæger sig rundt på officielle belgiske hjemmesider, og de er stolte af det:

At the risk of seeming paradoxical, Belgium was in a way already playing a "European" role even before it became "Belgian". Just look at the past roles of Bruges and Antwerp in international trade, Leuven's role as a university town and the part Liège played during the industrial revolution.

(Belgium.be 2009)

Det seneste Eurobarometer fra efteråret 2014 viser, at belgierne har større tillid til EU's institutioner end til deres nationale regering, parlament og politiske partier, hvilket er væsentligt anderledes end i EU's andre medlemsstater, hvor der typisk er mere tillid til de nationale organer end de europæiske. EU's image er også en smule over gennemsnittet i Belgien. 42 % af de adspurgte belgiere har en positiv eller meget positiv holdning til EU (EU's gennemsnit: 39 %), 22 % er negative eller meget negative (EU: 22 %) (Europa-Kommissionen 2014b: 7-8). EU-modstanden er også meget lav og er normalt under 10 %, med undtagelse af 1996, hvor modstanden lå på 19 % (Deschouwer 2012: 234-5).

Den store tillid til de europæiske institutioner står i stor kontrast til tilliden til de føderale institutioner i Belgien. 63 % af de adspurgte belgiere i Eurostats undersøgelse i efteråret 2014 tilkendegav, at de slet ikke havde tillid til den nationale regering. Samme tendens ses i forholdet til det nationale parlament, hvortil 58 % udtrykte, at de slet ikke havde tillid. Værst ser det dog ud for de belgiske, politiske partier, hvortil 78 % af respondenterne slet ikke havde tillid. På regionalt og kommunalt niveau er tilliden til institutionerne større. Hertil har 46 % slet ikke tillid (Europa-Kommissionen 2014b: 6).

Det nationale tilhørsforhold blev også belyst af Eurobarometer i efteråret 2014. Ifølge undersøgelsen føler 30 % af de adspurgte belgiere, at de først og fremmest identificerer sig med deres belgiske nationalitet, hvilket er væsentligt lavere end EU's gennemsnit, som er på 39 %. Belgiernes tilhørsforhold til EU lå derfor også højere end EU's gennemsnit på 59 %. 67 % af de adspurgte belgiere i undersøgelsen angav, at de først

og fremmest følte sig som europæere (Europa-Kommissionen 2014c: 33). Undersøgelsen går desværre ikke i dybden med de regionale - og kommunale tilhørsforhold, men det må formodes, at dette vil ændre væsentligt i respondenternes svar, og formentlig i regionernes favør.

I modsætning til flere andre EU-medlemsstater, diskuterer belgierne ikke, hvorvidt man bør forblive i EU, da historien og den geografiske placering gør EU-medlemskabet til en naturlighed. Det betyder dog ikke, at man ikke diskuterer EU-sager i landet, men disse omhandler oftest EU's institutioner og økonomi. Den seneste diskussion omhandler Europa-Kommissionens advarsel til Belgien, da landet har en gæld på over 100 % af BNP (Lindhardt 2014).

Måske netop fordi EU er en selvfølgelighed for belgierne, beskæftiger de belgiske politikere sig ikke meget med EU. En undersøgelse fra 2014 viste, at de belgiske politikere synes, at det europæiske system er for indviklet, og det er derfor for uoverskueligt at sætte sig ind i, hvem man skal kontakte for at opnå indflydelse eller danne sig et overblik over, hvad der rør sig i EU. Man har tidligere prøvet at skabe en struktur i Belgien, som gør det nemmere for politikerne i regionerne og sprogsamfundene at holde sig opdaterede på den europæiske lovgivning, men det er endnu ikke lykkedes belgierne at få strukturen på plads.

Med Lissabontraktaten indførte man muligheden for at medlemsstaterne kunne gribe ind i god tid, hvis man fandt, at Europa-Kommissionen gik ud over sine kompetencer. Hvis et vist antal lande gør opmærksom på dette, er Kommissionen forpligtet til at ændre i lovteksten. Siden Lissabontraktaten trådte i kraft i 2009, er Belgien det EU-land, der har benyttet sig af denne mulighed færrest gange, hvilket formodentlig skyldes, at man i Belgien er i tvivl om, hvilket belgisk parlament, der skal gribe ind – det føderale, de regionale eller et af parlamenterne i sprogsamfundet. Indtil man finder frem til en løsning, vil den belgiske, føderale struktur skabe en hindring for at kunne deltage på lige fod med de øvrige medlemsstater i EU (Blanpain 2014). Derudover stiller det Belgien som en fungerende medlemsstat i en tvivlsom situation, der udstiller landets manglende evne til at eksistere som en samlet stat. Dette undersøges yderligere i næste kapitel, der sætter spørgsmålstegn ved Belgiens fremtid som en samlet stat.

4.5 Flandern og Vallonien – Belgiens endeligt?

”Les belges ? Ils ne dureront pas. Ce n’est pas une nation, deux cents protocoles n’en feront jamais une nation. Cette Belgique ne sera jamais un pays, cela ne peut tenir”²³ (Bricman 2011). Sådan udtalte den daværende franske ambassadør i Storbritannien, Charles Maurice de Talleyrand, i 1831, efter hans forslag til en opdeling af den nye stat, Belgien, ikke vandt opbakning blandt hans diplomatkollegaer i London i 1830.²⁴ Talleyrand, som desuden var tidligere premierminister i Frankrig, ønskede bl.a. at indlemme Vallonien, inkl. Bruxelles, i Frankrig, da han mente, at vallonerne burde være en del af fransk territorium, idet størstedelen af vallonerne talte fransk. Andre europæiske diplomater mente, at Belgien burde forblive en del af Nederlandene, som det var blevet besluttet på Wienerkongressen få år tidligere. Talleyrands plan for en opdeling af Belgien blev som bekendt ikke en realitet, og Belgien blev i 1831 anerkendt af sine europæiske naboer som en selvstændig stat. Gennem hele Belgiens levetid har man talt om en opdeling af landet, og diskussionen synes ikke at stoppe.

Talleyrand var tydeligvis ikke begejstret for, at Vallonien og Bruxelles ikke blev en del af fransk territorium og vægtede de store sproglige samfund og kulturer højt. Hans holdning til samlingen af Belgien var: “an artificial construction, consisting of different peoples” (Belien 2005b). Dette vil middelalderhistorikeren Hastings formentlig bakke op om. Ifølge Hastings kan to eller flere ethnier med tiden blive til én. På samme måde kan en ethnie blive opdelt i to under politisk, økonomisk eller et geografisk pres. Dette skete med opsplittelsen af Nederlandene, der blev delt i et uafhængigt, calvinistisk Holland, og et katolsk (og indtil 1830) ikke-uafhængigt Belgien. Med dette mener Hastings, at ethnier ikke har hårdt optrukne grænser, men nærmere er sociokulturelle realiteter. Hastings anerkender også, at der kan være dialektforskelle hos et ethnie, hvilket er tilfældet mellem nederlandsk i Holland, og flamsk i Flandern (Hastings 1997: 173). Spørgsmålene er derfor: Vil det være mere gavnligt for alle, at Belgien opløses, og Flandern bliver en del af Holland, og Vallonien en del af Frankrig? Eller er det bedre, at Flandern og Vallonien bliver uafhængige nationalstater? Og hvor står Bruxelles i dette?

Ifølge Danmarks tidligere ambassadør til EU, og sidenhen til Belgien, Poul Skytte Christoffersen, vil Belgien forblive en samlet stat. I et interview med *Kristeligt Dagblad* (Kirkegaard 2014) sammenligner Skytte Christoffersen Belgien med Skotland og Catalonien. Skytte Christoffersen mener ikke, at Flandern vil blive selvstændig, og at Belgien derfor vil blive delt. Det skyldes, at Flandern, historisk set, i modsætning til Skotland og Catalonien, aldrig har prøvet at være selvstændig. Den anden grund til at Skytte Christoffersen er overbevist om, at Belgien forbliver samlet er, at hverken flamlænderne eller vallonerne har lyst til at skille

²³ Belgierne? De holder ikke længe. Det er ikke en nation, 200 diplomatiske protokoller kan ikke skabe en nation. Belgien bliver aldrig et land, det er ikke holdbart.

²⁴ Se bilag 11.

sig af med Bruxelles. For at landet skal bestå, er Skytte Christoffersen dog overbevist om, at en yderligere decentralisering vil finde sted, således at landet vil blive yderligere føderaliseret.

Da skotterne d. 18. september 2014 stemte om, hvorvidt Skotland skulle blive selvstændigt, fulgte man især med i Flandern. Mange flamlændere håbede, at skotterne ville stemme for en løsrivelse, så man kunne blive inspireret til en lignende løsning i Flandern. Kort tid inden det skotske valg, udtalte borgmesteren i den flamske by, Steenokkerzeel, til Euronews (2014):

We are working now on a big road, a road to victory, but we are at the start of the road. So, we are building on a free Flanders. We learn a lot from the Scottish vote, the yes vote. We can use it for our white paper, when we say we are going to do our own referendum.

Selvom Steenokkerzeels borgmesters holdning afspejler mange flamlænderes syn på Flanderns fremtid, var ikke alle borgere i byen enige: "I want a country Belgium, not Flanders and Wallonia. I want Flanders and Wallonia together. I want Belgium, I like Belgium" og: "Scotland before was a country, Flanders and Wallonia were not countries. Flanders belonged to the Netherlands. So, it's a different story. I think it's a completely different story. So, I don't see this as a precedent." Ligesom Skytte Christoffersen er der derfor flere, der mener, at fordi Flandern aldrig har været en selvstændig stat, vil det usandsynliggøre, at Flandern nogensinde bliver en selvstændig stat.

Ligesom franske Talleyrand ønskede det i starten af det 18. århundrede, har tanken om en indlemning af Vallonien i Frankrig været oppe at vende for få år siden. I 2011, da Belgien havde været uden en regering i foreløbig 14 måneder, og landets fremtid virkede mere uvis end nogensinde, udtalte formanden for det højrenationalistiske, franske parti, Front National, Marine Le Pen: "Si la Flandre prenait son indépendance, hypothèse de plus en plus crédible, la République française s'honorerait d'accueillir en son sein la Wallonie."²⁵ og "Les liens historiques et fraternels qui unissent nos deux peuples sont trop forts pour que la France abandonne la Wallonie."²⁶ (Le Parisien 2011). Også den daværende franske præsident, Nicolas Sarkozy, og de franske socialister havde deltaget i forhandlingerne om en eventuel deling af Belgien, afslørede Laurent Brogniet fra Rassemblement Wallon (RW), som er Valloniens pendant til Flanderns N-VA:

We have contacts with other parties: the UMP (Union for a Popular Movement – France's center-right political party) and we have contacts with the socialists and it has been confirmed to us that in case Belgium split up, then Walloon would be welcome in France.

(RT 2011)

²⁵ Hvis Flandern tager sin selvstændighed, en hypotese der virker mere og mere sandsynlig, vil Den Franske Republik være stolt af at tage imod Vallonien.

²⁶ Det historiske og broderlige bånd, som samler vores to folk, er for stærkt til at lade Vallonien i stikken.

Under regeringskrisen i 2011 var frygten for en reel opsplittelse af Belgien så stor, at selv Kong Albert udtalte, at han frygtede, at hans tale i anledning af Belgiens nationaldag den 21. juli 2011 ville blive hans sidste (RT 2011). Den daværende konge var ikke ene om at forudse, at Belgien ville blive opsplittet. I sommeren 2010, kort tid efter parlamentsvalget og starten på den lange periode uden en regering, adspurgte den franske avis, *Le Figaro*, en større gruppe valloner, hvorvidt de mente, at Belgien ville forsvinde som en samlet stat.²⁷ 20 % af vallonerne mente, at Belgien ville forsvinde, 64 % mente det ikke, og 16 % var i tvivl. I samme undersøgelse spurgte man, om vallonerne holdt til en eventuel indlemmelse i Frankrig, hvis Belgien skulle blive opsplittet. Til dette svarede 32 % af de adspurgte, at de ønskede at Vallonien blev en del af Frankrig. 60 % var imod. Samme spørgsmål gav man en gruppe franskmænd. Til dette svarede 66 % af franskmændene, at de ønskede, at Vallonien blev en del af fransk territorium. 33 % af de adspurgte franskmænd var imod. Det var derfor tydeligt, at franskmændene var mere positivt stemt over for en indlemmelse af Vallonien i Frankrig, end vallonerne selv, men dette blev som bekendt ikke aktuelt i 2010.

Oftest hører man, at flamlænderne ønsker en løsrivelse fra resten af Belgien for at blive selvstændig, men en anden mulighed var også oppe at vende i 2007. Her spurgte den hollandske tv-kanal en større gruppe hollændere, hvorvidt de var for en indlemmelse af Flandern i Holland. 77 % af de adspurgte hollændere var for en sådan løsning. Samme spørgsmål stillede den største flamske avis, *Het Laatste Nieuws*, en gruppe flamlændere. Her var 50,9 % af flamlænderne for en indlemmelse i Holland (Belien 2007). Det kan derfor, med visse forhold, overordnet konkluderes, at Belgiens omkransende stater er mere villige til at tage imod belgierne og belgisk territorium, end belgierne er villige til at skifte nationalitet. Tiden har dog også vist, at en opsplittelse endnu ikke har fundet sted, og at Belgien den dag i dag stadig er en stat bestående af tre, enddog meget selvstyrende, regioner.

4.5.1 Opsplittelse af Belgien. Løsningen på de politiske og økonomiske problemer?

Une petite nation ancrée dans un réseau supranational comme l'Union européenne me semble donc être très bien placée pour s'occuper de l'avenir. (...). Nous croyons que l'Europe et les régions sont les niveaux du futur, les niveaux vers lesquelles notre pays évoluera inévitablement.²⁸

(Bart de Wever 2011)

Noget af det, belgierne trods alt kan enes om, er EU. I modsætning til størstedelen af EU's medlemsstater, har Belgien ikke et parti eller en bevægelse af betydning, der arbejder henimod en udtræden af EU – heller

²⁷ Se bilag 12.

²⁸ En lille nation med rødder i et overnationalt netværk som EU, forekommer mig at være fornuftigt at beskæftige sig med i fremtiden. Vi mener, at Europa og regionerne er de vigtigste niveauer i fremtiden, de niveauer som vores land uundgåeligt vil udvikle sig mod.

ikke det højreorienterede separatistparti, N-VA. N-VA's ønske om at blive selvstændig inkluderer ikke en løsrivelse fra EU.

Professor ved Washington University, Dawn Brancati (2011: 4), har analyseret, hvad der får regioner til at ønske at løsrive sig fra staten og blive selvstændige. I tilfældet med EU, mener hun, at man med EU's udvikling har udhulet de nationale regerings autoritet på en måde, der fordrer separatisme ved at give regionerne direkte adgang til at forhandle i EU, bl.a. gennem Regionsrådet. Ved at give regionerne fri adgang til at forhandle samt at interagere på europæisk niveau styrkes ønsket om selvstændighed. Fordi man faciliterer regionerne til at samarbejde på et højt plan, mener Brancati, at man i Europa typisk vil se flere regioner, der ønsker selvstændighed, end på andre kontinenter.

Flamlænderne har ad flere omgange udtrykt deres ønske om selvstændighed, ikke mindst ved parlamentsvalgene, hvor N-VA til stadighed møder stor opbakning. For at understrege Flanderns status som nation, fremlagde den flamske regering i 2012 et charter for Flandern. Ifølge den daværende flamske ministerpræsident, Kris Peeters (CD&V), var der ikke tale om en grundlov for Flandern eller en erklæring om selvstændighed, men en tekst, som beskrev, hvad Flandern stod for. Charteret havde været undervejs siden 1993, hvor Belgien blev føderaliseret, og havde ad flere omgange været lagt på hylden. En af grundene hertil var uenigheden af ordlyden og relevante begreber, f.eks. om Flandern er en nation (Flanders Today 2012). I den endelige udgave blev Flandern omtalt som en nation. Første afsnit i præamblen lyder:

After a long historical process and thanks to the hard work of several generations, Flanders has become a federated state of the Kingdom of Belgium and part of the European Union. It is a social and democratic constitutional state and forms a nation with its own language and culture, with a political tradition of democracy and respect for local autonomy, private initiative and freedom of association.

(Charter for Flanders 2012: 1)

I charteret fastslås det desuden, at Bruxelles er hovedstaden i Flandern (Ibid: 3), hvilket uomtvisteligt vil besværliggøre en løsrivelse fra Vallonien. Bruxelles er en af de største forhindringer i en eventuel opdeling af Belgien. Som det er beskrevet tidligere, taler størstedelen af befolkningen i Bruxelles fransk, men er egentlig Flanderns hovedstad. Derudover spiller Bruxelles' uofficielle titel som Europas hovedstad helt klart ind, da prestigen og økonomien i at huse alverdens diplomater og multinationale selskabers hovedsæder, ikke må synes ligegyldigt.

Som det fremgår af analysen, er en af hovedårsagerne til, at den flamske bevægelse og N-VA ønsker en løsrivelse fra Vallonien, den økonomiske situation, hvor Vallonien i de seneste årtier er gået fra at være en af de rigeste regioner i Europa til en af de fattigste. Samtidig er Flandern blevet rigere. Der er som bekendt flere

grunde til denne udvikling, heriblandt en forskelligartet politisk kultur og dermed en forskellig omfordeling af finanserne. Derfor, hvis vi forestiller os, at Flandern bliver selvstændigt, er der visse faktorer at overveje, men vigtigst af alt. Er det økonomisk gunstigt for Flandern at blive selvstændig og samtidig søge om optagelse i EU? Som det ser ud i dag, er flamlænderne utilfredse med at betale til det mindrebemidlede Vallonien i syd. Med selvstændighed fra Vallonien og et samtidigt medlemskab af EU vil Flandern stadigvæk betale til Vallonien, men også resten af Sydeuropa. Og så er hele spørgsmålet, vil EU have Flandern?

“A new state, if it wants to join the European Union, has to apply to become a member of the European Union like any state” (Barroso 2012).

5 Diskussion

I kandidatafhandlingen har jeg beskrevet og analyseret belgiernes forhold til EU. Herunder har jeg givet et indblik i den lange og problematiske historie omkring de sproglige forhold i Belgien, hvordan fransk blev det officielle sprog ved landets samling i 1830, men også hvordan flamlænderne har kæmpet for en ligestilling af fransk og nederlandsk, og hvordan begge sprog er officielle i dag, men at der stadig findes sproglige uenigheder i landet.

Dernæst har jeg set på den økonomiske politik, hvordan Valloniens byer var vigtige handelsbyer på det europæiske kontinent, hvor industrialiseringen for alvor satte gang i den vallonske økonomi, men også hvordan Belgien har oplevet en økonomisk vending fra syd til nord, så Flandern de seneste årtier har oplevet en positiv udvikling i økonomien i modsætning til Valloniens skrantende økonomi.

Tredje forhold i analysen af de belgiske forhold er den politiske kultur. Her har jeg belyst statsreformerne, som har formet Belgien til den føderale stat, den er i dag, set på de politiske partier og deres særegne historie, samt set på den politiske kultur, der er meget forskellig fra Vallonien i syd til Flandern i nord.

Derefter har jeg analyseret Belgiens forhold til EU, og hvordan hhv. den belgiske stat, regionerne og kommunerne interagerer med EU, da den føderale struktur i Belgien har ændret forretningsgangene i forhandlingerne med EU. Derudover har jeg analyseret belgiernes holdning til EU, som overordnet er positiv og ikke er afhængig af regionale tilhørsforhold.

I den sidste del af analysen har jeg belyst de forskellige former for opsplittelse af Belgien, og desuden debatteret hvorvidt en opsplittelse af landet vil ændre forholdet til EU.

Konstruktivismen skinner igennem i samlingen af Belgien i 1830. Den fransktalende elite konstruerede en stat bestående af flere nationer. Man sikrede sig, at fransk blev det officielle sprog, og samtidig tog man ikke hensyn til den store del af befolkningen, der havde et andet modersmål, nederlandsk. I et essentialistisk og etnosymbolistisk perspektiv var projektet om at skabe en belgisk, national identitet dømt til at fejle fra dag ét. Begge retninger kritiserer konstruktivismens syn på sprog, og anfægter at eliten kan påtvinge en nation et sprog, som det er sket i Belgiens tilfælde. Belgien er et tydeligt eksempel på, at den konstruktivistiske tilgang til sprog ikke har fungeret i praksis. Dette er dog ikke et endegyldigt bevis på, at man ikke kan skabe en national identitet på en konstruktivistisk baggrund, da der er flere eksempler på, at det er lykkedes i større og mindre grad (f.eks. Frankrig og Italien).

I kandidatafhandlingen har jeg accepteret præmissen, at Belgien har udviklet sig til en føderal stat. Klötis fem kriterier bekræfter denne præmis, og der er derfor evidens for, at Belgien fra 1993, efter den fjerde statsreform, havde opnået status som en føderal stat:

- Belgien var siden 1830 en territorial afgrænset politisk enhed.
- Med den første statsreform i 1970 inddelte man belgierne i forskellige kulturelle samfund (senere sprogsamfund). I 1989 blev Belgien yderligere inddelt i regioner, som tilføjede endnu et politisk/føderalt niveau.
- Alle føderale niveauer har et parlament og en regering, og kan desuden sætte skatteniveauet individuelt (PWC 2015).
- Det føderale niveau er øverst, og sikrer at alle niveauer tilgodeses og samarbejder.
- Alle niveauer har nogle specifikke kompetenceområder, som kun de råder over. Visse områder i regionerne og sprogsamfundene berører både føderalt og internationalt niveau, hvorfor disse har kompetence til at forhandle nationalt og internationalt.²⁹

Belgiens føderale udvikling har dog ikke skabt et punktum for de interne stridigheder. "The success of federal systems is not to be measured in terms of the elimination of social conflicts but instead, in their capacity to regulate and manage such conflicts." (Montserrat Guibernaus 1999: 53). Dette er netop problemet i Belgien. Man har skabt en føderal stat, men man har endnu ikke forstået at håndtere konflikterne, der ikke synes at få en ende. Hvordan dette kunne være gjort anderledes må stå hen i det uvisse, men den videre diskussion må være, hvordan belgierne kommer videre uden at skabe en endnu større kløft.

Qua Belgiens føderale opbygning, har denne betydning på samarbejdet med EU. Som det blev beskrevet i et tidligere afsnit, kan dette samarbejde bedst kategoriseres som multi-level governance. Med udgangspunkt i Kelstrup, Sindbjerg Martinsen og Winds karakteristika af multi-level governance (2012: 200) gør det i Belgiens tilfælde gældende:

1. Beslutningstagningskompetencen er delt mellem forskellige niveauer, og er ikke længere et statsligt monopol. Både regionerne og sprogsamfundene forhandler i Rådet – den nationale regering har ikke monopol på dette.
2. Resultatet af regeringernes fælles beslutninger i EU-regi er, at den enkelte regering mister kontrol. Med Lissabontraktaten i 2009 fik regionerne (og, i Belgiens tilfælde, sprogsamfundene) mere magt på bekostning af Belgiens nationale regering.

²⁹ Se mere i kapitel 4.4 vedrørende Belgiens forhold til EU.

3. De forskellige politiske arenaer er 'forbundne'. Ved visse EU-forhandlinger inddrages flere føderale niveauer.

Belgien er derfor et særtilfælde i EU, hvor de fleste føderale niveauer har indflydelse på europæisk niveau, og samtidig er ansvarlige for at implementere EU-lovgivningen på hvert sit føderale niveau i Belgien. Især Flandern drager nytte af denne konstruktion, og med ønsket om endnu en statsreform, som skal overdrage flere kompetencer til regionerne og kommunerne, vil multi-level governance være gunstigst for Flandern.

Set fra et identitetssynspunkt vil liberal intergovernmentalism ikke være at foretrække for belgierne, og i særdeleshed flamlænderne. Som det er nævnt i et tidligere afsnit, foretrækker liberale intergovernmentalister, at de fleste beslutninger træffes på nationalt niveau. Belgiens situation taget i betragtning er dette ikke den bedste løsning. Belgierne er begejstrede for EU og føler sig mere europæiske end belgiske, hvorfor det vil virke unaturligt, at beslutninger træffes nationalt, når de kan blive truffet i en europæisk union, som vil gavne alle europæere.

6 Konklusion

Efter flere åhundreder med interne uenigheder i Belgien, ser det ikke ud til, at en egentlig løsning på uenighederne er i sigte. Siden 1960'erne virker det dog til, at belgierne har fundet et konsensus om, at man accepterer hinandens tilstedeværelse, men at man til stadighed arbejder på at føderalisere landet yderligere.

Jeg er overbevist om, at den nuværende situation, hvor fransk og nederlandsk er ligestillede, fungerer bedst på nuværende tidspunkt. Det er dog ikke ensbetydende med, at det fungerer godt, og man bør derfor overveje, hvordan man sikrer, at ingen af sprogsamfundene føler sig oversete og undertrykte. Et er dog sikkert: Historien har vist, at det ikke vil føre noget godt med sig, hvis et enkelt sprog bliver trukket ned over befolkningen.

I denne kandidatafhandling har jeg undersøgt, hvordan belgierne har udviklet sig sprogligt, økonomisk og politisk siden landets samling i 1830, og i hvilken grad denne udvikling har påvirket belgierne og deres forhold til EU.

Resultatet af analysen og den historiske gennemgang viser, at belgierne stadig er splittede. Føderaliseringen af landet har medført, at Belgien har overlevet som en stat, men den har samtidig gjort kløften mellem vallonerne i syd og flamlænderne i nord større. Især flamlænderne ønsker endnu en statsreform, som vil give flere kompetencer til regionerne på bekostning af staten. Spørgsmålet er dog, om det er den optimale løsning, og at Belgien efterhånden er så splittet, at det ikke vil give mening at arbejde for en ny statsreform, men opdeling af staten, da historien har vist, at med én statsreform følger endnu en. Derfor rejser det et nyt spørgsmål: Vil Flandern arbejde på at løsrive sig, indtil det en dag lykkes? Og vil en løsrivelse løse Flanderns problemer?

Jeg er ikke af den overbevisning, at en opdeling af Vallonien og Flandern vil finde sted i dette århundrede. Dette skyldes i høj grad, at Flandern ikke har en fortid som en selvstændig stat, men i høj grad også fordi vallonerne og flamlænderne ikke vil kunne komme til enighed om, hvem der har ret til Bruxelles.

Hvis en opspliting af Belgien vil finde sted, er det min overbevisning, at den først og fremmest vil skyldes økonomiske årsager. De sproglige stridigheder er stadig eksisterende, og der findes stadig eksempler på, at sproget er roden til visse konflikter, men den største grad af konflikt er med tiden blevet økonomien. Flamlænderne vil ikke subsidiere vallonerne og har svært ved at acceptere, at vallonerne ikke har rettet op på økonomien, bl.a. i form af den manglende kontrol med uberettigede overførsler til borgerne, som det er belyst tidligere i kandidatafhandlingen.

Et af hovedargumenterne for en løsrivelse fra resten af belgierne, har for mange flamlændere netop været, at man ikke ønsker at fortsætte med at hjælpe med at holde den vallonske økonomi oppe. Som det er nævnt tidligere, er spørgsmålet derfor også, om en løsrivelse er løsningen? Efter den finansielle krise er det blevet endnu tydeligere, at de bedrebemidlede lande efter et solidarisk princip i det nordlige Europa typisk hjælper de mindrebemidlede lande i syd, fuldstændig som flamlænderne nu hjælper mindrebemidlede Vallonien i syd, fordi Flandern i nord har en bedre økonomi. Da flamlænderne er overbeviste europæere, vil de efter alt at dømme søge om optagelse i EU som en ny medlemsstat, og så fortsætter subsidieringen mod syd – også til Vallonien.

Tilbage står spørgsmålene: Hvad venter der for Belgien i fremtiden, og vil EU acceptere Flandern som en ny medlemsstat, hvis dette bliver aktuelt?

7 Litteraturliste

- **Baggesen**, Marianne Fjelsted (1990) *Det belgiske sprogproblem og de konsekvenser dette har for de belgiske virksomheders hjemmemarked, med særligt henblik på reklamering*. Frederiksberg: Handelshøjskolen i København.
- **Barbour**, Stephen og Carmichael, Cathie (eds.) (2000) *Language and Nationalism in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- **Bayenet**, Benoît, Capron, Henri og Liégeois, Philippe (eds.) (2007) *L'espace Wallonie-Bruxelles – Voyage au bout de la Belgique*. Bruxelles: De Boeck.
- **Becker**, Michael R. (1989) *Belgicismes – specielle ord og talemåder i Belgien*. Frederiksberg: Handelshøjskolen i København.
- **Beheydt**, Ludo (1995) *The linguistic situation in the new Belgium*. Fra Wright, Sue (ed.) (1995) *Languages in contact and conflict – Contrasting Experiences in the Netherlands and Belgium*. Clevedon: Multilingual Matters.
- **Belgium.be** (2009a) *Belgium internationally*.
http://www.belgium.be/en/about_belgium/belgium_internationally/
hentet d. 1. april 2015.
- **Belgium.be** (2009b) *The first, unitary constitution*.
http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/foundation_and_growth/first_unitary_constitution/
hentet d. 12. januar 2015.
- **Belgium.be** (2012a) *Belgium at a glance*.
http://www.belgium.be/en/binaries/belgium_at_a_glance_tcm115-36271.pdf
hentet d. 14. december 2014.
- **Belgium.be** (2012b) *The first and second State reforms*.

http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/formation_federal_state/first_and_second_reform_of_state/

hentet d. 13. januar 2015.

- **Belgium.be** (2012c) *The third and fourth State reforms.*

http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/formation_federal_state/third_and_fourth_reform_of_state/

hentet d. 13. januar 2015.

- **Belgium.be** (2012d) *The Fifth State Reform.*

http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/formation_federal_state/fifth_reform_of_state/

hentet d. 13. januar 2015.

- **Belgium.be** (2012e) *Sixth State Reform.*

http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/belgium_from_1830/formation_federal_state/sixth_state_reform/

hentet d. 14. januar 2015.

- **Belgium.be** (2014) *The French period (1794 - 1815).*

http://www.belgium.be/en/about_belgium/country/history/before_1830/french_period/

hentet d. 9. december 2014.

- **Belien, Paul** (2005a) *A Throne in Brussels – Britain, the Saxe-Coburgs and the Belgianisation of Europe.* Exeter: Imprint Academic.

- **Belien, Paul** (2005b) *The Dark Roots of the EU.* The Brussels Journal d. 5. december 2005.

<http://www.brusselsjournal.com/node/542>

hentet d. 10. april 2015.

- **Belien, Paul** (2007) *After Belgium: Will Flanders and the Netherlands Reunite?* The Brussels Journal d. 23. august 2007.

<http://www.brusselsjournal.com/node/2348>

hentet d. 16. maj 2015.

- **Benelux Parlement** (2014) *History.*

<http://www.benelux-parlement.eu/en/benelux/geschiedenis.asp>

hentet d. 16. december 2014.

- **Blanpain**, Anne (2014) *La chronique européenne: Union et Belgique, une belle histoire d'amour?*

RTBF d. 3. april 2014.

http://www.rtb.be/lapremiere/article_la-chronique-europeenne-union-et-belgique-une-belle-histoire-d-amour?id=8238099

hentet d. 1. april 2015.

- **Blyth**, Derek (2014) *New federal government ministers take up posts*. Flanders Today d. 13. oktober 2014.

<http://www.flandertoday.eu/politics/new-federal-government-ministers-take-posts>

hentet d. 20. februar 2015.

- **Brancati**, Dawn (2011) *Another Great Illusion: The Advancement of Separatism through Economic Integration?* St. Louis: Washington University in St. Louis.

http://brancati.wustl.edu/AGI_12July2011.pdf

hentet d. 16. maj 2015.

- **Bricman**, Charles (2011) *Comment peut-on être belge ?*

<http://blog.charlesbricman.be/tag/talleyrand/>

hentet d. 10. april 2015.

- **Broomans**, Petra (2008) *The concept of ethnolinguistic nationalism and cultural transfer - The reception of Scandinavian literature in Flanders and the Netherlands*. Fra Broomans, Petra, Jensma, Goffe, Vandevoorde, Hans og Van Ginderachter, Maarten (eds.) (2008) *The Beloved Mothertongue – Ethnolinguistic Nationalism in Small Nations: Inventories and Reflections*. Leuven: Peeters.

- **Cadle**, Adam (2012) *All change in Belgium*. European Pensions, april 2012.

<http://www.europeanpensions.net/ep/april-all-change-in-belgium.php>

hentet d. 3. april 2015.

- **Ceuppens**, Bambi og Foblets, Marie-Claire (2007) *The Flemish Case: A Monolingual Region in a Multilingual Federal State*. Fra Smith, David M. og Wistrich, Enid (eds.) (2007) *Regional diversity & diversity in Europe – Experience in Wales, Silesia and Flanders*. London: Federal Trust for Education and Research.
- **Chancellerie du Premier Ministre** (2015a) *Accord de gouvernement*.
<http://www.premier.be/fr/accord-de-gouvernement>
hentet d. 20. februar 2015.
- **Chancellerie du Premier Ministre** (2015b) *Biographie*.
<http://www.premier.be/fr/biographie>
hentet d. 20. februar 2015.
- **Charter for Flanders** (2012)
<http://www.vlaanderen.be/int/sites/iv.dev1h.vlaanderen.be.int/files/documenten/Charter%20For%20Flanders.pdf>
hentet d. 17. maj 2015.
- **Christensen**, Klavs Odgaard (2004) *Sprogpolitik og identitetsdannelse i flersprogede forbundsstater – Et komparativt studie af Schweiz og Canada*. Frederiksberg C.: Samfundslitteratur.
- **Cini**, Michelle og Bourne, Angela K. (eds.) (2006) *Palgrave advances in European union studies*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- **Cohn-Bendit**, Daniel og Verhofstadt, Guy (2012) *For Europe! Manifesto for a postnational revolution in Europe*. München: Carl Hanser Verlag.
- **Collin**, Finn (2003) *Konstruktivisme*. Roskilde: Samfundslitteratur.
- **Commission of the European Communities** (1993) *Portrait of the regions. Volume 1, Germany, Benelux, Denmark*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

- **Committee of the Regions** (2005) *Procedures for local and regional authority participation in european Policy Making in the member states*. Bruxelles: European Communities.
- **Committee of the Regions** (2015) *Nøglefakta*.
<http://cor.europa.eu/da/about/Pages/key-facts.aspx>
hentet d. 27. april 2015.
- **Conscience**, Hendrik (1838) *De leeuw van Vlaanderen*. Antwerpen: L. J. de Cort.
- **Dandoy**, Régis (2014) *The demise of symmetry between 'sister parties' has opened up a new chapter in Belgian politics*. The London School of Economics and Political Science.
<http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2015/02/18/the-demise-of-symmetry-between-sister-parties-has-opened-up-a-new-chapter-in-belgian-politics/>
hentet d. 19. februar 2015.
- **De la Guérivière**, Jean (1994) *Belgique : La revanche des langues*. Paris: Editions du Seuil.
- **Den Danske Ambassade i Belgien** (2012) *Landeprofil*.
<http://belgien.um.dk/da/om-belgien/landefakta/>
hentet d. 23. april 2012.
- **Deschouwer**, Kris (2012) *The politics of Belgium*. 2. udgave. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- **De Wever**, Bruno (2008) *From language to nationality – The case of the dutch-speaking belgians in the nineteenth century*. Fra Broomans, Petra, Jensma, Goffe, Vandevoorde, Hans og Van Ginderachter, Maarten (eds.) (2008) *The Beloved Mother tongue – Ethnolinguistic Nationalism in Small Nations: Inventories and Reflections*. Leuven: Peeters.
- **De Winter**, Lieven og Baudewyns, Pierre (2009) *Belgium: Towards the Breakdown of a Nation-State in the Heart of Europe?* Fra Nationalism and Ethnic Politics. Volume 15, Issue 3-4, 2009.
- **Deyon**, Pierre (1997) *Régionalismes et régions dans l'Europe des quinze*. Toulouse: Editions locales de France.

- **D’Haenens**, Albert (2001) *Flamsk og wallonsk – de to sprog i Belgien*. Fra Modersmål-Selskabet (2001) *Sprog og identitet – kulturelt og politisk*. København: C.A. Reitzels Forlag.
- **Duchenne**, Genevève (2015) *Résister pour exister. Aperçu des réticences belges à l’Europe autour des Plans Briand et Schuman*. Université Paris 1 Panthéon-Sorbonne.
<http://irice.univ-paris1.fr/spip.php?article514#nb41>
hentet d. 25. marts 2015.
- **Eilstrup-Sangiovanni**, Mette (2006) *Debates on European Integration – A Reader*. New York: Palgrave Macmillan.
- **Euronews** (2014) *Is a divided Belgium looking towards Scotland for independence inspiration?*
Euronews d. 17. september 2014.
<http://www.euronews.com/2014/09/17/is-a-divided-belgium-looking-towards-scotland-for-independence-inspiration/>
hentet d. 15. april 2015.
- **Europa.eu** (2015a) *Laeken-erklæringen*.
http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/laeken_declaration_da.htm
hentet d. 2. april 2015.
- **Europa.eu** (2015b) *Paul-Henri Spaak: en visionær europæer og talentfuld forhandler*.
http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/pdf/paul-henri_spaak_da.pdf
hentet d. 17. marts 2015.
- **Europa-Kommissionen** (2014a) *EU Anti-Corruption Report – Annex 1, Belgium*.
http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_belgium_chapter_en.pdf
hentet d. 11. marts 2015.
- **Europa-Kommissionen** (2014b) *Eurobaromètre Standard 82. L’OPINION PUBLIQUE DANS L’UNION EUROPEENNE Automne 2014. RAPPORT NATIONAL Belgique*.

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_be_fr_nat.pdf

hentet d. 25. marts 2015.

- **Europa-Kommissionen** (2014c) *Standard Eurobarometer 82. Autumn 2014. EUROPEAN CITIZENSHIP REPORT.*

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_citizen_en.pdf

hentet d. 13. maj 2015.

- **European Conservatives and Reformists Group** (2014) *Committee of the Regions must be given the powers to amend and delay EU legislation" says ECR Group President Gordon Keymer CBE.*

<http://web.cor.europa.eu/ecr/news/Pages/Committee-of-the-Regions-must-be-given-the-powers-to-amend-and-delay-EU-legislation-says-ECR-Group-President-Gordon-Keymer-.aspx>

hentet d. 9. maj 2015.

- **Expatica** (2008) *Incoming Belgian PM Yves Leterme must heal wounds.* Expatica d. 25. marts 2008.

http://www.expatica.com/be/news/features/Incoming-Belgian-PM-Yves-Leterme-must-heal-wounds_170635.html

hentet d. 11. februar 2015.

- **Fallon, Amy** (2010) *Belgian election win for party that wants to split nation.* The Guardian d. 14. juni 2010.

<http://www.theguardian.com/world/2010/jun/14/belgium-flemish-separatist-election-win>

hentet d. 19. februar 2015.

- **Feilberg, Anne Kari** (1987) *Et omrids af Belgiens Historie.* Tranehuse.

- **Flanders Today** (2012) *"This is what we stand for".* Flanders Today d. 6. juni 2012.

<http://www.flandertoday.eu/current-affairs/%E2%80%9Cwhat-we-stand-for%E2%80%9D>

hentet d. 17. maj 2015.

- **Gellner, Ernest** (1983) *Nations and Nationalism.* Oxford: Blackwell Publishers.

- **Giddens**, Anthony (1985) *The Nation-State and Violence – Volume Two of A Contemporary Critique of Historical Materialism*. Cambridge: Polity Press.
- **Greer**, Scott L. (ed.) (2006) *Territory, Democracy and Justice – Regionalism and Federalism in Western Democracies*. New York: Palgrave Macmillan.
- **Guibernau**, Montserrat (1999) *Nations without States – Political Communities in a Global Age*. Cambridge: Polity Press.
- **Haas**, Ernst B. (2004) *The Uniting of Europe – Political, Social, and Economic Forces, 1950-1957*. Stanford: Stanford University Press.
- **Haim**, Claude (1995) *La Belgique mise à nu*. Paris: Éditions du Félin.
- **Hall**, John A (ed.) (1998) *The State of the Nation – Ernest Gellner and the Theory of Nationalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- **Hastings**, Adrian (1997) *The Construction of Nationhood – Ethnicity, Religion and Nationalism*. New York: Cambridge University Press.
- **Hemerijck**, Anton, Unger, Brigitte og Visser, Jelle (2000) *How Small Countries Negotiate Change Twenty-Five Years of Policy Adjustment in Austria, the Netherlands, and Belgium*. Fra Scharpf, Fritz W. og Schmidt, Vivien A. (2000) *Welfare and work in the open economy. Vol II. Diverse responses to common challenges*. New York: Oxford University Press.
- **Henriksen**, Christian (2014) *Belgien: En identitetskrise går til valg*. Ræson.
<http://raeson.dk/2014/belgien-en-identitetskrise-gaar-til-valg/>
hentet d. 19. februar 2015.
- **Hermans**, Rudy (2015) *Petite histoire des consultations populaires communales en Wallonie*. Rtbef d. 5. februar 2015.
http://www.rtbef.be/info/regions/detail_petite-histoire-des-consultations-populaires-communales-en-wallonie?id=8899550
hentet d. 3. marts 2015.

- **Hobsbawm**, Eric og Ranger, Terence (eds.) (1983) *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- **Hobsbawm**, Eric (1990) *Nations and nationalism since 1780*. Cambridge: Cambridge University.
- **Huntington**, Samuel P. Huntington (1996) *Civilisationernes sammenstød – Mod en ny verdensorden*. København V.: People's Press.
- **Hutchinson**, John (2005) *Nations as zones of conflict*. London: SAGE Publications.
- **Håkansson**, Jonas (2013) *Variation in sub-national QoG in Belgium: Flanders and Wallonia*. Fra Charron, Nicholas, Lapuente, Victor og Rothstein, Bo (eds.) (2013) *Quality of Government and Corruption from a European Perspective - A Comparative Study of Good Government in EU Regions*. Göteborg: Department of Political Science, University of Gothenburg.
- **Jeffery**, Charlie (ed.) (1997) *The regional dimension of the European Union. Towards a Third Level in Europe?* London: Frank Cass and company limited.
- **Jones**, Barry og Keating, Michael (eds.) (1995) *The European Union and the regions*. Oxford: Clarendon Press.
- **Kelstrup**, Morten, Sindbjerg Martinsen, Dorte og Wind, Marlene (2012) *Europa i forandring*. 2. udgave. København K.: Hans Reitzels Forlag.
- **Kirkegaard**, Filip Schwartz (2014) *Reform skal holde sammen på Belgien*. Kristeligt Dagblad d. 17. januar 2014.
<http://www.kristeligt-dagblad.dk/udland/reform-skal-holde-sammen-p%C3%A5-belgien>
hentet d. 10. april 2015.
- **Klöti**, Ulrich (1997) *Federalism in Europe*. Aalborg: Aalborg University.
- **L'Echo** (2014) *Bart De Wever est un flamingant qui déteste les francophones*. L'Echo d. 10. oktober 2014.

<http://www.lecho.be/detail.art?a=9554573&n=3154&ckc=1>

hentet d. 18. oktober 2014.

- **Le Galès**, Patrick og Lequesne, Christian (eds.) (1998) *Regions in Europe*. London: Routledge.
- **Le Parisien** (2011) *Marine Le Pen imagine un rattachement de la Wallonie à la France*. Le Parisien d. 20. juli 2011.
<http://www.leparisien.fr/election-presidentielle-2012/candidats/marine-le-pen-imagine-un-rattachement-de-la-wallonie-a-la-france-20-07-2011-1539471.php#xtref=https%3A%2F%2Fwww.google.dk%2F>
hentet d. 11. maj 2015.
- **Lindhardt**, Clara Binczak (2014) *Belgien: Hvad for et EU-valg?* DR d. 27. april 2014.
<http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/EP14/Artikler/2014/04/27/130511.htm>
hentet d. 1. april 2015.
- **Lübcke**, Poul (ed.) (2010) *Politikens filosofileksikon*. København K.: Politikens Forlag.
- **Larsen**, Lone Leth og Eriksen, Margrethe Lykke (2011) *Turen går til Bruxelles og Belgien*. København K.: Politikens Forlag.
- **Madsen**, Peter, Stala, Krzysztof og Sørensen, Gert (2009) *Europa – et uafsluttet projekt*. København K.: Tiderne skifter.
- **Mar-Molinero**, Clare (2000) *The Politics of Language in the Spanish-Speaking World*. London: Routledge.
- **Mar-Molinero**, Clare og Stevenson, Patrick (eds.) (2006) *Language Ideologies, Policies and Practices – Language and the Future of Europe*. New York: Palgrave Macmillan.
- **May**, Stephen (2001) *Language and Minority Rights – Ethnicity, Nationalism and the Politics of Language*. Essex: Pearson Education Limited.

- **McCrone**, David (2006) *Nations and Regions: In or Out of the State?* Fra Delanty, Gerard og Kumar, Krishan (red.) (2006) *The SAGE Handbook of nations and nationalism*. London: SAGE Publications.
- **McKay**, David (1999) *Federalism and the European Union – A Political Economy Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- **McRae**, Kenneth D. (1986) *Conflict and Compromise in Multilingual Societies. Vol. 2 Belgium*. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press.
- **Moravcsik**, Andrew (1998) *The Choice for Europe – Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. London: UCL Press.
- **Moravcsik**, Andrew (2006) *Preferences and Power in the European Community: A liberal Intergovernmentalist Approach*. Fra Eilstrup-Sangiovanni, Mette (ed.) (2010) *Debates on European Integration – A Reader*. New York: Palgrave Macmillan.
- **Mouton**, Olivier, Wilssens, Marie-Anne, Antoine, Frédéric og Reynebeau, Marc (2001) *Belgium, a State of Mind*. Bruxelles: The Belgian Ministry of Foreign Affairs.
- **Mørkøv Christiansen**, Bodil (1982) *Det belgiske sprogproblem: En gennemgang af de politiske reformer til løsning af sprogproblemet med særligt henblik på årene efter 1945 med udgangspunkt i den historiske baggrund*. Frederiksberg: Handelshøjskolen i København.
- **OECD** (2015a) *Belgium*.
<http://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/belgium/>
hentet d. 3. april 2015.
- **OECD** (2015a) *Denmark*.
<http://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/denmark/>
hentet d. 3. april 2015.
- **O'Neill**, Michael (1998) *Re-imagining Belgium: New Federalism and the Political Management of Cultural Diversity*. Fra Parliamentary Affairs nr. 51, 1998. Oxford: Oxford Journals.

- **O'Neill**, Michael (2000) *Belgium: Language, Ethnicity and Nationality*. Fra O'Neill, Michael og Austin, Dennis (eds.) (2000) *Democracy and Cultural Diversity*. Oxford: Oxford University Press.
- **Peters**, B. Guy og Borrás, Susana (2010) *Governance and European Integration*. Fra Egan, Michelle, Nugent, Neill og Paterson, William E. (eds.) (2010) *Research agendas in EU studies - Stalking the Elephant*. New York: Palgrave Macmillan.
- **Phillipson**, Robert (2003) *English-Only Europe? Challenging Language Policy*. New York: Routledge.
- **Piattoni**, Simona (2010) *The Theory of Multi-level Governance – Conceptual, Empirical and Normative Challenges*. Oxford: Oxford University Press.
- **Plees**, Yves (2005) *Belgium: The changing world of Belgian municipalities*. Fra Denters, Bas og Rose, Lawrence E. (eds.) (2005) *Comparing Local Governance – Trends and Developments*. New York: Palgrave Macmillan.
- **PWC** (2015) *Belgium - Individual - Taxes on personal income*.
<http://taxsummaries.pwc.com/uk/taxsummaries/wwts.nsf/ID/Belgium-Individual-Taxes-on-personal-income>
hentet d. 4. april 2015.
- **Rasmussen**, Maria Rosenberg (2014) *Separatistisk dagsorden smittede af på EU-valget i Belgien*. NOTAT d. 1. juli 2014.
<http://www.notat.dk/artikler/2014/separatistisk-dagsorden-smittede-af-paa-eu-valget-i-belgien>
hentet d. 20. februar 2015.
- **Regionsudvalget** (2009) *Lissabontraktaten gør Regionsudvalget til nærhedsprincippets vagthund* (COR/09/113).
http://europa.eu/rapid/press-release_COR-09-113_da.htm
hentet d. 27. april 2015.
- **Reuters** (2014) *Belgian parties agree to raise state pension age to 67*. Daily Mail d. 7. oktober 2014.

<http://www.dailymail.co.uk/wires/reuters/article-2783330/Belgian-parties-agree-raise-state-pension-age-67.html>

hentet d. 3. april 2015.

- **Ricento**, Thomas (ed.) (2006) *An introduction to Language Policy – Theory and Method*. Oxford: Blackwell Publishing.
- **Royaume de Belgique** (1994) *8 mars 1994 - Accord de coopération entre l'Etat fédéral, les Communautés et les Régions, relatif à la représentation du Royaume de Belgique au sein du Conseil de Ministres de l'Union européenne (M.B. 17.11.1994)*.
http://environnement.wallonie.be/legis/accords_de_cooperation/representationUE.htm
hentet d. 30. marts 2015.
- **RT** (2011) *Belgium sets standard for separatist contagion in Europe*. RT d. 28. juli 2011.
<http://rt.com/news/belgium-separatism-movement-europe/>
hentet d. 11. maj 2015.
- **Sénat** (2002) *Le référendum communal*.
http://www.senat.fr/lc/lc111/lc111_mono.html#toc7
hentet d. 3. marts 2015.
- **Senelle**, Robert (1996) *The Reform of the Belgian State*. Fra Hesse, Joachim Jens og Wright, Vincent (eds.) (1996) *Federalizing Europe? – The Costs, Benefits, and Preconditions of Federal Political Systems*. Oxford: Oxford University Press.
- **Smith**, Anthony D. (1998) *Nationalism and Modernism*. London: Routledge.
- **Smith**, Anthony D. (1991) *National Identity*. London: Penguin Books.
- **Smith**, Anthony D. (2001) *Nationalism*. Cambridge: Polity Press.
- **Smith**, Anthony D. (2003) *Nationalisme*. København: Hans Reitzels forlag.

- **Smith**, Anthony D. (2006) *Ethnicity and Nationalism*. Fra Delanty, Gerard og Kumar, Krishan (eds.) (2006) *The SAGE Handbook of nations and nationalism*. London: SAGE Publications.
- **Spaak**, Paul Henri (1950) *The Integration of Europe: Dreams and Realities*. Foreign Affairs, vol. 29, no. 1, oktober 1950.
- **Stender**, Mette og Batchelor, Oliver (2010) *Belgiens premierminister træder tilbage*. Avisen d. 22. april 2010.
http://www.avisen.dk/belgiens-premierminister-traeder-tilbage_126384.aspx
hentet d. 18. januar 2015.
- **Støvring**, Kasper og Nielsen, Morten Ebbe Juul (eds.) (2008) *Den borgerlige orden – Tanker om borgerlighed og kultur*. København K.: Gyldendal.
- **The Economist** (2015) *World debt comparison - The global debt clock*.
http://www.economist.com/content/global_debt_clock
hentet d. 3. april 2015.
- **Université Laval** (2004) *Histoire de la Belgique et ses conséquences linguistiques*.
http://www.axl.cefan.ulaval.ca/europe/belgiqueetat_histoire.htm
hentet d. 25. oktober 2014.
- **Wagstaff**, Peter (ed.) (1999) *Regionalism in the European Union*. Wiltshire: Cromwell Press.
- **Wind**, Marlene (2001) *Sovereignty and European Integration – Towards a Post-Hobbesian Order*. Hampshire: Palgrave.
- **Wright**, Sue (2000) *Community and Communication – The role of language in nation state building and European integration*. Clevedon: Multilingual Matters.
- **Wright**, Sue (2004) *Language Policy and Language Planning – From Nationalism to Globalisation*. New York: Palgrave Macmillan.

8 Bilag

8.1 Bilag 1: De skiftende sprogrænser

Kilde: Feilberg 1987: 6.

8.2 Bilag 2: Tosprogethed i provinserne i perioden 1866-1947

Table 3

Belgium: Incidence of French-Dutch bilingualism by provinces, 1866, 1930, and 1947 (percentages)

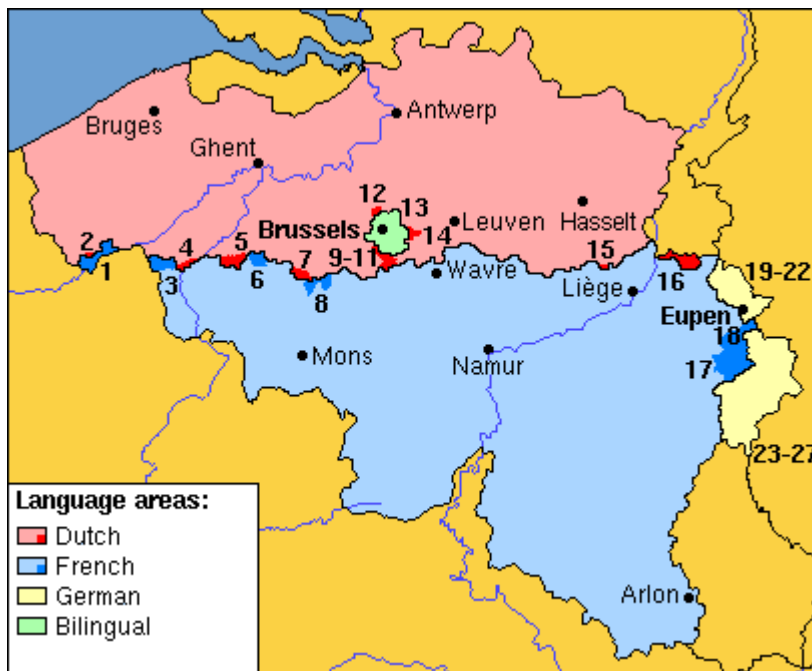
Area	Speaking French and Dutch			Speaking French, Dutch, and German		
	1866	1930	1947	1866	1930	1947
Flemish provinces						
Antwerp	6.1	11.8	13.8	0.2	1.6	4.4
West Flanders	7.6	15.2	19.8	*	0.5	2.4
East Flanders	6.4	11.5	14.7	0.1	0.5	2.3
Limburg	6.4	8.6	10.4	0.1	0.5	2.0
Walloon provinces						
Hainaut	2.1	5.6	6.7	*	0.1	0.7
Liège	2.9	4.8	5.8	0.1	0.4	1.9
Luxembourg	0.2	0.6	1.6	*	0.2	1.0
Namur	0.6	1.7	3.5	*	0.1	0.9
Province of Brabant	16.1	28.6	31.8	0.3	1.0	3.6
Arr. Brussels	23.1	35.6	38.4	0.4	1.3	4.3
Arr. Leuven	9.3	13.3	16.7	0.1	0.5	2.2
Arr. Nivelles	1.6	7.1	11.0	*	0.1	1.2
Whole country	6.4	12.9	15.6	0.1	0.7	2.5

* Indicates .05 per cent or less.

Sources: 1866: calculated from *Annuaire statistique*, 1901, 86-91; 1930, 1947: *Recensement*, 1947 (supplement published in *Moniteur belge* of June 26, 1954), 72-73, 152-53.

Kilde: McRae 1986: 39.

8.3 Bilag 3: Sprogsamfund efter 1962

The municipalities with language facilities in Belgium, shaded darker.

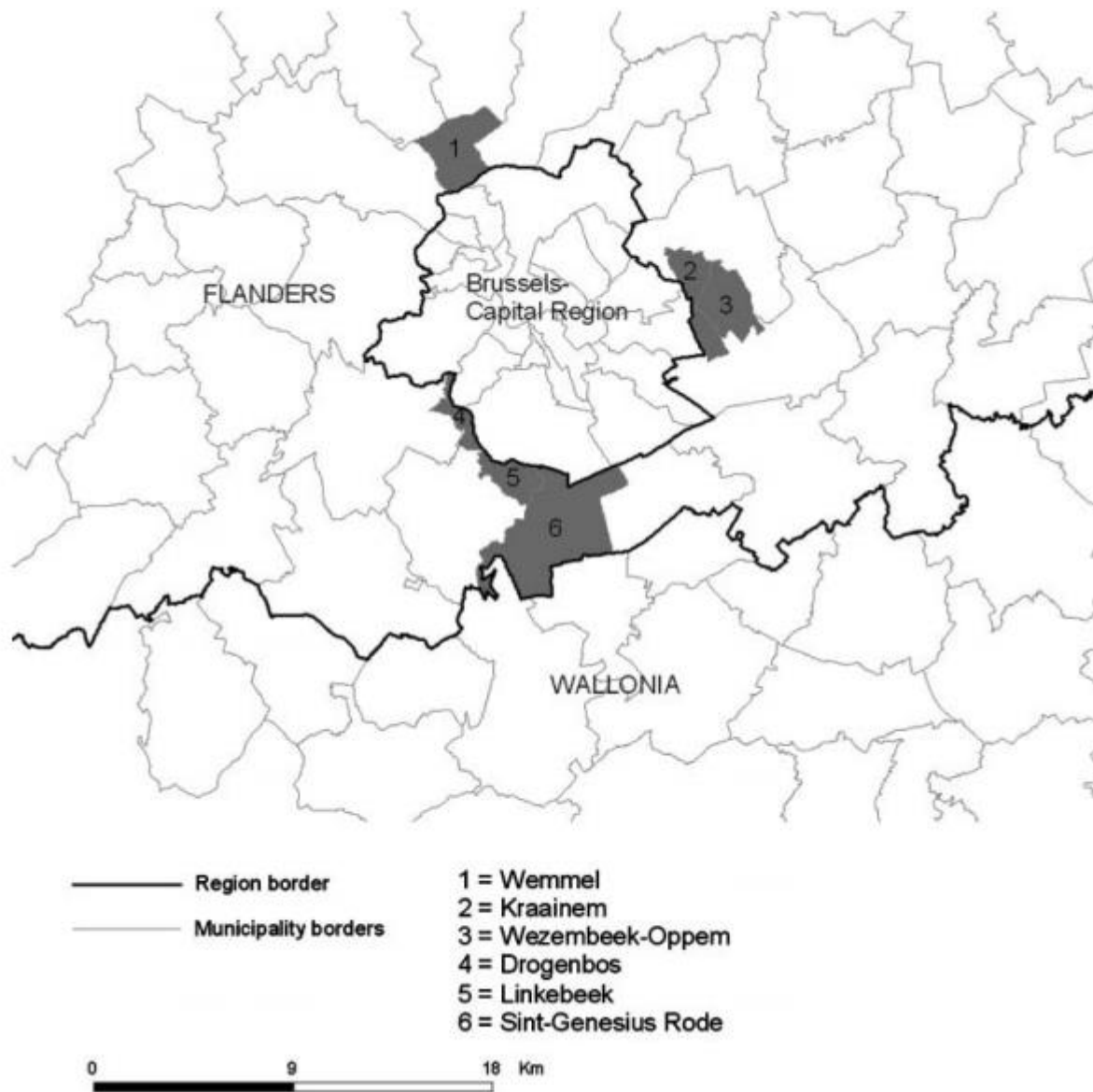
All of the German area has language facilities.

"Commune with linguistic facilities: Commune in which the inhabitants can use a language other than the official language of the linguistic region to which the commune belongs for their contacts with the public authorities (e.g. commune located in the French language region in which it is authorised to use German)."

1. Comines-Warneton 2. Mesen 3. Mouscron 4. Spiere-Helkijn 5. Ronse 6. Flobecq 7. Bever 8. Enghien 9. Drogenbos 10. Linkebeek 11. Sint-Genesius-Rode 12. Wemmel 13. Kraainem 14. Wezembeek-Oppem 15. Herstappe 16. Voeren 17. Malmedy 18. Waimes 19. Lontzen 20. Raeren 21. Eupen 22. Kelmis 23. Burg-Reuland 24. Sankt Vith 25. Amel 26. Bütgenbach 27. Büllingen

Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/Municipalities_with_language_facilities

8.4 Bilag 4: Bruxelles og omegnskommunerne

Kilde: De Winter og Baudewyns 2009: 292.

8.5 Bilag 5: BNP per indbygger fordelt på regionerne

	2000	2005	2008
Bruxelles	50.000	57.300	60.600
Flandern	24.400	28.700	32.200
Vallonien	17.800	20.800	23.500

Kilde: Deschouwer 2012: 222.

8.6 Bilag 6: Arbejdsløshed inddelt i regioner

Unemployment rate by province	
Title	EES
Professional status	Professional
Region	Belgium, its regions and the provinces
Statistical unit	%, % points
Reference period	2008 - 2012
Periodicity	Annual statistic
Source	Statistics Belgium, Labour Force Survey
Last adaptation	07/03/14
Remark	(1) With an unemployment rate above 150% of the national average

	Unemployment rate in 2012	Difference compared with 2011	Percentage of the national average	Unemployment as a percentage of total unemployment
BELGIUM	7,6	0,4	100,0	100,0
150% of the national average	11,4		150,0	
FLEMISH REGION	4,6	0,3	59,9	35,4
Antwerp	5,3	-0,5	69,7	11,3
Limburg	4,8	0,2	62,5	4,9
East Flanders	4,2	0,4	54,7	7,5
Flemish				
Brabant	4,4	0,9	58,3	6,1
West Flanders	3,9	0,7	51,4	5,5
WALLOON REGION	10,1	0,6	133,2	40,8
Walloon				
Brabant	7,1	0,3	93,0	3,3
Hainault	12,2	0,5	160,6	17,6
Liège	10,7	1,2	141,3	13,2
Luxembourg	7,7	1,5	100,5	2,5
Namur	7,4	-0,6	96,7	4,1
BRUSSELS-CAPITAL REGION	17,5	0,4	230,0	23,9

Kilde: FPS Employment, Labour and Social Dialogue Belgium,
<http://www.employment.belgium.be/moduleDefault.aspx?id=21166#AutoAncher2>

8.7 Bilag 7: Oversigt over kompetencer i hhv. samfund, regioner og stat

	Public services rendered in the language of individuals expressing themselves...				the Communities			the Regions (and their provinces)			the Federal State
	...in Dutch	...in French	...in German		Flemish [3]	French	German-speaking	Flemish [3]	Walloon	Brussels-Capital	
Dutch language area	✓ in 4 municipalities (limited to facilities)	✓ in 12 municipalities (limited to facilities)	-		✓	-	-	✓	-	-	✓
French language area		✓ in 4 municipalities (limited to facilities)			-	✓	-	-	✓	-	✓
Bilingual area Brussels-Capital	✓	✓	-		✓	✓	-	-	-	✓	✓
German language area	-	in all 9 municipalities (limited to facilities)	✓		-	-	✓	-	✓	-	✓

By Law, inhabitants of 27^[4] municipalities can ask limited services to be rendered in a neighbour language, forming 'facilities' for them.

'Facilities' exist only in specific municipalities near the borders of the Flemish with the Walloon and with the Brussels-Capital Regions, and in Walloon Region also in 2 municipalities bordering its German language area as well as for French-speakers throughout the latter area.

Kilde: [http://en.wikipedia.org/wiki/Communities, regions and language areas of Belgium](http://en.wikipedia.org/wiki/Communities,_regions_and_language_areas_of_Belgium)

8.8 Bilag 8: Det belgiske føderale system

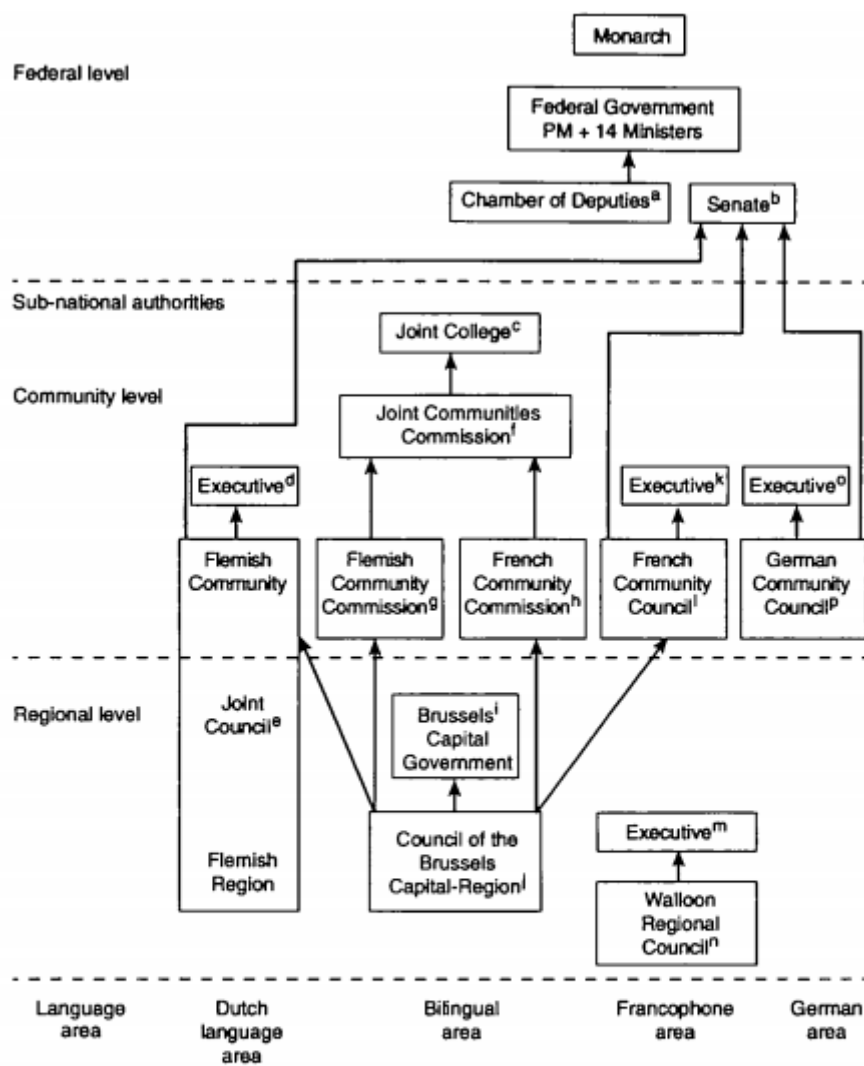
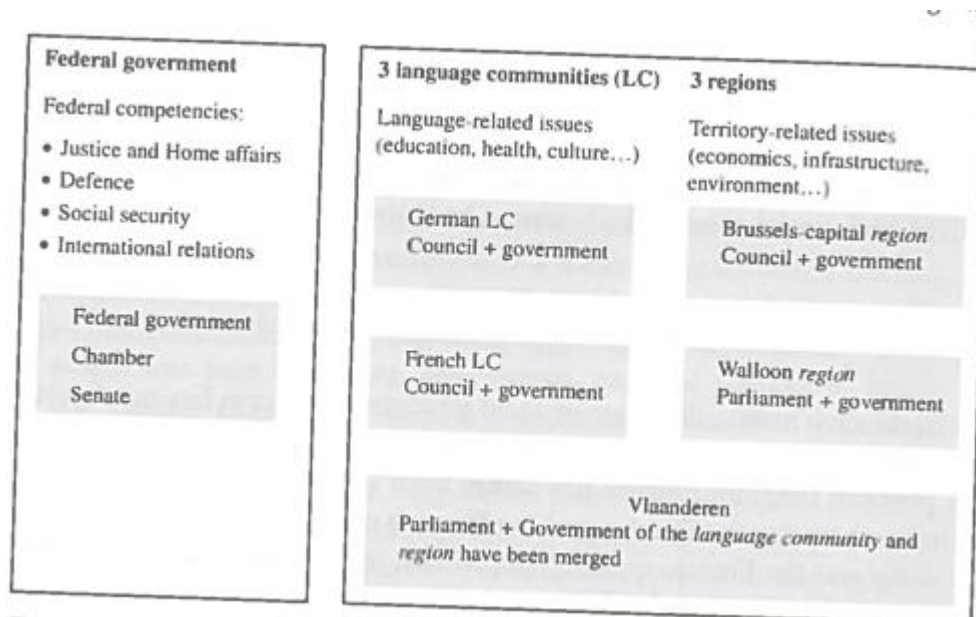

Figure 1 The architecture of Belgian federalism.

^a 150 members; ^b 71 members (40 directly elected, 21 community Senators, 10 co-opted);
^c Combined French/Flemish colleges (2 Dutch/3 Francophone members and a Francophone Chair with advisory vote); ^d 11 members; ^e 124 members; ^f All 75 members sit for matters concerning both communities; ^g 11 members (64 Francophone/11 Flemish) and including 6 members of the Flemish council and 19 of the council of the French community; ^h 64 members; ⁱ 5 members (Francophone President, 2 Francophones, 2 Flemish; 3 State secretaries (2 Francophone, 1 Flemish); ^j 75 members; ^k 4 members; ^l 94 members; ^m 7 members; ⁿ 75 members; ^o 3 members; ^p 25 members.

Kilde: O'Neill 1998: 247.

8.9 Bilag 9: Kompetenceområder

8.10 Bilag 10: Valgresultater 2010 og 2014

Parti	2014	2010	%2014	%2010	+ / -%	Mandater
MR	650.260	605.617	9,64%	9,28%	0,36%	20(2)
Groen	358.947	285.989	5,32%	4,38%	0,94%	6(1)
Vlaams Belang	247.738	506.697	3,67%	7,76%	-4,09%	3(-9)
FDF	121.384	-	1,80%	-	-	2(-)
OpenVld	659.571	563.873	9,78%	8,64%	1,14%	14(1)
Lijst Dedecker	28.414	150.577	0,42%	2,31%	-1,89%	0(-1)
Ecolo	222.524	313.047	3,30%	4,80%	-1,50%	6(-2)
PS	787.058	894.543	11,67%	13,70%	-2,03%	23(-3)
sp.a	595.466	602.867	8,83%	9,24%	-0,41%	13(0)
N-VA	1.366.397	1.135.617	20,26%	17,40%	2,86%	33(6)
cdH	336.184	360.441	4,98%	5,52%	-0,54%	9(0)
CD&V	783.040	707.986	11,61%	10,85%	0,76%	18(1)
Parti Populaire	102.581	84.005	1,52%	1,29%	0,23%	1(0)
PVDA+	118.333	52.918	1,75%	0,81%	0,94%	0(0)
PTB-GO !	132.943	-	1,97%	-	-	2(-)
PTB+PVDA+	-	9.313	-	0,14%	-	-
PTB+	-	38.857	-	0,60%	-	-
MG	4.529	-	0,07%	-	-	0(-)
LA DROITE	26.035	-	0,39%	-	-	0(-)
DEBOUT LES BELGES	58.043	-	0,86%	-	-	0(-)

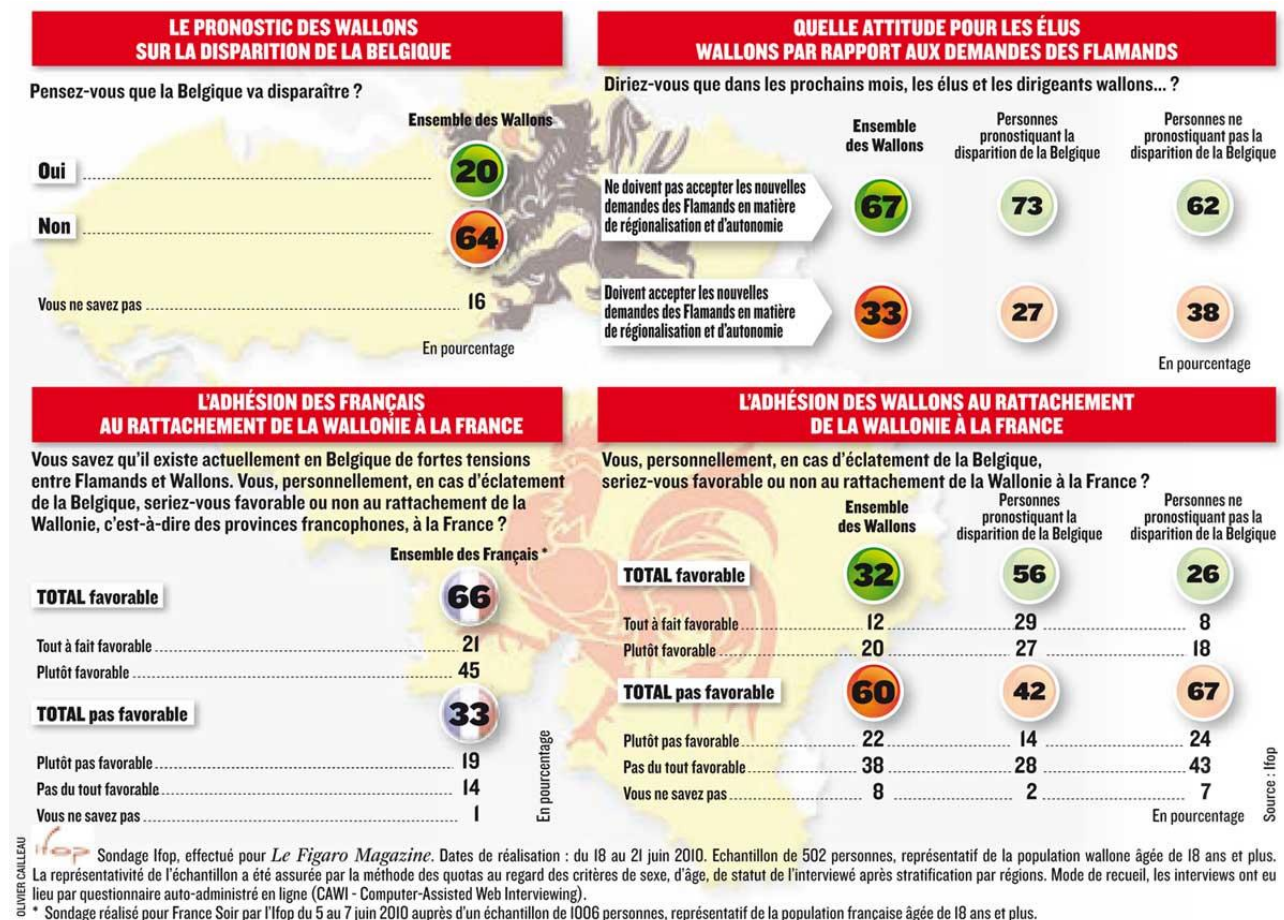
Kilde: http://polling2014.belgium.be/en/cha/results/results_tab_CKR00000.html

8.11 Bilag 11: Talleyrands opdeling af Belgien

Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/Partition_of_Belgium#/media/File:Partition-plan-Talleyrand-en.svg

8.12 Bilag 12: Undersøgelse af synet på Belgiens fremtid

Kilde: <https://belgiumwatch.files.wordpress.com/2010/06/wallonie-grande2.jpg>